

YENİ ÇAĞ

9(270)
Eylül
1987

Komünist ve işçi partilerinin teori ve enformasyon dergisi

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Anatoliy Dobrinin (SSCB)

Vladivostok Programı: geçen yılın sonuçları ve perspektifler . . . 3

Janos Berecz (Macaristan)

Toplumun gelişiminin doğal bir biçimi olarak yenilenme . . . 15

Jorge del Prado (Peru)

Geleceğe doğru bir adım daha . . . 26

Gerardo Iglesias (İspanya)

Parti yitirdiği konumları yeniden elde ediyor . . . 33

• Askersel Sanayi Kompleksi gemlenebilir mi? . . . 41

Karl-Heinz Schwank (DAC)

Kapital ve Çağdaş Kapitalizm Marx'ın Kapital adlı yapıtının 1. cildinin 120. yılı . . . 52

Mihail Ulyanov (SSCB)

Zamanın ruhuna inanç duymak . . . 61

1

KAN DÖKÜLMESİNE SON

Aziz Muhammed (Irak)	
Ulusal Trajedi devam ediyor	69
Ali Havari (İran)	
Halk savaştan usandı	74
• Olgular kapitalizmin içyüzünü sergiliyor: ABD Anayasası bir yerine getirilmemiş vaadler belgesidir	81

«BARIŞ VE SOSYALİZM SORUNLARI» – «YENİ ÇAĞ» dergisinin Yazı

Kurulu ve Yazı Konseyi'nde aşağıdaki ülkeler komünist ve işçi partilerinin temsilcileri bulunmaktadır: ABD, Arjantin, Avusturya, Belçika, Bolivya, Brezilya, Bulgaristan, Büyük Britanya, Cezayir, Çekoslovakya, Danimarka, Demokratik Alman Cumhuriyeti, Ekvador, Endonezya, Federal Almanya Cumhuriyeti, Filipinler, Filistin, Finlandiya, Fransa, Guatemala, Guyana, Güney, Afrika Cumhuriyeti, Hindistan, Honduras, Irak, İran, İrlanda, İspanya, İsrail, İsveç, İsviçre, İtalya, Jamayka, Japonya, Kanada, Kıbrıs, Kolombiya, Kosta-Rika Küba, Lübnan, Lüksemburg, Macaristan, Meksika, Mısır, Moğolistan, Panama, Paraguay, Peru, Polonya, Portekiz, Romanya, Salvador, Senegal, Sovyetler Birliği, Sri Lanka, Sudan, Suriye, Suudi Arabistan, Şili, Türkiye, Uruguay, Ürdün, Venezuela, Vietnam, Yunanistan.

SON REDAKSIYON TARİHİ: 31 Temmuz 1987

YAZIŞMA	BOX 16367	Stredisko pro rozsirovani tisku –
ADRESLERİMİZ:	S 10327	Yeni Çağ
	Stockholm	Praha 6, Thakurova 3
	İSVEÇ	Czechoslovakia

Vladivostok Programı: geçen yılın sonuçları ve perspektifler

ANATOLİY DOBRİNİN

SBKP MK Sekreteri

Günümüzde devletlerin ve halkların çelişkilerle dolu ve aynı zamanda birbirleriyle sıkı sıkıya bağlı ortak topluluğunda, ulusal ve bölgesel sorunlar genel insanlık sorunlarıyla içiçe geçmiştir. Tüm bu karmaşık komplekste temel sorun nükleer-roket çağında insanlığın varlığını sürdürebilmesi, nükleer yıkımın önlenbilmesidir. Bu sorunun çözümü ve yalnızca bölgesel değil tüm dünya çapında güvenliğin sağlanması, önemli ölçüde, bağrında büyüklü küçüklü, sosyalist, kapitalist, bağlantısız ve askersel blok üyesi çok çeşitli ülkeleri barındıran Asya-Pasifik Bölgesindeki (APB) duruma bağlıdır. APB'de barış ve güvenliğin sağlanması tüm dünya çapında uluslararası bir güvenlik sisteminin kurulması sorununun bir parçasıdır.

Sovyetler Birliği bir Asya ve Pasifik devletidir. Bu büyük bölgenin sorunları Sovyetler Birliği'ni yakından ilgilendirmektedir. Bu sorunların çözümüne bizim yaklaşımımız, bir yıl önce Vladivostok'ta M. Gorbaçov tarafından önerilen ve APB'de barış ve güvenliğin tüm bölge ülkelerinin

Anatoliy Fyodoroviç Dobrinin 1919'da doğdu. 1945'ten bu yana SBKP üyesidir. 1942'de Moskova Havaçılık Enstitüsü'nü, 1946'da SSCB Dışişleri Bakanlığı Yüksek Diploması Okulunu bitirdi. Daha sonra SSCB Dışişleri Bakanlığında çalıştı. 1957–1960 yıllarında Birleşmiş Milletler Örgütü genel sekreter yardımcılığı yaptı. 1962–1986 yıllarında SSCB'nin ABD Büyük elçisiydi. 1986 Martından bu yana SBKP MK sekreteri ve SBKP MK bölüm şefidir. 1966–1971 yıllarında SBKP MK aday üyesiydi. 1971'den bu yana SBKP MK üyesidir.

ortak çabalarıyla sağlanmasını öngören anlayışta ve pratik programda ortaya konmuştur. Yaklaşımız mevcut durumun açıkça görülmesi üzerinde kurulmuştur, bölge halklarının uzun vadeli çıkarlarından yola çıkmaktadır ve geleceğe dönüktür.

Mevcut durumun en temel gerçeği, dev boyutlarda bir nükleer silah birikiminin oluşması nedeniyle insanlık uygarlığının tehlike altında kalmasıdır. Bu gerçek APB için de tümüyle geçerlidir. Bölgede militarizasyon süreci tehlikeli bir hız kazanmaktadır. APB, askersel-politik anlaşmazlık arenası, silahlı çatışma ocağı haline gelmektedir. Bu durum ise her zaman global çatışmalara dönüşme tehlikesi taşımaktadır.

Bölgede gerginliğin sorumluluğu en başta ABD'ye aittir. Bu ülkenin egemen çevreleri nükleer de dahil her türlü silahlanma yarışından vazgeçmeye yanaşmıyorlar, başkalarının toprak ve sularından üslerini kaldırmaya, askersel birliklerini, hava kuvvetlerini ve filolarını çekmeye niyetli görünmüyorlar.

Batı Avrupa'dakinden sonra yurtdışındaki ikinci büyük Amerikan askersel güç grubu, çok miktarda nükleer silah ve nükleer silah taşıyıcısı Pasifik yöresinde bulunuyor. Denizaltılarda bulunan roketler 1.500 kadar savaş başlığı taşıyorlar, uçak gemilerinde üslenmiş uçaklarda bine yakın savaş başlığı bulunuyor, bir o kadarı da diğer Amerikan gemilerine yerleştirilmiştir. ABD'nin Güney Kore'deki üslerinde taktik nükleer silahlar konumlandırılmıştır.

Amerikan emperyalizmi APB'yi, Avrupa'dan Orta Doğu, Doğu Afrika, Hint Okyanusu ve Güney-Doğu Asya yoluyla Japonya, Güney Kore ve Okyanusya'ya kadar uzanan ABD savaş bölgesi içine almak amaçındadır.

ABD-Japonya-Güney Kore üçgeni bünyesinde askersel-politik işbirliği aktifleştiriliyor. Birleşik Amerika, Japonya ve Güney Kore'deki üslerini ve bu ülkelerin ABD yardımıyla modernleştirilen askersel güçlerini tek bir askersel-stratejik kompleks olarak ele alıyor. Japon egemen çevreleri Washington'un global rotasını desteklerken sürekli olarak kendi askersel güçlerini pekiştiriyor.

Pentagon APB'deki eski blok ve anlaşmaları kurmaya ve yenilerini yaratmaya çalışıyor. ABD'nin Mikronezya'daki yasadışı askersel varlığının güçlendirilmesi için tüm önlemler alınıyor. Washington çeşitli yollardan ASEAN ülkelerine askersel bağlılığı dayatmaya çalışıyor.

Sonuçta bölge ülkeleri ekonomilerini batıran silahlanma yarışına gittikçe artan ölçüde çekiliyorlar. Örneğin, 1985'de ASEAN üyeleri silahlı kuvvetlerin bakımına ve modernleştirilmesine 7 milyar dolardan fazla harcama yaptılar. Bu 1975'e göre 2,5 kat daha fazladır.

Bölgede nükleer silahların yayılması tehlikesi hâlâ vardır ve güç kazanmaktadır. Pakistan'ın nükleer programının askersel doğrultusu ayrı bir

kaygı kaynağıdır. Diğer bazı ülkelerde de nükleer silahın ortaya çıkmasının hiçbir teknik engeli yoktur.

Açıkır ki, bölge ülkelerinin askersel potansiyellerini güçlendirmeleri karşılıklı kuşkuları artırıyor, sosyal-ekonomik gelişmeden dev kaynaklar kopararak geniş halk yığınlarının durumuna mahvedici biçimde yansıyor.

ABD ve Japonya'nın askersel hazırlıkları yalnızca sosyalist ülkelere karşı değildir. ABD'nin APB ülkelerindeki askersel üslerinin, bu ülkelere emperyalist tekellerin istemlerini dayatma gibi bir amaç da taşıdıkları kuşku götürmez. ABD'nin yurtdışındaki askersel güçleri bağımsızlığını kazanmış ülkeler halklarına ve hükümetlerine karşı baskı aygıtıdır, dev kârlar kazanan Amerikan ve Japon uluslarüstü korporasyonlarının bölgede efendiliğini sağlama aracıdır. Buradaki kâr oranı gelişmiş ülkelerdekine göre yaklaşık iki kez daha yüksektir ($\frac{0}{0}$ 8'e karşı $\frac{0}{0}$ 15,2). ABD ve Japonya'nın bölgenin gelişmekte olan ülkelere sözümona yardımları tam bir esarete dönüşmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin bir trilyon doları aşan dış borçlarının önemli bir kısmı APB ülkelere düşmektedir. Örneğin, Filipinler'in, 1986'da 26 milyar dolara ulaşan dış borçlarından dolayı, her yıl pratikte tüm ihracat gelirlerinin yarısını faiz olarak ödemesi gerekiyor. Endonezya'nın dış borçları ise daha fazla: 42,2 milyar dolar. Ülkenin ihracat gelirlerinin $\frac{0}{0}$ 40'dan fazlası yabancı kredicilere faiz ödenmesine gidiyor.

Militarizasyon çoğunlukla ülke politik yaşamında askersel güçlerin rolünün artması sonucunu doğuruyor. Bu ise bağırında baskıcı, askersel diktatörlüklerin kurulması, demokratik hak ve özgürlüklere saldırılması tehlikesini taşıyor. Bu konuda Güney Kore örneğini hatırlatmak yeterli olacaktır.

Tehlikeli gerginlik ocaklarının ve silahlı çatışmaların hâlâ varolması APB'de bugünkü durumun özgün bir çizgisidir. Bu düğümleri çözmeye yönelik çabalar emperyalist güçlerin direnişiyle karşılaşmaktadır.

Afganistan, Kamboçya ve Kore yarımadasında durumun normalleşmesini her yolla engelleyen Washington'dan başkası değildir. Emperyalistler, tarihsel ve devrimci sürecin zorluklarının spekülasyonunu yaparak, açık provokasyonlara başvurarak, sosyalizme karşı savaşmayı, sosyalist ülkeleri gözden düşürmeyi ve yıpratmayı amaçlıyorlar.

Washington'un APB'nde bağımsız bir politika izlemeye çalışan, sosyalist olmayan ülkelere karşı tavrı da saldırgandır. Yeni Zelanda'ya karşı düzenlenen azgın kampanya, Filipinler'in içişlerine ve Fiji'deki olaylara karşma bunun örneklerindendir. ABD Güney-Doğu Asya'da nükleer silahsız bir bölge yaratılmasının önüne geçmek amacıyla ASEAN ülkelerine yoğun baskı yapmaktadır.

Hindistan ABD'nin sürekli baskılarına hedef olmaktadır. Amerikan gizli servislerinin ülkede ve genel olarak Güney Asya'da etnik ve dinsel an-

laşmazlıkları körükleme yönündeki etkinlikleri Hindistan'ın güvenliği ve istikrarı için önemli bir tehlike oluşturmaktadır. Hindistan Başbakanı R. Gandhi'nin bir konuşmasında Hindistan'ın içinde gerici güçler tarafından kışkırtılan uluslararası bir komplo'nun varlığına işaret etmesi boşuna değildir.

APB'de tüm bu olumsuz gelişmelerin yanısıra olumlu eğilimlerin de ortaya çıktığını, bölgenin sahip olduğu dev potansiyelin kendini göstermeye başladığını görmemek yanlış olacaktır. Bugünkü tehlikeli durumun değiştirilmesi gibi yaşamsal bir zorunluluk giderek daha derinden kavranmaya başlanıyor. Nükleer silahın yayılmasının önüne set çekmeyi amaçlayan, halklara tehdit, zorbalık ve korkunun olmadığı, barışçıl ve güvenli bir gelecek sağlanmasını talep eden güçler aktifleşiyor.

Giderek artan sayıda ülke görüşmeler, ulusal barış ve çatışma ocaklarında ortamın normalleşmesinden yana tavır koyuyor. Böylece onlar uluslararası işlere katılma haklarını daha aktif kullanmaya başlıyorlar.

SBKP, Sovyetler Birliği tüm dünyada olduğu gibi Asya'da ve Pasifik havzasında da barışın güçlendirilmesi yolunda bir dış politika izleyerek bu sürece katkıda bulunmaya çalışıyor.

Tüm Sovyet dış politika girişimleri çağımızda uluslararası ilişkilerin yeni baştan düzenlenmesi ilkelerine evrensel yaklaşımımız temelinde, bizim yeni düşünce tarzı dediğimiz temelde ortaya çıkmıştır. Yeni düşünce tarzının özünü en genel biçimiyle şu maddeler olarak sıralayabiliriz: *Birincisi*, nükleer savaş uluslararası arenada hiçbir makul amaca ulaşmada araç olamaz. *İkincisi*, günümüz koşullarında silahlanma yarışını kazanmak söz konusu değildir. *Üçüncüsü*, herkes için eşit güvenlik olmadan hiçbir devletin güvenliğinden söz edilemez. *Dördüncüsü*, büyük ya da küçük her halk sosyal-ekonomik sistemini ve gelişme yollarını özgürce belirleme, egemenlik hakkına sahiptir. *Beşincisi*, devletlerin giderek artan ölçüde birbirlerine bağlı hale geldiği koşullarda, sosyal-ekonomik sistem, ideoloji ve dünya görüşü farklılıkları, karşılıklı yarar temelinde geniş işbirliğinden çıkarı olan ülkeler arasında bir engel oluşturmamalıdır.

Yeni düşünce tarzının APB'ye ilişkin olarak somutlanması M. Gorbacov'un 1986 Temmuz'unda Vladivostok'taki konuşmasında ileri sürdüğü ve 21 Temmuz 1987'de Endonezya gazetesi «Merdeka»ya verdiği demeçte geliştirilen program olmuştur.

Bu programın temel öğeleri şunlardır:

- Bölgedeki gerginlik ocaklarının politik çözümleme yoluyla ortadan kaldırılması,
- Nükleer silahlanma yarışının durdurulması,
- Silahlı kuvvetlerin ve sıradan silahların azaltılması,
- Nükleer silahsız bölgeler yaratılması,

- Başkalarının topraklarında kurulan askersel üslerin yokedilmesi,
- Askersel alanda güven önlemlerinin alınması,
- Tüm bölge ülkeleri arasında eşit ve karşılıklı yarar getiren ekonomik işbirliğinin düzenlenmesi,
- Yeni uluslararası ekonomik düzen yaratılması yönünde çaba harcanması,
- Gelecekte hep birlikte yapıcı kararların yolunun aranması için Asya çapında bir konferansın toplanması hazırlıklarının yapılması.

Sovyetler Birliği'nin dünya çapında nükleer silahın aşama aşama yokedilmesine yönelik ardıcıl çizgisi, Reykjavik'te ve daha sonra getirdiğimiz somut öneriler, Asya ve Pasifik'te politik tablonun antinükleer bir renk kazanmasına önemli ölçüde katkıda bulundu. Pasifik Okyanusunun güney kısmı nükleer silahsız bölge ilan edildi. Güney doğu Asya'da da böyle bir bölge fikri güçleniyor. Fransa'nın Mururoa mercan adalarında yaptığı nükleer denemelere karşı tepkiler genişliyor. Kore yarımadasının nükleer silahtan arındırılması istemleri güç kazanıyor. Filipinler'in ve diğer bazı ülkelerin anayasalarına antinükleer maddeler konmuştur. Çin Halk Cumhuriyeti silahsızlanma konusunda giderek daha aktif bir tutum almaktadır.

Geçen yılın Kasım ayında imzalanan nükleer silahlardan ve zorbalıklardan arındırılmış bir dünyanın ilkeleri üzerine Delhi Deklarasyonu devletlerarası ilişkilerdeki temel sorunlara yepyeni bir politik-felsefi yaklaşım biçimi olmuştur. Bu, iki ülkenin ilişkilerinin gelişmesiyle ortaya çıkmış bir belge de olsa, ikili ilişkilerin ve bölgesel çerçevelerin dışına taşmakta, tüm insanlığın isteklerini yansıtmaktadır.

Sovyetler Birliği'nin ülke topraklarının yalnızca Avrupa kısmında değil, Asya'da da tüm orta menzilli roketlerini yoketmeye hazır olduğunu açıklaması Asya ülkelerinin istekleri doğrultusunda büyük bir adım olmuştur. Ayrıca operatif-taktik silahlar da yokedilecektir.

ABD'nin Güney Kore'de, Filipinler'de ve Diego Garsiya adasında nükleer varlığını artırmayacağını ummakla birlikte, SSCB'nin yukarıda sözünü ettiğimiz girişimini bu konuya bağlı görmediğini açıklamasını da hesaba katarsak, bu girişimin önemi daha da artmaktadır. Ayrıca SSCB, ABD Sovyet topraklarına erişebilecek bölgelere yeni nükleer araçlar yerleştirmede, SSCB'nin Asya kısmındaki nükleer silah taşıyan uçaklarının sayısını artırmama yükümlülüğünü üzerine aldığını açıklamıştır.

Rarotonga anlaşmasıyla yörelerini nükleer silahsız bölge ilan eden Pasifik Okyanusunun güney kısmındaki devletler, bu anlaşmayla protokol imzalayan Sovyetler Birliği ve Çin tarafından desteklenirken, ABD, Büyük Britanya ve Fransa'nın tepeden bakan saygısızca bir itirazıyla karşılaştılar. Ülkesinin nükleer silahlardan arınmış statüde olduğunu ilan eden Yeni Zelanda hükümeti de SSCB'nin desteğini almış, ne ki Washington

tarafından başlatılan eşi görülmemiş bir şantaj, iftira ve yıpratma kampanyasının nesnesi olmuştur. Sovyetler Birliği Güney-Doğu Asya ülkelerinin bölgelerini nükleer silahsız bölgeye dönüştürme anlayışına olumlu yaklaşımını resmi olarak ifade etmiştir, ancak ABD devlet adamları bundan vazgeçilmesini talep etmektedirler. Biz, Kore yarımadasının nükleer silahsız bir bölge duruma getirilmesi görüşünü savunan Kore'li yoldaşların amaçlarını selamlıyoruz.

Sovyetler Birliği birkaç yıldan beri Asya'da ve Pasifik yöresinde güven önlemlerinin hazırlanıp yaşama geçirilmesi zorunluluğunu savunuyor. Bu konuda yararlı bir Avrupa deneyimi vardır. Bu, askersel aktifliğin çok yüksek bir düzeyde bulunduğu APB için de günceldir. Sovyetler Birliği deniz ve hava yollarının, uluslararası boğazların güvenliğine özel bir dikkat verilerek güven önlemleri sorununun politik açıdan ele alınmasını öneriyor. Biz, genel olarak Pasifik'te çatışma tehlikesi doğuran gerginlik sınırında bulunan askersel filoların faaliyetinin sınırlandırılması yolunda görüşmelere başlanmasından yanayız. Nükleer silah taşıyan gemilerin hareket alanı, bu gemilerin diğer bir ülkenin kıyılarına nükleer araçlarını kullanabilecekleri mesafeye kadar yaklaşamayacakları şekilde sınırlandırılabilir. Denizaltılar alanında çekişmeyi kısıtlayacak bir anlaşma mümkün olabilir. Pasifik ve Hint okyanuslarında ve yakınlarındaki denizlerde askersel deniz tatbikatı ve manevralarının boyutlarının sınırlandırılması, tarihlerinin önceden bildirilmesi, uluslararası boğazlarda ve onlara bitişik bölgelerde askersel deniz tatbikatları ve manevralarından ve geleneksel deniz yolları bölgesindeki tatbikatlarda savaş silahlarının kullanılmasından kaçınılması olarak vazgeçilmesi güven ortamının güçlenmesine yardım edecektir.

Hint Okyanusunda güvenliğin güçlendirilmesi için de pek çok şey yapılabilir. Sovyetler Birliği, bu okyanusa kıyısı olan ülkelerin, bağlantısız devletlerin isteklerine tümüyle uygun olarak, buranın bir barış bölgesine dönüşmesini ardıcıl savunmaya devam ediyor. Birleşmiş Milletler Örgütü kararları doğrultusunda Hint okyanusu çapında uluslararası bir konferansın düzenlenmesi bu amaca hizmet edecektir. Birkaç yıldır böyle bir konferansın hazırlıkları sürdürülmekte, ancak sürekli olarak Washington'un direnişi ve sabotajlarıyla karşılaşmaktadır.

Hint Okyanusunda, ona bağlı denizlerde, boğaz ve körfezlerde deniz trafiğinin güvenliğinin uluslararası güvencelerini belirleme zamanı gelmiştir. Politik irade elden bırakılmazsa Hint Okyanusundaki hava yollarının güvenliği, deniz ve hava yollarındaki terörizme karşı kolektif önlemler gibi sorunlar da çözümlenebilir.

Sovyetler Birliği nükleer silah denemelerinin durdurulması yolunda geniş kapsamlı bir anlaşmaya varılması için mücadelesini sürdürecektir. ABD, İngiltere ve Fransa'nın bu anlaşmayı reddetmeleri APB ülkelerinde haklı bir tepkiyle karşılanıyor. Bu ülkeler ilk Amerikan nükleer silah dene-

melerinin Pasifik'te yapıldığını, bu yüzden bölgede pek çok insanının sağlığını ve hatta yaşamını yitirdiğini unutmamışlardır.

Sovyetler Birliği Asya'daki silahlı kuvvetlerin ve sıradan silahların malikul sınırlara indirilmesine büyük önem veriyor. Biz bu sorunun kısım kısım ve aşama aşama çözülmesi gerektiğinin bilincindeyiz. SSCB APB'deki kendi askersel varlığını azaltma yolunda pratik adımlar atmıştır. Moğolistan ve Afganistan'dan, bu ülke hükümetlerinin onayıyla birçok askersel birliğini geri çekmiştir. Afganistan'daki birliklerimizin sayısını azaltırken ulusal barışma sürecini teşvik etmeyi amaçlıyorduk ve bu konuda yanılmadık da.

Biz, daha şimdiden bir milyonun üzerinde insanın yaşamına mal olan ve iki yönlü bir sorun olmaktan çıkan İran ile Irak arasındaki kardeş kavgasına kesinlikle bir son verilmesi çağrısında bulunuyoruz. Biz, bölge ülkelerine ait olmayan tüm askersel gemilerin Basra Körfezi'nden çıkmasından yanayız. Bu anlaşmazlığın ABD ve bazı yandaşları tarafından uluslararasılaştırılmasını da aynı ölçüde kararlılıkla kınıyoruz.

Sovyetler Birliği bloklaşma politikasıyla ortaya çıkan askersel karşıtlığın asgari düzeye indirilmesini savunuyor. Varolan askersel blokların kaldırılması zamanı gelmemişse bile, içine kapalı yeni devlet grupları yaratılmasının önüne geçilmesi bugün tümüyle gerçekçi ve güncel bir amaçtır. Bu APB için de geçerlidir.

Sözüm ona «Pasifik topluluğu» görüşünde olduğu gibi, ekonomik ve teknolojik işbirliği çağrılarıyla gerçek planlarını gizleyen bloklaşma politikasının mimarlarının gerçek amaçlarını zamanında sergilemek önemlidir.

Sovyet genel güvenlik anlayış organik olarak uluslararası ekonomik güvenliği de içermektedir. Bunu sağlamanın en iyi yöntemi «kalkınma için silahsızlanma» ilkesini yaşama geçirmektir. Sovyetler Birliği bölgesel ekonomik işbirliğini geliştirmeye de hazırdır. Şimdi SSCB'de kurulmakta olan Asya-Pasifik ekonomik işbirliği ulusal komitesi bu amaca hizmet edecektir.

Sosyalist devletlerin değişik zamanlarda ileri sürdükleri barışçı inisiyatifler APB'de barış ve güvenliğin sağlanması doğrultusunda önemli gelişmelerdir. Sovyetler Birliği, SBKP, Moğolistan Halk Cumhuriyeti'nin bölge devletleri arasındaki ilişkilerde karşılıklı saldırmazlık ve kuvvete başvurmama anlaşması imzalanması önerisini desteklemektedir. Biz Afganistan yönetiminin ulusal barışmaya yönelik politikasına ve Kore Demokratik Halk Cumhuriyetinin Kuzeyle Güney arasında üst düzeyde askersel-politik görüşmelere başlamaya, KDHC ve Güney Kore'nin silahlı kuvvetlerinin aşamalı olarak yüz biner kişiye dek indirilmesi ve ardından tüm ABD birliklerinin Güney Kore'den çıkarılması yolunda bir anlaşmaya hazır olmasına yüksek bir değer biçiyoruz. SSCB, Çinlileri ülkelerinin

ASEAN ülkeleriyle barışçıl ilişkiler kurulmasına ve Güney Doğu Asya'da barış ve istikrarın egemen kılınmasına yönelik girişimlerini, ulusal barış anlayış temelinde Kamboçya sorununun politik çözüme ulaştırılması doğrultusundaki politikalarını destekliyor. Vietnam Halk Cumhuriyetinin Vietnam-Çin ilişkilerinin düzenlenmesi konusundaki önerilerinin gerçekleşmesi durumun düzelmesi için büyük önem taşımaktadır.

Sovyetler Birliği, Asya ve Pasifik okyanusu yöresinde barış ve güvenliğin sağlanması yolunda Çin Halk Cumhuriyeti ile birlikte hareket etmek istemektedir. Bu konuda, iki ülkenin nükleer silaha ilk baş vurmama ve uzayın silahlandırılmasına izin vermeme konularının çakışması, Birleşmiş Milletler Örgütünde önemli uluslararası politik sorunların incelenmesinde çoğunlukla Çin, SSCB ve diğer sosyalist ülkelerin aynı yönde oy kullanması büyük değer taşıyor. ÇHC bölgede ABD'nin politikasının çeşitli yönlerini eleştiriyor, Japon militarizminin yeniden canlandırılmasını kınıyor ve Kore yarımadasında barışın sağlanması yolunda KDHC'nin önerilerini destekliyor.

Her ne kadar bazı uluslararası sorunlarda farklı yaklaşımlar hâlâ mevcut olsa da, son zamanlarda SSCB ve ÇHC arasındaki ilişkilerde olumlu gelişmeler gözleniyor. İnaniyoruz ki, Sovyet-Çin ilişkilerinin daha da düzelmesi kimseye zarar getirmeyecektir, tersine bu Asya'da barış ve istikrara hizmet edecektir.

Kuşkusuz APB'de barışın güçlendirilmesine yönelik Sovyet görüşü, bu süreçte ABD ve Japonya'nın çekilmesini de öngörüyor. APB'de nükleer roket tehlikesi düzeyinin düşürülmesinden, bölgede iyi komşuluk ve işbirliği atmosferinin kurulmasından ancak Amerikan ve Japon halkları kazançlı çıkabilir. Günümüzde ABD'de nükleer silah karşıtı toplumsal güçlerin aktifleştiği gözleniyor. Komünistlerin, sosyalistlerin ve geniş toplumsal çevrelerin militarist eğilimlere karşı mücadele ettiği Japonya'da ise antinükleer hareket daha da güçlüdür.

Sovyetler Birliği'nin APB'de barış ve güvenlik anlayışının temelinde evrensellik ilkesi yatar. Bu, sosyal-ekonomik düzenine ve dış politik doğrultusuna bakımsızın büyük-küçük tüm bölge ülkelerini diyaloga çağırarak demektir. M. Gorbaçov'un gelecekte sorunlara ortak bir şekilde yapıcı çözümler aranması için Asya çapında bir konferansın düzenlenmesi perspektifi üzerine belirttiği görüş, tartışmaya açık böylesi bir davet, bir eylem varsayımı anlamına geliyor. APB ülkelerinin dünya görüşlerinin özellikleri, politik ve kültürel özgünlükleri gezegenimizin bu dev bölgesinin sorunlarının çözümü yolunda onların kendilerinden gelen, herkes için de anlaşılır ve geçerli olabilecek ama olağanüstü değerde önlemler ortaya koyabilir.

APB'de güvenliğin sağlanması ilkelerinin belirlenmesi sürecine bütün bölge ülkelerini çekebilmek, hele bu işi güvenlik ve işbirliği konusunda

saygın bir toplantının düzenlenmesiyle tamamlayabilmek oldukça zor bir görevdir. Avrupa çapında güvenlik sonuç belgesinin ortaya çıkabilmesi için tam on yıl gerekmişti. APB'de aşılması gereken zorluklarla ilgili olarak hiç bir hayale kapılınmamalıdır. Ancak sanırım belirtilen amaca ulaşılması için pratik bir mekanizmanın oluşturulmasına daha şimdiden başlamak mümkündür. Açıktır ki, böyle bir mekanizma hem devletsel hem de toplumsal kanallardan kurulabilir, ikili ve çok yönlü görüşmeleri, bilimsel seminerleri ve uluslararası konferansları içerebilir.

M. Gorbacov'un Vladivostok konuşmasının ana içeriğini oluşturan APB ülkelerinin ortak çabalarıyla barış ve güvenliğin sağlanması görüşleri geniş bir yankı uyandırmıştır. Ama varolan gerçekliklere dayanarak şunu kavırıyoruz ki, ABD'de barış ve güvenliğin pekiştirilmesine giden yol kısa ve kolay olmayacaktır. En temel engel ABD ve Japonya egemen çevrelerinin hala eski, militarist düşüncenin esiri olmalarından kaynaklanıyor. APB'nin bugünkü durumu, yani belirli ülkeler veya ülke grupları arasında ya çatışmalara kadar varabilen açık düşmanlığın, ya da emperyalistlerin yoğun çabalarla kısırttıkları karşılıklı güvensizlik ve kuşkuculuğun bulunması, onların ekmeğine yağ sürüyor. Böyle bir ortamda istediklerini dayatmak, ABD'nin Asya ve Pasifik yöresindeki yoğun askersel varlığını haklı göstermek onlara daha kolay geliyor.

Şunu da belirtmek gerekir ki, bölgenin bazı gelişmekte olan ülkeleri çelişkili ve kararsız bir tutum takınıyorlar. Bunlar bir yandan bölgenin militarizasyonundan, dünyadaki ortamın genel olarak gerginleşmesinden ciddi bir kaygı duyuyorlar. Diğer yandan zaman zaman barış mücadelesine aktif bir katılımdan kaçınarak tüm sorunu Sovyet-Amerikan anlaşmazlıklarına indiriyorlar.

M. Gorbacov'un Vladivostok'ta belirttiği gibi, günümüzde büyük bir felakete yol vermemek için dünyanın sağduyu potansiyelinin seferber edilmesi ve akılcı işbirliği şimdiye kadar görülmedik bir önem kazanmıştır.

Böyle bir potansiyel APB'de de vardır. Bu potansiyelin içinde en başta, yukarıda rolünden ve çabalarından sözettiğimiz, sosyalist ülkeler yer alıyor.

Sosyalist olmayan ülkelerde komünist hareket önemli rol oynuyor. Komünistlerin Asya ve Pasifiğin güvenliği fikrinin gerçekleşmesi yolunda mücadeleleri politik yaşamın demokratikleştirilmesi için verdikleri mücadeleyle dolaysız olarak bütünleşiyor, komünist partilerinin eylem alanını genişletiyor. Kardeş partiler, bölge ülkeleri kamuoyunun komünistlerin kişiliğinde ulusal çıkarların kararlı savunucularını, insanlığın nükleer felaketten kurtarılması için çalışan savaşırlarını bulmaları için çaba sarfediyorlar.

Moğolistan Devrimci Halk Partisinin girişimiyle bu yılın Temmuz ayın-

da Ulan-Batur'da yapılan «APB'de barış, güvenlik ve komşulararası işbirliği için» danışma toplantısı görüş alışverişi ve eşgüdümlü etkin faaliyetlerin yolunun hepbirlikte aranması doğrultusunda iyi bir olanak yaratmıştır. Bu, bölgedeki komünist ve devrimci-demokrat partilerin bu türden ilk çokyanlı karşılaşması olmuştur. Toplantıya Asya ve Okyanusya'nın 18 ülkesinden 21 partinin temsilcileri katılmıştır.

Toplantıda Asya ve Pasifik ülkelerine yönelik olarak Vladivostok'tan yükselen barış ve güvenlik adına işbirliği yapılması yolundaki Sovyet çağrısının güncelliğinin yaşam tarafından kanıtlandığı belirtildi. Bununla birlikte dikkat ve çabaların en temel sorun olan nükleer savaşın önlenmesi konusunda toplanmasının, kapitalist dünyadaki sınıf çelişkilerinin keskinliğinin yeterince önemsenmemesi ve demokratik, devrimci güçlerin çözmesi gereken işçi sınıfı ve tüm emekçilerin çıkarlarının korunması görevlerinin küçümsenmesi için bir neden sayılamayacağı da vurgulandı. Bu çıkarlar için mücadelenin en önünde giderek halklara daha güzel bir geleceğin yolunu açmak için gücünü esirgemeyenlerle dayanışma içinde olduğu ifade edildi. Toplantıya katılan partiler, gelecekte de böylesi görüşmeler yapmak, bölgede barış, güvenlik ve komşulararası işbirliği sorunları ve karşılıklı ilgi uyandıran diğer konular üzerine ikili ve çokyanlı görüş alışverişini aktifleştirip genişletme kararı aldılar.

M. Gorbacov'un belirttiği gibi, toplantı Asya'da ve Pasifik'te bir güvenlik sisteminin oluşturulmasına, uluslararası barışın güçlendirilmesine önemli bir katkı oldu.

Kavramı Asya'da yaratılan bağılantısızlık hareketi giderek artan ölçüde önemli bir savaş karşıtı güç olarak ortaya çıkıyor. Emperyalizm, çağın gerçekten de büyük boyutlarda olan sorunlarına çözüm aranmasına katılmasını engellemek için, bu hareketi olabildiğince bölgesel sorunlarla sınırlamaya çalışıyor. Ama silahsızlanma ve kalkınma gibi sorunlarda bir bütün olarak bağılantısızlık hareketinin ve hareket üyelerinin çoğunluğunun kendi sözünü söyleme isteği net bir şekilde ifadesini bulmaktadır. Burada Hindistan'ın dış politika çizgisi özel bir önem taşıyor. Dünyanın en büyük devletlerinden biri olan ve bu yıl bağımsızlığının 40. yılını kutlayan Hindistan'ın uluslararası rolü yalnızca Asya'da değil, tüm dünyada artmaktadır.

Gelişmiş kapitalist ülkelerdeki egemen çevreler içinde, insanlığı tehdit eden tehlikenin tüm boyutlarını ve gerçekliğini görmeye ve onun yaşamını sürdürebilmesi görevini herşeyin üzerine koymaya yetenekli, gerçekçi düşünebilen yöneticilerle akılcı bir işbirliğine gidilebileceğini de hesaba katmak mümkündür.

Kuşkusuz dünya toplumsal bilincindeki genel gelişme, militarizme karşı, insanlığın nükleer savaş tehdidinden kurtulması için, silahsızlanma için çeşitli toplumsal güç ve hareketlerin aktifleşmesi de APB'deki ortamı et-

kıleyecektir. Bununla birlikte APB'nin sosyalist olmayan ölkelerinin çoğunda, belki de tümünde savaş karşıtı hareketin düzeyinin hiç de savaş tehlikesine eşit bir düzeyde olmadığını görmemezlikten gelemeyiz. İnsanlığı tehdit eden nükleer-roket tehlikesi bölge ölkelerinin toplumsal bilincinde iyice kavranmış olmaktan uzaktır. Bunun farklı nedenlere dayandığı açıktır. Nedenler hem tarihsel, hem sosyal-politik, hem de psikolojik karakter taşımaktadır. Ancak herhalde başlıcası, geniş halk yığınlarının politik bilinç ve bilgi düzeyinin görece düşük olması ve bunun antikomünist ve antisovyet propogandanın yığınlara yönelik aralıksız etkisiyle birleşmesidir. Tüm bunlar hem bölgede, hem de uluslararası planda barış ve güvenliğin pekiştirilmesi, iyi komşuluk ve işbirliği ortamının kurulması yolundaki ortak savaşımı zorlaştırmaktadır.

Bundan dolayı yeni sosyal katman ve grupları kazanarak savaş karşıtı hareketin tabanını genişletme görevine özel bir dikkat ayırmak gerekiyor. Bu konuda en farklı toplumsal kesimleri temsil eden, en farklı politik görüş ve ideolojilere sahip olan, ancak tek bir amaçla, barışı koruma amacıyla bir araya gelen kişilerin katılımıyla Moskova'da gerçekleştirilen «Nükleer silahsız bir dünya ve insanlığın yaşamını sürdürebilmesi için» uluslararası forumunun pratik deneyimi önemlidir. Diğer yandan bir olumlu örnek de geçenlerde toplanan, bileşimi açısından tüm kadın hareketi tarihindeki en geniş ve yetkili kongre olan Dünya Kadınlar Kongresi olmuştur.

M. Gorbaçov'un bu yılın 19 Mayıs'ında Vietnam Komünist Partisi MK Genel Sekreteri Nguyen Van Lin'le yaptığı görüşmede belirttiği gibi, Avrupa ve Asya ölkelerinin bölgesel güvenlik sistemleri yaratma doğrultusundaki çabaları, dünya çapında bir uluslararası güvenlik sisteminin oluşturulmasına güçlü bir ivme kazandırabilecek ortak bir Avrupa-Asya sürecinde birleşebilir. Yaşamsal önemdeki bu işte Avrupa, Asya ve Pasifik yöresi ölkelerindeki kardeş partilerin sıkı işbirliği zorunludur. Bizce Avrupa'da ve diğer kıtalarda barış ve güvenlik yolundaki mücadelenin yararlı deneyimini gözönüne almak çok önemlidir. Kuşkusuz bu deneyim kullanılırken APB'nin özgünlüğü gözden kaçırılmamalıdır.

Barış ve silahsızlanma anlayışını geniş halk yığınlarının eylemlerine dönüştürmek için birlikte çözölmesi gerektiğini düşündüğümüz sorunlar hangileridir?

Herşeyden önce, sallantıda olanları, günümüzde barış savaşımının demokrasi ve toplumsal ilerleme savaşımının organik ve zorunlu parçası olduğuna, her toplum demokratikleşme ve toplumsal düzenlemeler yolunda ilerleyebilmesinin kesin koşulununun nükleer savaşın önlenmesi olduğuna ikna etmek gerekiyor. Ekmeğini kazanma çabası içinde olan milyonlarca insana, onları açlığın dışında başka bir ölümcül tehlikenin, insanlığın nükleer savaşta yok olması tehlikesinin de tehdit ettiğini kavratmak gerekiyor. Nükleer silahlanma yarışına karşı mücadelenin aynı za-

manda açlıktan ölmeye karşı bir kurtuluş yolu olduğunu göstermek gerekiyor.

Şu ya da bu biçimde savaş karşıtı harekete katılabilecek tüm toplumsal güçlerle karşılıklı konumları gözönünde tutan bir temelde açık bir diyaloga girmek zorunludur. Barışçıl, yapıcı girişimlerden yana argüman kullanımını mükemmelleştirmek, bunu toplumun çeşitli kesimlerinin sosyal psikolojisini hesaplayarak yapmak, her bölge ve ülke açısından anlaşılır ve ikna edici olmak çok önemlidir. Emekçilerin özgül çıkarları yolundaki savaşımla geniş yığınların savaş karşıtı antinükleer hareketini birleştirebilmenin yollarını arayıp bulma görevi tüm heybetiyle ortada durmaktadır.

Savaş ve barış sorunlarının süper diye adlandırılan iki devlet arasındaki çelişkilere indirgendiği ve yalnızca onlar tarafından çözülmesi gerektiği gibi oldukça yaygın bir yanılgıyı ortadan kaldırmak için geniş ve sabırlı bir çalışma zorunludur.

Geçtiğimiz yıl içinde, SSCB bölgedeki dış politik ilişkilerini daha üst bir düzeye yükselterek oldukça aktifleştirmiştir. M. Gorbaçov'un Hindistan'a gitmesi ve R. Gandi'nin Moskova ziyaretleri, ayrıca E. Şevardnadze'nin bir dizi APB ülkesini ziyareti büyük önem taşıyan gelişmelerdendir. Parlamenterlerin karşılıklı gezileri çoğalmaktadır. Çeşitli kanallarla ilişkiler yoğunlaştırılmıştır.

APB ülkeleriyle ticari-ekonomik, bilimsel-teknik ve kültürel işbirliğinin genişletilmesine büyük önem veriyoruz. Sovyet Uzak Doğusu'nun uluslararası işbölümü sistemine giren yüksek verimli bir ekonomik kompleks olarak kalkındırılması planı hazırlanmaktadır.

SBKP bölgedeki sosyalist ülkelerin ve sosyalist olmayan ülkelerdeki kardeş partilerin çabalarının sıkı bir işbirliği ve koordinasyon içinde olmasını savunuyor. Biz dostlarımızdan ve ortaklarımızdan gelecek olan yeni barış girişimlerini aktif olarak desteklemeye hazırız.

Toplumsal gelişiminin doğal bir biçimi olarak yenilenme

JANOS BEREZ

Macaristan Sosyalist İşçi Partisi Politik Büro üyesi, MK Sekreteri

Günümüz Macaristan'ındaki durumu çeşitli güç ve etkiler oluşturmuştur. Bunda emek, çaba ve bir dizi kuşağın savaşımı cisimleşmiş, ancak belirleyici etkiyi ülkenin Nisan 1945'de kurtulmasından sonraki onyıllar yapmıştır. Bu dönem içinde yaşanan trajediler, hata ve çelişkiler bile Macaristan'da gerçekleşen köklü sosyal dönüşümleri gölgeleyemez. Son 30 yıl zarfında MSİP yönetimi altında yaşanan çığır açıcı gelişme yaygın olarak bilinmekte ve kabul edilmektedir. Ancak sosyalizm binası henüz hazır değildir ve Macaristan toplumunun ilkesel önemdeki bir çok sorunu çözüm beklemektedir.

ULUSAL VE ULUSLARARASI KOŞULLARIN KARŞILIKLI İLİŞKİSİ ÜZERİNE

Sosyalist kuruculuk her zaman tarihsel olarak somut koşullarda yürütülmektedir. Sosyalist ilkelerin gerçekleştirilmesine doğru ilerlemek ancak mevcut ulusal koşullar temelinde mümkündür. Gündemdeki amaç ve görevleri belirlerken uluslararası deneyimin çeşitliliğini unutmamak, onu öz deneyimlerle kıyaslamak, somut analizden hareket etmek ve reel olanakları göz önünde bulundurmamak önemlidir.

Başka tarzda düşüncenin hakim olduğu ve başka yöntemlerin uygulandığı zamanlar olmuştur. Sosyalizm kuruculuğu «grafığı»nin özgün koşullara bağlı olmaksızın tarihe «dayatılabileceği», belirli durumda ortaya çıkmış olan bir kerelik çözümlerin değiştirilmeden tümden farklı durumlarda taklit ve kopya edilebileceği sanılmıştır. Ülkemizdeki sosyalizm kuruculuğunun ilk yıllardaki deneyimi şunu gösteriyor: Böylesi bir düşün-

Janos Brecz (d. 1930) köylü ailesindendir. Budapeşte Lenin Enstitüsü'nü ve SBKP MK'ne bağlı Toplumsal Bilimler Akademisi'ni bitirmiştir. Tarih bilimleri aday üyesidir. 1951'den bu yana MSİP'ne üyedir.

1955'de Macaristan gençlik örgütlerinde çalışmaya başladı. 1966'da Dışişleri Bakanlığı parti komitesi sekreteri seçildi. 1972'den itibaren MSİP MK dış ilişkiler bölümü başkan vekilliği ve başkanlığı yaptı. 1982'de MSİP MK organı «Nepsabadság» gazetesi baş redaktörü oldu. 1985'den beri MSİP MK sekreteridir. 1980'den bu yana Parti MK üyesi, Haziran 1987'den itibaren ise MK Polit Büro üyesidir. MHC Devlet Meclisi (parlamento) sayıdır.

ce tarzı ve politik yaklaşım gerçeklikten kopmaya, reel olmayan hedeflerin formüle edilmesine, pratik, politika ve teorinin birliğinin bozulmasına, politika ve teoriye olan inancın yitirilmesine yol açmıştır. Bunun sonucu olarak sistemin kitle tabanının ve erkin temellerinin zayıflaması söz konusu olmuş, politik, ekonomik, ideolojik ve ahlaki ağır bir kriz ortaya çıkmıştır.

Somut tarihsel koşullar dikkate alınmamıştır. Oysa Lenin büyük Ekim Sosyalist Devriminin neredeyse daha ertesi günü şu noktaya dikkat çekmeyi önemli ve ertelenmez saymıştır: Yeni topluma geçişin biçimleri «sosyalizmin kurulmasına yönelik hareketin başladığı koşullara bağlı olarak kaçınılmazlıkla çeşitlilik göstermektedir ve göstermelidir. Yerel farklılıklar da, ekonomik yapının özellikleri de, yaşam biçimleri de, nüfusun hazırlık derecesi de, şu ya da bu planı gerçekleştirme girişimleri de, işte tüm bunlar sosyalizme gidiş yolunun çeşitliliğini yansıtmalıdır.» (1)

Yaşam bu uyarının haklılığını birçok kez doğrulamış ve onu ciddiye almaya zorlamıştır. 30 yıl önce MSİP, *sosyalizmin toplumsal gerçeklik temelinde, uluslararası deneyimi gözönüne alarak ve mevcut tarihsel koşulları sürekli tartarak kurulması gerektiği sonucuna varmıştır*. Bu, önceki ülkelerin gelişimlerinde de doğrulanıyor. Yani yeni toplumun kurucuları ne zaman ki, geniş bir uluslararası bakış açısına sahip oluyorlar, kendi deneyimlerini başkalarınınkilerle sürekli olarak kıyaslıyorlar ve ne zaman ki, öncelikle ulusal özelliklerden hareket ediyorlar, ancak o zaman başarı elde ediliyor. Bu yolla sosyalizmin pratiği ve teorisi diğer ülkelerde uygulanabilecek çeşitli ve özgün çözümlerle zenginleşiyor.

Partimiz ileride de bu tür düşünce tarzını ve yöntemini izlemeyi sürdürecektir. Marksizm-Leninizm ilkelerinin ruhuna uygun olarak ve onun yardımıyla, kazanımlara dayanarak ileriye gitmenin en gerçekçi olanak ve yollarını arayacak ve belirlenmiş hedefe götüren pratik çözümleri deneyecektir.

Macaristan'daki reel sosyalizm, bünyesinde ülke gerçeklerini ve somut uluslararası koşulları birleştirmektedir. Uluslararası koşullar içinde, belirleyici olan faktör, bizim de parçasını oluşturduğumuz dünya sosyalist sisteminin varlığıdır. Ülkemizi Sovyetler Birliği ordusunun kurtarmış olması ve ülkelerimiz arasında her alanda dostça bir birliğin, sıkı ilişkilerin kurulmuş olması MHC'deki yol seçimini ve son 40 yıldaki gelişmeyi belirleyici bir biçimde etkiledi. Sosyalist topluluk üyesi olarak sosyalist yolu seçen devletlerle çok yönlü ilişkileri güçlendirdik. Tüm bunlar Macaristan'ın güvenliğini, barışçıl kuruculuk olanaklarını sağladı. Uluslararası işbirliği toplumun gelişmesine yardımcı oldu, benzeri tarihsel sorunları çözen ülkelerin deneyiminden yararlanma yolunu açtı.

Diğer bir başlıca uluslararası faktör olan emperyalizm, sosyalist top-

(1) V. İ. Lenin, Toplu Yapıtlar, c. 36, s. 152.

luluk üyesi Macaristan'a belirleyici bir etkide bulunamadı. Ancak emperyalizm gerginliğin körüklenmesi, savaş tehlikesinin ve silahlanma yarışının tırmandırılması, uluslararası ekonomi alanında süper devlet politikası, yıkıcı ideolojik çalışma, kışkırtma ve sistemin iç düşmanlarını destekleme ve benzeri çeşitli karşı hareketlere başvurarak, ilerlememizi zorlaştırmakta, iç sorunları çözme olanaklarını sınırlamaktadır.

İkinci dünya savaşı sonrası sosyalist ülkelerin konumunun güçlenmesi, bunların ekonomi, sosyal güvence, eğitim, bilim ve kültür alanlarındaki başarıları Macar halkının kuruculuk çabaları açısından büyük öneme sahiptir. Dünya sosyalist sistemi evrensel bir politik ve tarihsel faktör olmuştur. O, yaşama yeteneğini, dayanıklılığını kanıtlamış ve kapitalizmin gerçek bir alternatifi olduğunu göstermiştir.

SOVYET DENEYİMİNE TAVRIMIZ

İnsanlık uygarlığına kıyasla, sosyalizm olanaklarının tümünü henüz gösterememiş genç bir toplumdur. Bugün de onun hakkında bir çok şeyi bilmemekteyiz. Marks ve Engels zamanında, sosyalizme geçişin, ancak temel yönleri, kapitalizmdeki çelişkilerden hareketle tarihsel sürecin gidişi üzerine yapılan sonuçlar biçiminde çizilmiştir.

Ekim devrimi tümüyle yeni bir durum yaratmıştır. O döneme kadar sosyalizm yalnızca düşünce alanındaki bir konuydu. Şimdi ise, tahmin edilenden birçok bakımdan farklı ve özgün bir durumda sosyalizmi fiilen kurmak gündemde duruyordu. Teori, Leninci düşünce ve eylem metodolojisi somut tarihsel durumun incelenmesini ve buna uygun sosyalist kuruculuk biçimlerinin aranmasını, kararların tartışılmasını ve alınmasını birikmiş deneyim temelinde cesaretli değişmelerin ve hatta köklü dönüşümlerin yapılmasını zorunlu kılıyordu. Lenin her zaman, sosyalizmin halkın girişimciliği ve aktifliği olmaksızın kurulamayacağını söylemişti.

Sovyetler Birliği 30 yıl boyunca sosyalist kuruculuk programını, kendi sosyal, ekonomik ve kültürel görevlerini yalnız başına gerçekleştirdi. Koşullar olağanüstüydü. Çünkü sistemi yok etmeye yönelik reel bir silahlı saldırı tehdidi söz konusuydu. Ülke savunmaya hazırlanmak ve diğer sorunları bu göreve bağımlı kılmak zorundaydı. Geçmişten miras kalan geri kalmışlık, ekonomik, toplumsal ve politik yapı, oldukça farklı gelişmişlik düzeyine sahip ulus ve ulusal azınların ilişkisi, çok çeşitli gelenek ve alışkanlıklar ve ayrıca bunların temelinde oluşmuş ulusal özellikler savaş öncesi yıllardaki dönüşümlerin karakterini belirgin bir biçimde etkiledi. Bu koşullarda geçilen o dönem, yalnız geri kalmışlığı aşmada bir ilerleme olarak ya da yalnız özgün bir ulusal çizgi olarak değerlendirelemeyeceği gibi, sosyalizmin biricik olası yolu olarak da değerlendirilemez.

İkinci dünya savaşı sonrası halk demokrasisi devletlerinin oluşmasına dek sosyalist kuruculuk deneyimi fiilen yalnızca tek bir ülkede söz konusuydu. Tarihsel somut yolun ve somut kararların sosyalizmin bir modeli olarak, üstelik biricik olası modeli olarak görülmesi (ki bu olmuştur da) gibi nesnel bir tehlike doğdu. Leninci şu kuram geri plana itildi: «ancak bir dizi deneme – ki her biri, tek yanlı olacak ve kimi tutarsızlıklar gösterecektir – sosyalizmin tüm ülkelerin proleterlerinin devrimci işbirliği ile yaratılması işini tamamlayacaktır». (2)

Avrupa, Asya, daha sonra Amerika ve Afrika kıtalarında bir dizi ülkenin sosyalizmi seçtiği savaş sonrası dönemde dünyada yeni bir tarihsel durum oluştu. Bu ülkelerin ilerlemesi sonucu zengin bir *uluslararası deneyim* birikti. Bu deneyim, gerekli dersleri çıkarma, pratiği karşılıklı olarak inceleme, yararlı herşeyi kullanma, tek yönlülüğe izin vermeme, acele yapılan teorik sonuçlardan kaçınma, eğer oluyorsa, yanlışları düzeltme olanağı sağladı. Sosyalist kuruculukta bir yandan genelgeçer ve temel olanın, diğer yandan ise özgün olanın ayırdedilebilmesi yolunda büyük olanaklar belirdi. Deneyim ve bilgileri artırarak, daha önceden pratiğin sınırlı olması yüzünden sosyalizm konseptinde yapılan kabalaştırmaları ve hataları düzeltebiliriz.

Bu konuda Sovyet deneyimi kalıcı bir öneme sahiptir ve yeri doldurulamaz bir rol oynamaktadır. Kuşkusuz Sovyet deneyimi, sosyalist kuruculukta diğer ülkelerde de uygulanmakta olan genel ve temel yönleri içeriyor. Ancak somut tarihsel durum özgül çözümler yarattı. Bu çözümler subjektif faktörler sonucu giderek daha da özgül oldular ve hatta önemli ölçüde olumsuz çizgilere büründüler. Böylece Sovyet deneyimi sosyalist hareketin yeri tutulamaz bir zenginliği olarak kalmaya devam ediyor. Ancak açıktır ki tarihsel perspektif içinde, herhangi bir ülkeye her hangi bir zamanda aktarılabilir ve sonsuza dek geçerli olan sosyalizmin «saf» bir formülü olamaz (zaten görüldüğü gibi yoktur da).

Yeni toplum kuruculuğu yoluna giren diğer ülkeler, ülkemiz gibi Sovyet deneyimini temel aldılar. Ancak kimi koşullar nedeniyle mekanik tekrar ve kopya hatalarından kaçınamadık. Bunda şu tür koşulların belirli ölçüde benzer olması da rol oynadı: Hemen hemen tüm ülkeler gerikalmışlık mirasını yoketme zorunluluğu ile karşılaştılar, dış tehdit ve dünya savaşının çıkması tehlikesi bulunuyordu. Bu yüzden toplumun dönüşümünde üstünlük ve acelecilik görüldü. Sonuçta koşullara en uygun kararların olgunlaşması beklenmeden kimi adımlar atıldı. Genel geçer karakterdeki deneyimin kullanılmasının yanı sıra, kopyacılık, kimi zaman özgüllüklerin taklit edilmesine ve olumlunun yanında hata ve çarpıtmaların da aktarılmasına yolaçtı.

Eski dogmalardan ve uygulamadan ayrılma, yenilenmeye yönelme ça-

(2) V. İ. Lenin, Toplu Yapıtlar, c. 36, s. 306.

bası SBKP'nin tarihsel 20. Kongresinde kendini büyük bir güçle gösterdi. Bu kongre farklı ülkelerin somut koşullarıyla sosyalist kuruculuğu arasında daha sıkı ve organik bağların kurulması ve sonuçta çeşitli zenginlikte deneyimlerin ortaya çıkarılması olanaklarını sağladı. Teoride «tek model» konsepti son buldu ve genelgeçer yasallıklarla ulusal özellikler arasındaki denge yeniden kuruldu. Ancak bu (kimi nedenlere bağlı olarak) pratikte tam anlamıyla yaşama geçirilmedi ve sonuçta 20. Kongre tezleri ancak kısmen ve çelişkili bir biçimde gerçekleştirildi.

Dünya sosyalist sistemi bugün tarihsel büyük çağrı ile boy ölçüşmek durumundadır. Bilimsel-teknik gelişme yeni niteliklere bürünmüştür. Bu durum uluslararası ekonomik ilişkilerin biçimlenmesine ve bunların sosyal sonuçlarına önemli bir etkide bulunuyor. Başta Sovyetler Birliği olmak üzere sosyalist ülkeler bir çok alanda, örneğin uzay araştırmacılığı, roket tekniği, atom enerjisi kullanımı alanlarında göz kamaştırıcı sonuçlar elde ettiler. Ancak bir dizi nedenden ötürü ekonomide yapısal dönüşümler ve entansif yola geçiş konularında geciktir. 70'li yılların ikinci yarısında ve 80'li yılların başında dünya sosyalist sisteminin gelişimi yavaşladı. Ekonomik büyüme tempolarında kapitalizm karşısındaki üstünlük yitirildi. Çıkan sorunlar yalnız iç sosyal gerginliklere yol açmakla kalmadı, aynı zamanda uluslararası alanı da etkiledi, emperyalist devletlerin yönetici çevrelerine sosyal rüvanç olanağı konusunda umut parıltıları verdi, onları daha sert politika izlemeye teşvik etti. Sosyalizmin kaderi açısından tarihsel çağrıya karşı doğru tutum almak yaşamsal önemdedir.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarihsel önemdeki 27. Kongresinde çağrıyı kabul ettiğini, gerçeklerle yüzyüze gelmeye, birikmiş sorunlara yeni tarzda yaklaşmaya, geleceğe giden yolu temizlemeye, iç ve uluslararası sorunların çözümünü engelleyen herşeyi ortadan kaldırmaya hazır olduğunu gösterdi.

Tarihsel çağrı bütün sosyalist ülkeleri ilgilendirmektedir. Ve bu ülkelerin her biri uygun yanıt için gerekli olan görevlerin saptanmasında ve yaşama geçirilmesinde sorumluluk payı taşıyorlar. Sonuçta sosyalist ülkelerin *bütünlüğü* ve *işbirliği belirleyici rolü* oynamaktadır. Şunu kavramak zorundayız: Daha ilerde çetin ve büyük zorluklarla yeniden karşılaşmak, dayanıklılık ve cesaret göstermek gündeme gelecektir, ancak bu çalışmanın sürdürülmesi sosyalizmi arındırmak, yenilemek ve güçlendirmek için, yeni toplumun kendi üstünlüklerini daha tam olarak gösterebileceği yeni bir niteliksel düzeye varmanın olanaklarını yaratmak için gereklidir.

REFORMLAR YOLUNDA

Geçmişin dersleri şunu gösteriyor: Kendi sorunlarını önemli sarsıntılar olmaksızın yapısal reformlar yoluyla çözmeye yetenekli ülkeler kaçınılmaz dönüşümleri gerçekleştirirken en az kaybı veriyorlar. Macaristan'ın 30

yıllık gelişimi, ilkesel bir reform programının, reformlar yolunda ilerlemenin gelişimimizin doğal bir biçimi olduğunu açıkça kanıtıyor.

MSİP sosyalist toplumda yenilenmenin önemini kabul etmiş ve bunu fiilen gerçekleştirmeye yetenekli olduğunu sayısız kez doğrulamıştır. Partinin, politikanın ve tüm toplumun kökten yenilenmesi 1956'dan sonra olmuştur. Biz, tarımın sosyalist dönüşümüne yeni tarzda yaklaştık. Ekonomik gelişmedeki çelişkileri ve engel olucu faktörleri kabul eden parti, 20 yıl önce ekonominin yönetim mekanizmasında genel bir reforma girişti ve 80'li yıllarda reform uygulamasına hız verdi. Sorunların kapsamlı ve yaratıcı bir biçimde çözülmesi için reformlar yoluyla, örneğin, seçim sisteminin, devlet-yönetim aygıtının, toplumsal örgüt faaliyetlerinin daha da gelişmesi konularında sürekli olarak önlemler alınıyor.

Sosyalizmin gelişiminde zamanında ve bilinçli olarak gerçekleştirilen *niteliksel değiştirmeler* belirleyici öneme sahiptir. Kuşkusuz her değişiklik yenilenme değildir. Ancak bazen yaşamın bir ya da birkaç alanında ortaya çıkan çelişkilerin bütünsel ve kapsamlı çözümü gereklidir. Bundan kaçılmaz. Çünkü tersi durumda sosyalizm ağır bir darbe yiyecektir.

Sosyalist kuruculuğun organik bir ögesi olan yenilenme reformları, yeni yol ve çözümlerin aranıp seçilmesinde, geçilen durumun düzeltilmesinde, yeni düzenin yapısındaki üstünlüklerin kullanılmasında olanaklar yaratıyor. Bu nedenle MSİP sosyalizm koşullarında ve sosyalizm için yapılan reformlardan yanadır ve yana olacaktır. Bundan hareketle parti, bir yandan yenilenmeden duyulan korkuya dayalı çabaların, reform çalışmalarını zorlaştıran ve engel olan girişimlerin karşısında yer alıyor, diğer yandan ise toplumsal sistemi zayıflatmak için reformların bir korsan bayrağı olarak kullanılması yolundaki her türlü girişimle savaşıyor.

MSİP 70 yılı aşkın geçmişi zarfında zengin bir deneyim biriktirmiştir. Bu deneyim onun faaliyetlerinde sağlam bir temel, tüm hareketin ve teorinin bir kazanımı olmuştur. Ancak parti hangi tasarıları, yol ve kararları izlememek gerektiğini öğreten acı deneyimlere de sahiptir. Parti bir çok kez kökten değişen durumlara kendini uyarlamak, geçmiş faaliyetlerindeki şaşırma, hata ve tahriflere eleştirel yaklaşmak zorunda kalmıştır.

SBKP politikasındaki değişiklik, sosyalizmin kendini yenileme yeteneğinde varolan büyük olanakları gösteriyor. Kardeş partilerin çalışmaları, ne adla adlandırılırsa adlandırılınsın sosyalizmin yenilenmesinin kabulü ve kararlılığının diğer ülkelerde de kendine yol açtığına tanıklık ediyor. Bu durum, bizim eski çizgimizi sürdürmemiz için de daha elverişli olanaklar yaratıyor.

Yaşam sosyalizmde de *erk sorununun politikanın belirleyici halkası* olarak kalmaya devam ettiğini gösteriyor. Erkin otoritesi partinin halkla olan sıkı, güvene dayalı, canlı ve aktif ilişkileri temelinde yatıyor. Partinin almış olduğu ve nesnel olarak gündemde bulunan kararların yerine

getirilmesi yolunda yığınların seferber edilmesi, ancak ve ancak partinin iç ve dış koşulları hesaba katan, yığınların desteklediği ve kendi malı gibi benimsediği bir programı ileri sürmeye yetenekli olduğu zaman mümkündür.

Böylesi bir birliğin korunması ve sürekli güçlendirilmesi, sistemin meşru kılınması ⁽²⁾ *sosyalist demokrasinin mükemmelleştirilmesine*, kararların alınmasına mümkün olduğunca geniş yığınların katılmasında yatıyor. Biz, sosyalist demokrasinin kurum ve araçlarının işleminin toplumun gelişmişlik düzeyine uygun düşmesine ve önümüzdeki amaçlara ulaşılmasını kolaylaştırmasına çalışıyoruz. Önümüzdeki hareketin perspektifi marksistçe kavranan toplumsal özyönetimdir. Bu, tarihsel yolumuzun yalnızca son ülküsü değildir. Her aşamada koşullar olgunlaştığı ölçüde bu yönde adımlar atmalıyız.

Bizim için demokrasi, aynı zamanda nitelik olarak yeni, sosyalist, halkçı ve ulusal bir topluluğun oluşturulmasına yönelik doğal ve sürekli gelişen bir durumdur. Çıkarların açığa çıkarılması, kıyaslanması ve öncelikli olanlarının belirlenmesi için, kolektif eylemin bilinçli olarak hazırlanması ve temellendirilmesi için gerekli olan polemik ve fikir alış-verişi demokrasinin unsurlarıdır. Olumlu toplumsal dönüşümlere yönelik tartışmaların, hareketli bir toplumsal yaşamın, zamanını doldurmuş tasarı ve uygulamaların eleştirel bir gözle yeniden ele alınmasına, yaklaşımımızın daha da zenginleşmesine yardımcı olması önemlidir.

Partinin yönetici rolünün ve yığınlarla bağının güçlendirilmesi, politik sistemin bütününe ve tek tek öğelerine, politik örgütlenmenin ve politik konularda açıklığın geliştirilmesini gerektiriyor. Bunun için durumun karmaşık yapısal niteliğini hesaba katmak, çıkarların mevcut plüralizmini kabul etmek zorunludur. Antagonist sınıfsal çelişkilerin yok edilmesi, bağlaşıklık sınıf ve katmanların çıkarlarının giderek daha fazla çakışması çıkar farklılıklarının ortadan kalkmasını getirmede, üstelik yeni farklılık ve çelişkiler doğdu. Politikayı oluştururken ve yaşama geçirirken çıkarların bu karmaşık dağılımını gözönünde bulunduruyoruz, ortak amaçlar ve istikrar için bunları temel alıyoruz. Çünkü çeşitlilik politik birlik olanağını dışatamıyor çünkü en başta temel çıkarlar halk egemenliğine, üretim araçlarının toplumsal mülkiyetine dayanıyor. Bu olanak otomatik olarak realize olmuyor.

Macaristan deneyimi, sosyalist kuruculukta meşru sorunların ve hatta kurumsal ve politik planda daha derin krizlere yolaçaabilecek kriz belirtilerinin çıkabileceği konusunda uyarıyor. Şu deneyim büyük önem taşımaktadır: toplumsal anlaşma, ancak kararlı, bilinçli çaba ile olanaklıdır

(2) Toplumsal düzenin haklı, yasal ve adil olduğunun, insanların çıkar ve gereksinimlerine uygun düştüğünün halk tarafından benimsenmesi. (Not Red.)

ve böylesi bir çaba aynı zamanda zorunludur. Bir başka deyişle, halkın kendini sosyalist vatan ve sistem ile özdeşleştirmesi, değişen koşullara göre yeniden üretilmeli ve güçlendirilmelidir.

Eğer politik kararlar emekçilerin gereksinimlerini yansıtıyor ve günlük yaşamda hissedilir bir refah artışıyla destekleniyorsa, eğer toplumda oturmuş değerler, net, nevalı ahlak kuralları ve ölçütleri varsa ve eğer yığınlar toplumsal işlerin yönetimine katılıyorlarsa, ancak o zaman geniş emekçi çevreleri mevcut sistemi adaletli ve meşru olarak benimsiyorlar.

Belirli ekonomik zorlukların, sosyalizme ilişkin kavramların değişmesinin, değer ölçülerindeki dönüşümlerin başlangıç evrelerinin kimilerinde güvensizliğe de yol açtığı günümüz koşullarında demokrasinin geliştirilmesini düzenin meşriyeti yolunda büyük bir potansiyel olarak görüyoruz. Ancak bir zorluklar karşısında demokrasinin kısıtlanması türünde bir tutum almıyor, tersine demokrasinin derinleştirilmesi ve özyönetim öğelerinin daha da yerleştirilmesi yolunu seçiyoruz.

Partimiz bağlaşıklık politikasını tutarlılıkla ve ciddi bir duyarlılıkla yürüttü ve geniş yığınların kendilerini *sosyalist amaçlarla* özdeşleştirmesini sağladı. Sürekli olarak yenilenen ve parti ile halk arasındaki güvene dayalı bir toplumsal anlaşma istikrarımızın ve ilerleme yeteneğimizin güvencesidir.

Macaristan'da sosyalizmin geliştirilmesinde çözümleyici alan ekonomidir. Ekonomik gereksinimlere nasıl cevap verdiğimizden, gelişmede durgunluk ve kesintilere yolaçan olumsuz etki ve zorlukları ne ölçüde nötrallike edebildiğimizden söz etmek önem taşıyor. Üretimin verimliliği, niteliği ve rekabet yeteneği, uluslararası iş bölümüne daha etkili bir katılım ilerlemenin ve hatta varolanın korunmasının belirleyici bir koşulu olmuştur. İlerlemenin itici gücünü biz, politika ve ekonominin karşılıklı sıkı ilişkisinde ve karşılıklı bağımlılığında görüyoruz. Ancak bu konuda, toplumsal alanın, bilim, kültür ve ideolojinin ekonomi üzerindeki çok çeşitli etkisi de gözönüne alınmalıdır.

Ekonomik büyümenin daha etkili ve başka araç ve yöntemlerle teşvik edilmesi zorunluluğunun çıktığı 60'lı yıllardan itibaren bir çok yeni soruna cevap aramak zorunda kaldık. Sosyalizmde meta üretiminin var olduğunu, pazar yasallıklarının ve değer yasasının işlediğini, planlamanın meta üretiminin yasallıkları kullanıldığında etkili olabileceğini, plan ve pazarın organik bir bütünlük olduğunu kabul etmek mevcut durumun derinlemesine kavranması sürecinde önemli olmuştur. Söz konusu bu görüşler üretimin yönetim mekanizmasında 1968 yılında yapılan reformda ifadesini bulmuştur.

Son 20 yıl, ekonomideki *aralıksız reformların* gerekli ve geçerli olduğunu doğruluyor. Gelişmemiz genel olarak dengeli ve gereksinimlerin karşılanmasına daha esnek adapte olabilir bir duruma geldi. Şimdi den-

genin korunması, yapısal dönüşümlerin, yeniliklerin yapılması ile ilişkili sorunlar baş plandadır.

Mülkiyet ve bölüşüm ilişkilerinin de donuk kalamayacağı anlaşılmıştır. 80'li yıllarda sosyalist kuruculuğa yeni boyutlar kazandıracak gerekli reformlar yaptık. Ancak bunlar yeni çelişki ve sorunlara da yolaçtı. Şimdi biz, insanın emeğinin sonuçlarını arttırmanın, yüksek kaliteli emeği teşvik etmenin, daha girişken bir düşünce tarzına, sorumlu davranışlara, daha esnek ve bağımsız emek örgütlenmesine ulaşmanın yol ve yöntemleri üzerine düşünüyoruz.

Gelişmemizin etkili, harekete geçirici bir aracı, itici gücü gelirlerin farklılaştırılmasıdır. Biz, ücretler yalnız gerçek emeği kapsamalıdır ilkesini yaşama geçirerek bilinçli olarak bu yolda ilerliyoruz. Önemli olan bu yaklaşımın sonuçlarını önceden görmek ve yol açacağı sosyal yapıdaki farklılaşmayı kontrol etmektir.

Ancak bu noktada tartışma çıkmadan olmuyor. Bir dönem, ideoloji ve toplumsal düşünce tarafından yanlış biçimde, sosyal eşitlik olarak değerlendirilen ve sosyalizmin bir ilkesi yapılan eşitlemecilik ağırlık kazandı. Toplumsal fonlardan karşılanan parasız hizmet kullanımının artması sosyalizmin ilerleme göstergesi olarak kabul edildi ve böylece ister istemez üretim değil, tüketim teşvik edildi.

Sosyalizmde gelişmenin en temel kaynağı emektir. Kuşkusuz bu, dengesizlikler üreten çelişkili bir kaynaktır. Ancak toplumsal kontrole elverişlidir. İlkel eşitçilik ile toplumsal bakımdan kabul edilemez farklılıklar arasındaki denge noktasına geçiş, elverişli bir teşvik olan ancak, toplum çapında aşırı, hoşgörülemez eşitsizliklere de yolaçmayan emeğe göre ödüllendirme oluşturur. Böylesi bir denge bizim sosyal amaçlarımıza uygun düşmektedir ve sürekli olarak yeniden ve yeniden kurulmalıdır.

Emek katkısına göre gelir farklılaşması, «bölüşümün kutupları» konusunda sayısız ekonomik ve ideolojik sorunlara yol açıyor: Söz konusu olan, sosyal politikada az gelirliyle yardım ilkesinin, genel olarak toplum çıkarlarının sağlanmasında ise sosyal adalet ilkesinin izlenmesidir. Ancak toplumumuz geliştikçe yurttaşların kişisel mülkiyetinde bulunan malların toplumsal yeniden üretime çekilmesi gerekliliği doğuyor. Emekçilere bu fonların kullanımında daha geniş inisiyatif tanımının uygun olduğu kanısındayız. Bu devlet mülkiyetinin daha etkili, akıllı ve sorumlulukla işlemesini sağlayacak, insanların kamu zenginliklerine daha dikkatli davranmalarını getirecektir. Bu uygulamanın artık yerleştiği yerlerdeki yerli kooperatifçilerin, küçük üretim örgütlerinin deneyimi, buralarda denenmiş, işleyebilir çözümlerin devlet sektöründe de kullanılması sorununun gündemede getiriyor. Böylelikle biz, farklı mülkiyet ve örgütlenme biçimlerine dayalı işletmeler arasında deneyim alış-veriş koşullarını yaratmakla kalmaz, aynı zamanda yüksek verimliliğin sözkonusu mülkiyetin

ya da örgütlenmenin yalnızca belirli bir biçimine özgü olmadığını doğrulayabiliriz. Gelecekte de politikamızın özünü yaşam standartlarının güvenilirliğinin korunması ve sosyal dengesizliklerin azaltılması oluşturmaktadır.

HAYALLER VE GERÇEKLIK

Şimdi bizde sosyalizm üzerine farklı değerlendirmeler söz konusudur. İnsanların çoğu yaşama teorik olarak değil, pratik olarak, kendi izlenimlerine dayanarak bakıyor. Aynı zamanda insanlar öğreniyorlar, aydınlanıyorlar, çeşitli kaynaklardan görüşleri, değerleri benimsiyorlar. Aile, okul, tanıdıklar, kitle haberleşme araçları, tüm kültür büyük etkiye bulunuyor. Sosyalizme dair görüşlerin «dumanlı oluşu» da dahil, görüşlerin çok olmasının nedenlerini yaşamda, teorik ve eğitici çalışmalarda ve de bu faktörlerin karşılıklı ilişkisinde aramalıyız.

Kristal saflığındaki, her zaman her yerde geçerli, şaşmaz bir kesinlikle sosyalizme giden düz yol anlamına gelen teori üzerine eski ve ütöpik anlayış toplumsal düşüncede, hatta komünistlerin bir kısmında bile derin kök salmış durumdadır. Bazen bu yol eğrilebiliyor, ancak böyle olduğunda neredeyse otomatik olarak yeniden düzeliyor. Kollektif bilgelik timsali olan, neyi, nasıl yapmak gerektiğini ayrıntılı olarak açıklayan parti ve sosyalist devlet üzerine de aynı şeyleri söylemek mümkün. Bu nedenle kişinin rolü yalnızca yukarıda belirlenen görevleri kendi yeteneğiyle, içtenlikle ve olduğunca tam olarak yerine getirmeye indirgeniyor. Böylesi bir anlayışta, zorluklar, duraksamalar ve ciddi sorunlar yalnızca, aşıldığında sosyalizmin düz gelişme yolunda daha da ilerleyeceğimiz, geçici düzensizlikler olarak görülüyor.

«İyi yağlanmış mekanizmaya», sapmaz, sarsılmaz harekete olan inanç Marksizmin, sosyalizm görüşlerinin geniş yığınlar içinde yaygınlaşmasında büyük öneme sahip olmuştur. Bu inanç ideolojik ve maddi bir temele dayanıyordu: Bir yanda sınıfsız topluma doğru ilerlemenin, tarihsel sürecin temel eğilimi olarak kabul edilmesi, diğer yanda ise, sosyalist devrimin zaferinden sonra girilen, dinamikliği açısından emsali olmayan ekonomik ve sosyal kuruculuk. Ancak biz bugün, düzgün, engelsiz gelişme teorisinin geçmişte de hatalı olduğunu ve değişimleri hızlandıran bilimsel-teknik devrimdeki yeni dönüşümler döneminde, aralıksız yenilenmenin en önemli yaşamsal bir uyarıcı durumuna geldiği günümüzde özellikle hatalı olduğunu daha açık anlıyoruz. Şimdi başarının güvencesi olağanüstü hızlı değişimleri yapabilme esnekliğinde ve yeteneğindedir.

İlerlemenin çıkarları için, sosyalizmde sınıfsız topluma doğru düzenli ve öncesi olmayan adımların gerçekleştirildiğine ilişkin hayallere son vermemiz gereklidir. Ancak biz yeni toplumun kendi bünyesinde, değişir hızla olsa da, düzenli olarak daha da büyümesi için ekonomik ve insana

ilişkin önkoşulları ürettiğine, maddi zenginlikler üretiminde ve halkın yaşam koşullarının her yönde geliştirilmesinde kapitalizmden üstün olduğunu gösterdiğine olan inancımızı koruyoruz.

Sosyalizme daha realist bir yaklaşım ancak Macar toplumunu daha iyi bilme, çıkan sorunların **çözümü** sürecinde rollerin etkili ve sorumlu bölüşümü temeline dayanabilir. Her ikisinin de gerçekleşmesine, bir yandan MSİP ve toplumumuzun geçen 30 yıllık pratiğinde oluşan ve uygulanan değerlerin teorik genellemesi, bunların yığınların bilincinde daha derinlemesine özümsemesi, diğer yandan ise günümüz süreçlerinin, çelişkilerin ve gerginliklerin somut analizi ve araç ve çözümler ile bunların uygulanması yollarının açıkça aranması önemli ölçüde yardımcı olabilir. Böylece, toplumsal bakımdan rasyonel eylemleri sosyalizmin ilke ve amaçlarıyla daha sıkı bağlamak önemlidir. Yeni toplumun kuruluşunun gelecekteki yolu bunların diyalektiğinden geçiyor.

Deneyimimiz ve halkın refahı sosyalizmin Macaristan'da bir gerçeklik, ancak tamamlanmamış bir yapı olduğunu doğruluyor. Geride kalan aşamanın kazanımları ve acılı yönleri, Macar ulusunun daha yükselmesi için sosyalizmin en iyi olanak olduğunu gösteriyor. Belirlenen hedefler önümüzdeki sosyalist perspektifi aydınlatıyor. MSİP potansiyelleri bu amaçlarla birleştirmek için, halk tarafından içtenlikle desteklenen bir programa sahiptir.

Geleceğe doğru bir adım daha

JORGE DEL PRADO

Peru Komünist Partisi Genel Sekreteri

Seçkin Perulu devrimci ve partimizin kurucusu Jose Carlos Mariategui ⁽¹⁾ Rusya'daki Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'ni coşkuyla selamladı ve bu devrimi «insanlığın kardeşlik, barış ve adalet toplumuna doğru ilk adımı» ⁽²⁾ olarak değerlendirdi.

Sosyalizmin doğuşu, kuşkusuz, dünya tarihinin en önemli olayıdır, çünkü işçi sınıfının yüzyıllık rüyası gerçekleşmiş, günümüzde Marksist-Leninist devrim teorisinin doğruluğu kanıtlanmıştır.

Bolşevik Partisi'nin ve Lenin'in öncülüğündeki işçilerin ve köylülerin hükümeti iktidara geldiğinde fabrikaları ve işletmeleri emekçi sınıfa, top-rağı da onu işleyenlere devretti, ezilen ulusları ve etnik grupları çar imparatorluğundan kurtardı ve tarihsel Barış Buyrultusunu kabul etti.

Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nden bu yana insanlık onuru için mücadele yeni boyutlar kazandı ve toplumsal gelişmenin tamamen farklı bir aşamasına geçti.

Ekim Devrimi aynı zamanda burjuva-emperyalist egemenlik sisteminin genel bunalımının başlangıcını da belirledi ve bağımlı ve ezilen ulusların kurtuluşunun yolunu açtı. Yetmiş yıl sonra, bugün halkın genliğini ve mutluluğunu, ulusların bağımsızlığını ve refahını isteyen hiç kimse Lenin'in kahraman partisinin ve Sovyetler Birliği'nin çokuluslu halkının hakkını teslim etmekten ve onlarla dayanışma göstermekten kendisini alakoyamaz.

Peru da yeni tarihsel koşullardaki büyük altüst oluştan etkilendi.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra önce İngiltere sonra da Birleşik Amerika olmak üzere, emperyalizmin ülkemiz ekonomisindeki egemenliği ham-

Jorge del Prado (d. 1910), uluslararası komünist hareketinde seçkin bir kişidir ve Jose Mariategui'nin yandaşı ve çalışma arkadaşısıdır. Peru Komünist Partisi'ne 1929 yılında girdi. 1931 yılında Merkez Komitesi üyesi oldu. 1942 yılında Merkez Komitesi Politik Bürosu'na ve Merkez Komitesi Sekreterliği'ne, 1966'da da PKP MK Genel Sekreterliği'ne seçildi. Jorge del Prado Senato üyesidir. Peru komünist hareketi, işçi ve sendikal hareket üzerine eserleri vardır.

(1) Jose Carlos Mariategui (1894–1930), teorisyen ve Marksizm-Leninizmin propagandacıdır. Mirası Güney Amerika komünistleri arasında büyük bir etki yaratmıştır.

(2) J. C. Mariategui, *Historia de la crisis mundial*, Lima, 1959, s. 53.

madde ihracatının aniden düşmesine yolaçtı, bunların üretimi bu iki ülkenin şirketlerinin tekeline geçti. İşsizlik arttı, ücretler düştü, ve sonuç olarak emekçi halkın yaşam düzeyi geriledi. Bunu izleyen ekonomik bunalım durumu daha da keskinleştirdi ve Peru halkının geniş kesimleri arasında antiemperyalist görüşlerin yayılmasını getirdi. Peru işçi sınıfı, Rusya'daki sosyalist devrimin doğrudan etkisiyle 1918–1919 yıllarında ilk büyük politik grevlerini gerçekleştirdi. Proletarya, ulusal gelişmelerde önde gelen bir rol oynamaya başladı. Mariategui'nin yoğun çabaları sayesinde Peru emekçi halkının ilk sınıf temelindeki sendikası kuruldu ve Komünist Partisi ilk adımlarını attı.

Birinci Dünya Savaşı'nın sonuçları, kapitalizmin yapısal bunalımı ve Rusya'daki sosyalist devrim, öğrencilerin, aydınların ve orta tabakanın geniş kesimleri arasında antiemperyalist hareketin gelişmesine güçlü bir ivme kazandırdı. Ama Mariategui'nin söylediği gibi bu hareket ancak sosyalist perspektifle bağlandığı takdirde güçlü ve tutarlı olabilir.

Bugün Peru'da yeralan süreçler, sosyalizmin başarılarından ve ulusal kurtuluş hareketlerinin zaferlerinden önemli ölçüde etkilenmektedir. Sosyalizm pratikte kapitalizme üstünlüğünü göstermiştir ve bu büyük bir çekicilik kazandırmaktadır. Peru komünistleri Küba da içinde, sosyalist ülkeler topluluğunun kazanımlarını tam ve gerçek toplumsal eşitlik, barış ve ulusların güvenliği için mücadele edenlerin tümünün gelişen birliğine dayanan, geri döndürülemez toplumsal ilerleme lehine en inandırıcı argüman olarak görüyorlar.

Sovyetler Birliği, emekçi halkı kapitalist sömürden ve halkları ulusal baskıdan kurtarmanın örneğini verdi. Bunun evrensel iç ve dış politik önemini ancak gerçek değerinin ışığında anlayabiliriz. SBKP'nin izlediği tutarlı enternasyonalist ve Leninci politikayı ancak böyle değerlendirebiliriz. Ekim Devrimini esinlendiren ilkeler, insanlığı nükleer savaşla tehdit eden, emperyalizmin artan saldırganlığına karşı mücadele eden Sovyet politikasını belirlemeye devam etmektedir. Mariategui'nin PKP'ni kurduğu dönemde yaptığı gibi, Peru komünistleri bütün kalpleriyle, ulusal kurtuluş, sosyalizm, demokrasi ve barışın yıkılmaz kalesi Sovyetler Birliği'nin yanındadır.

Kanımcı bu önermeleri ciddi olarak değerlendirmeden, *bunların tam tarihsel anlamını belirlemeden, Sovyetler Birliği'ndeki değişimlerin gerçek değerini anlamak ve takdir etmek olanaksızdır.* Mihail Gorbaçov şunu vurgulamıştı: «Sözkonusu olan radikal bir dönüşüm ve devrimci karakterde önlemlerdi. Biz yenilenmeden ve buna ilişkin olarak toplumun uzun erimli demokratikleşmesi süreçlerinden bahsederken, gerçekten devrimci ve geniş kapsamlı toplumsal dönüşümleri kastediyoruz.» ⁽³⁾

⁽³⁾ SBKP Merkez Komitesi Plenumu Belgeleri (27–28 Ocak 1987), Information Bulletin, s. 6, Özel sayı, Prag, 1987, s. 12.

Yenilenmeye neden gerek vardır? Bununla ilgili çok şey söylenip yazılmış olmasına rağmen, ana noktalarını yeniden gözden geçireyim.

Bilimsel sosyalizm, üretici güçlerin (maddesel ve entellektüel) geliştiği belli bir noktada mevcut üretim ilişkilerini aştığını gösteriyor ve gerçek de bunu doğruluyor. Bu gerçekleştiği zaman daha ileriye gitmeyi sağlamak üzere eski kalıpları değiştirecek ve üretim güçlerinin gelişmesinin yolunu açacak toplumsal devrime gerek vardır.

Devletin, insanın insan tarafından sömürülmesinin koşullarını ortadan kaldırdığı ve sınıf mücadelesinin sürmediği toplumda önceden sözü edilen diyalektik süreç daha da hızlı gelişir. Aynı zamanda bunun önemli özgüllüğü, eskimiş üretim ilişkilerinin ve toplumsal ilişkilerin, iktidarda bir sınıfın yerini bir başkası almadan, toplumsal sistemin doğasında ve özünde herhangi bir değişiklik olmadan yenilenebilmesidir. Uzun süre varolan, artık dar gelen, modası geçmiş olan ve sosyalist gelişmeyi engelleyen üretim ilişkileri aynı tipteki devlet çerçevesi içinde ve aynı hükümet biçimiyle, bir noktada bilinçli ve muazzam bir değişim ve yenilenme geçirebilir ve geçimelidir.

Kanımcı, Sovyetler Birliği'nde sosyal-ekonomik gelişmeyi hızlandırmayı hedefleyen yenilenme ve demokratikleşme sürecinin amaçları bunlardır. Yeni doğrultunun ana hatları SBKP Merkez Komitesi'nin Nisan 1985 Plenum toplantısında saptandı ve 27. Kongre'de onaylandı. Mihail Gorbacov'un tekrar tekrar söylediği gibi, bilimsel ve teknik devrimin şaşırtıcı kazanımlarının sonucu olarak gelişen sosyalist üretim güçlerinin potansiyeli, emeğin örgütlenmesinin ve toplumsal ilişkilerin mevcut, modası geçmiş biçimiyle tam olarak kullanılamaz. Bunlar sosyalizmde üretim güçlerinin gelişmesini ve kişinin yaratıcı yeteneklerinin doğal gelişimini engelliyorlar. Hem tek tek işçilerin hem de işletmelerin maddi teşvikinin küçümsenmesi de üretim hızının düşmesinde ve kalitenin artırılmasının olanak dışı olmasında rol oynadı. Toplumsal ilişkilerde ve kültürde ilerleme, demokrasinin yetersiz gelişmesi ve aynı zamanda bürokrasinin, haysiyetsizliğin ve kimi devlet ve parti organları çalışanlarının yetkilerini kötüye kullanmalarının kabullenilmiş olması nedeniyle de sekteye uğradı.

Toplumsal ilerlemeyi sınırlayan herşeyin kaldırılması, kişilerin demokratik haklarının tam olarak kullanılması, özyönetim, girişimciliğin teşviki, açık eleştiri ve özeleştir, görüldüğü gibi, Sovyet halkı arasında gerçek devrimci bir şevk uyandırıyor. Bu şimdiden maddesel üretimde, entellektüel, bilimsel ve kültürel ilerlemede meyvelerini veriyor. Sovyetler Birliği için geniş perspektifler açılıyor ve yalnızca Sovyetler Birliği'nde değil, aynı zamanda kendi gelişmelerini hızlandırmak ve sosyalist demokrasi mükemmelleştirmek amacıyla benzeri yaklaşımı kendi gerçeklerine uygulayan öteki sosyalist ülkeler de yeni bir toplumun itici güçleri güçlü bir ivme kazanıyor.

Peru komünistleri ve eminim ki öteki Güney Amerika ülkeleri komünist-

leri de Sovyetler Birliği'ndeki değişimleri böyle anlıyor ve değerlendiriyorlar. Sovyetler Birliği'nin girişimci ve yetkin havayla donanan dış politikası bu değişikliklere bağlıdır. Bu, dinamik, cesur ve yetkin bir dış politikadır.

Zannederim Sovyetler Birliği'nin ölümcül ve gelişmiş silahlanma yarısına son vermek ve nükleer bir felaketi önlemek için giriştiği her bir faaliyeti, attığı her somut adımı ele almaya gerek yoktur. Bunlar herkes tarafından biliniyor ve sosyalizmin ruhuna ve insancıl amaçlarına, teorisine ve pratiğine uygun düşüyor. Ancak çok önemli bir noktaya değinmek istiyorum.

Emperyalizmin global stratejisi öteki ulusları egemenliği altına almayı amaçladığından, *evrensel barış, nükleer silahsızlanma ve dünyada yaşamın korunması davası ulusal kurtuluş görevleriyle yakından ve kopmaz bir biçimde bağlıdır*. Başta halkların topraklarına, yeraltı zenginliklerine el koymak, başta Sovyetler Birliği olmak üzere sosyalist topluluk üyelerine saldırı planları gereğince daha da dal budak salmış askersel üsler ağı kurmak ve nerede olursa olsun ulusal kurtuluş hareketlerini ezmek maceracı girişimlerdir.

Nikaragua bölgemizde açık bir örnektir. Başkan Reagan utanmadan egemen devlete karşı saldırısının bir «direniş merkezi»ni ezmek olduğunu açıkça ilan etti. Bu küçük Cumhuriyetin onurlu halkı Washington'un dayatmalarına boyun eğmediğinden, Amerikan yönetimi Sandinist devrimi kanlar içinde boğmak istiyor. Amerikan yönetimi Salvadorlu yurtseverlerin ulusal kurtuluş ve demokrasi için mücadeleleriyle Şili halkının Pinoşet diktatörlüğüne karşı, ve demokratik bir rejimin yeniden yerleşmesi için verdikleri mücadeleyle ve Paraguaylıların Strössner diktatörlüğünü yıkmak çabalarıyla meşgudür.

Sorunun çok önemli olmasına karşı şimdiye dek yeterince dikkat verilmeyen bir başka yanı üzerinde durmak istiyorum. Sovyetler Birliği'ndeki değişimler bizim mücadelemize özel bir anlam veriyor. Burada kastettiğim, en başta sosyalizmle demokrasi arasındaki ilişkidir.

Peru'da, öteki Güney Amerika ülkelerinde olduğu gibi, gerçek veya potansiyel bağlaşıklarımızın önemli bir bölümü bize yaklaşmakta ikticimli davranıyorlardı ve hatta komünistlerden uzak durma eğilimindediler. Onlar böyle yaparken çoğunlukla sosyalizmin ekonomik, toplumsal, bilimsel, teknik ve kültürel alanlardaki başarılarıyla, politik alanda demokratik özgürlüklerin düzeyi arasında uyumsuzlukları gösteriyorlardı. Bu alandaki yenilenme ve değişimler durumu açıklığa kavuşturuyor ve tarafımıza çok daha yeni dostlar kazandırıyor. Ve bu, bugün Peru'daki karmaşık politik ortamda çok büyük öneme sahiptir.

Peru Komünist Partisi mücadelesinde, tüm devrimci ve yurtsever güçlerin proletaryanın hedeflerine varması uğrunda birliğinin önemini vur-

gulayan, Marksist-Leninist teoride gösterilen ve pratikte doğrulanan devrimin gelişmesinin genel yasalarından yola çıkmaktadır. Partimiz bu yolda, farklı tarihsel koşullarda çalışarak, İkinci Dünya Savaşı'nda Ulusal Antifaşist Cephe ve Ulusal Demokratik Cephe, 1959–1962 yılları arasında Petrol Savunma Cephesi, 1967–1968 yıllarında Sol Birlik Cephesi ve 1980 yılındaki seçim kampanyasında ve Ekim 1980'den sonraki Birleşik Sol Koalisyonu gibi güçlü antiemperyalist ve antioligarşik bağlaşıklıkların kurulmasında katkıda bulunmuştur. PKP, öteki yığınsal politik örgütlerle bağlaşıklık içinde yalnızca emperyalizme karşı direnmeyi değil, aynı zamanda ülkemizde devrimci süreci önemli ölçüde hızlandırmayı da başardı.

Birleşik Sol koalisyon başlıca devrimci politik güçleri ve emperyalizme karşı olan ve sosyalist perspektiften yana olan örgütsüz yığınları birleştirdi. Birleşik Sol birçok kez seçimlere başarılı bir şekilde katıldı ve 1983, 1985 ve 1986 seçimlerinde *ülkenin ikinci önemli politik gücü oldu*. Birleşik Sol, bugün Alan Garcia'nın başında bulunduğu, APRA hükümetinin gerçek alternatifidir. Alan Garcia'nın partisi 1986'daki son yerel seçimleri, seçimlerden önceki birkaç ay içinde IMF'nin dayattığı ekonomik politikaya karşı sloganlarımızı kullandığı için kazandı.

Gelişmelerin mantığı hükümeti IMF'nin yağmacı dayatmalarına tabi olmayı reddetmeye ve ivedi ekonomik önlemler almaya zorladı. Alınan önlemlerle başlangıçta enflasyon düştü, üretim görece canlandı, yurtiçi gayrisafi üretim az da olsa arttı ve böylece işsizlik azaldı. Ancak bugün bu önlemler, yabancı alacaklılara ödemeyi durdurma yoluyla sıkı tasarrufa dayandığı için, emperyalist uluslararası şirketlerin konumlarını hiçbir şekilde sarsmadan, şimdiden ömrünü yitirmiştir. Uygulanan ekonomik politikayla özel kapitalist mülkiyet sistemi olduğu gibi bırakıldı ve bağımsız ekonomik gelişmeyi garanti edecek olan devlet sektörünü güçlendirmek için hiçbir şey yapılmadı.

Bu yüzden, Birleşik Sol koalisyonun ve PKP'nin tekrar tekrar işaret ettiği gibi, ekonomide ürkek olumlu önlemler *hükümetin iç ve dış politikası arasındaki ayrılığı kanıtlıyor*. Aprist'ler kimi dış politik sorunlarda Birleşik Sol koalisyonun ve PKP'nin konumlarıyla çakışan yurtsever konumlar aldılar. Aprist'ler demokratik Nikaragua ile dayanışma içindedirler, Küba ile dostça ilişkiler kurdular ve Salvador ve Şili halkının mücadelesini destekliyorlar. Ama onların iç politikası giderek daha da gericileşiyor. APRA hükümeti, uluslararası şirketlerle ve yabancı pazarlara bağlı güçlü yerli işveren gruplarının çıkarlarına uyan bir sosyal-ekonomik gelişme modeli ararken, emekçi halkın haklarına saldırıyor ve eylemlerini acımasızca bastırıyor. «Sendero Luminoso» ⁽⁴⁾ teröristleriyle mücadele adı altında kendi halkına karşı savaş açmada Pentagon'un talimatlarını yerine getiren gerici yüksek rütbeli subaylarla flört ediyor ve yığınsal sol örgütlerle,

(4) Pol Pot tipi silahlı yeryaltı örgütü. (Not Red.)

köylü örgütleriyle, sendikalarla ve siyasi partilerle çatışmasını sertleştiriyor.

Güçlerin keskin bir şekilde kutuplaşmasını gözönüne alan komünistler, açık baskıcı rejimin yerini sağlamlaştırma olasılığını dışalamıyorlar. Ve ancak *emekçi halk yığınlarının olanaklı en geniş biçimde harekete geçirilmesiyle engellenebilir*. Partimiz ve koalisyonda yer alan öteki örgütler böylesi bir hareketlenmeyi yaratabilmek için hiçbir çabayı esirgemiyorlar. 19 Mayıs 1987'deki başarılı genel grev Peru proletaryasının mücadelecisi ruhunun ve halkın, Aprist'lerin otoriter bir yönetim kurmasını önlemedeki kararlılığının güçlü bir göstergesidir. Bugün Peru'daki bu kutuplaşma nedeniyle siyasi tartışmalar bir yandan APRA hükümetinin sınıfsal yapısında ve hedeflerinde, öte yandan Birleşik Sol koalisyonun yeni koşullardaki rolünde odaklaşıyor.

Aslında Peru'da mücadele iki gelişme doğrultusu arasında yükseliyor. Birincisi Aprist'lerin savunduğu, başlangıçta reformist, ya da ulusal reformist alternatif gibi ortaya çıkan ama şimdi tekellerin çıkarlarını gözeterek kapitalist gelişmenin bir alternatifine dönüşen doğrultu. İkincisi koalisyonun önerdiği devrimci doğrultu.

Hükümet ekonomide, tutarsız olmakla beraber, IMF'nin dayatmalarına karşı bir politika izliyor. Aynı zamanda ekonomik manivelalar sağcılarının elindedir ve aynı şey adli organlar ve baskı aygıtı için de geçerlidir. Yapısal reformlar yapılmamıştır ve emekçi halkın çıkarları ve genel olarak demokratik haklar çiğnenmektedir.

Komünistler, IMF karşıtı politikayı ve emperyalist boyunduruktan kurtulan ülkelerle dayanışmayı savunurken ve hükümetin barış ve silahsızlanma doğrultusundaki faaliyetlerini desteklerken, başlıca işletme gruplarının çıkarlarına işçilerin haklarına yapılan tecavüzleri geri püskürtmelidirler. Bu koşullarda partimiz iki cephede mücadele etmeyi zorunlu görüyor, aşırı sağcı güçlere, ordunun ve hükümetin bunlara boyun eğmesine karşı ve demokratik özgürlüklerin yeniden kazanılması ve ülkenin gerçek ekonomik ve politik bağımsızlığı için.

Bu koşullarda ne yapacağız? Başlangıçta Birleşik Sol koalisyonu güçlendirmek, tabanını genişletmek ve komünistlerle birlikte hareket eden partileri, sendikaları, köylü örgütlerini, öğrenci örgütlerini, aydınları ve kadınları birbirlerine daha çok yaklaştırmak gerekmektedir. Partimiz bu bağlamda, koalisyonu kopya etmekten çok, onu tamamlayacak bir Ulu-sol Halk Meclisi örgütlemeyi planlamaktadır. Emperyalizm yanlısı ve faşizan unsurların doğrudan tehdidini dikkate alarak, her örgütte savunma komiteleri ve grupları kurulmasını öneriyoruz.

Hükümet sosyalist içerikli herhangi bir değişikliği önlemek niyetinde olduğundan, özel mülkiyet ilkesini olduğu gibi bıraktığından ve her nitel devrimci değişikliğe karşı direndiğinden durum daha da karmaşılaşıyor. Ve komünistler oluşan yeni duruma hazırlıklı olmalıdırlar.

Peru su götürmez bir şekilde esas belirleyici savaşın eşiğinde bulunmaktadır. *Sol güçler, devrimciler ve emperyalizme karşı, sosyalizm için mücadele edenler iktidarı kazanma olanağına hiç bu kadar yaklaşmamışlardır.* Bu şimdi elle tutulur bir gerçektir. Bu nedenle biz, PKP'nin 9. Kongresinde saptanan politikaya ve varılan sonuçlara büyük önem veriyoruz. 1987 sonlarında ve 1988 başlarında yapılacak olan Ulusal Halk Meclisi oturumlarında ve Peru Emekçi Halkı Genel Konfederasyonu'nun Peru Kadınları Halk Birliği'nin ve Genç Komünistler Birliğinin kongrelerinde yapılacak çok şey var. Parti esas önemi Birleşik Sol koalisyonun faaliyetlerini her düzeyde canlandırmaya vermektedir.

Emperyalizm ülkelerin ve halkların köleleştirilmesi, sömürü ve nükleer savaş demek iken, başta Sovyetler Birliği ile Küba olmak üzere sosyalist ülkelerle eşit ilişkilerin ve başka ulusların egemenliğine ve çıkarlarına saygının en güzel örneğini veriyorlar. Bu, dış borç, karşılıklı yarara dayalı ekonomik işbirliği, kültürel ilişkiler ve en geniş anlamda barış içinde yan yana yaşama sorunlarına karşı tutum için geçerlidir. Ve yeni gerçeklerin ışığında, bugün Peru için temel alternatifin önemini açık bir şekilde görmek olanaklı olmuştur.

Peru komünistleri mücadelelerinde daima Sovyetler Birliği'nin yardımlarına güvenmişlerdir. Ekim Devrimi'nin 70. yıldönümüne yaklaşırken, büyük devrimle doğan reel sosyalizmi, kendisini mükemmelleştirmesini ve yeniden hız kazandığını görmekten sevinçliyiz. Bu, bizim Güney Amerika'daki ve Karayipler'deki ulusal kurtuluş, barış ve sosyalizm mücadelemiz için güçlü bir teşviktir.

Perulu komünistler için, tüm dünyadaki devrimciler için olduğu gibi, görüşlerimizin ve politikamızın doğruluğunun pratikte kanıtlanması komünist idealler için çalışanların saygınlığının artmasına pahacılmaz bir katkıdır. Ulusal bağımsızlıkları için mücadele eden halklar için bu, kendilerine uluslararası çok gerekli olan desteği veren ana gücün daha da sağlamlaşması demektir.

Parti yitirdiği konumları yeniden elde ediyor

GERARDO IGLESÍAS

İspanya Komünist Partisi (IKP) Genel Sekreteri

İspanyol Sosyalist İşçi Partisi (ISIP) genel seçimlerde büyük bir zafer kazanalı ve F. Gonzales hükümeti İspanya'da iktidara geleli 5 yıl oluyor. Bu, ülkenin sosyalistlerin yönetiminde ne gibi gelişme eğilimleri gösterdiğini görmek, sosyalistlerin faaliyetlerini seçim öncesindeki vaatleriyle kıyaslamak için yeterli bir süredir. IKP geçen bu dönemde sosyal ve politik alanlarda, iç ve dış politikada yapılanları kaba hatlarıyla nasıl değerlendiriyor?

1945 yılında doğan Gerardo Iglesias bir maden işçisi ailesinden gelmektedir. Uzun yıllar boyunca Asturya'daki madenlerde çalışmıştır. 15 yaşında İspanya Komünist Partisi'ne girmiştir. Franko diktatörlüğü sırasında pek çok kere tutuklanmış ve uzun hapis cezalarına çarptırılmıştır. G. Iglesias sendikal mücadelelere aktif olarak katılmıştır. 1973'den beri IKP MK üyesidir. 1978 yılında Asturya Komünist Partisi genel sekreterliğine seçilmiş ve IKP Yürütme Komitesi'ne girmiştir. 1982 Kasımından beri IKP Genel Sekreterliğini yapmaktadır. G. Iglesias sayılabılır ve Birleşik Sol (Izquierda Unida – IU) koalisyonunun başkanıdır.

Felipe Gonzales hükümetin başına «değişiklik için» belgisiyle ve bütün alanlarda ilerlemeyi öngören bir programla geldi. Sosyalistlerin iktidara gelmesi emekçilerin, gençlerin, nüfusun en olumsuz koşullarda bulunan kesimlerinin, aydınların, ilerici orta katmanların arasında geniş bir heyecan uyandırdı. ISIP'in 1982 seçimlerindeki zaferini selamlayan bütün bu çevreler için Gonzales'in hükümet başkanlığı görevine gelmesi, Franko'cu diktatörlüğün yıkılmasından sonra ülkede ikinci bir büyük değişiklik demekti.

1976 ile 1978 arasında eski diktatörlük rejimi yerini demokratik nitelikte bir politik yapıya bıraktı: Politik partiler ve sendikalar legale çıktılar, söz, haberleşme, toplantı ve örgüt kurma özgürlükleri sağlandı. Demokratik bir anayasa hazırlanıp onaylandı. Bununla birlikte bu demokratik süreçler güç koşullarda cereyan ediyordu (1981'de yapılan hükümet darbesi girişimini – meşhur Tejera darbesini – unutmayalım). Ve esas önemlisi, Franko'cu diktatörlükten miras kalan kapitalist sosyal-ekonomik sistem ülkede korunmuştu. Eski rejimin devlet aygıtının yerine bir başkası konmamıştı. Emekçiler, sol, demokratik kamuoyu demokrasiye geçişi, bütün kısıtlılığına rağmen, özgürlükler sisteminin güçlendirilmesini ve eski rejimi yeniden kurma girişimlerine son verilmesini olanaklı kılan bir biçim

olarak kabul ettiler. Bu güçler yapılan değişiklikleri onaylamakla birlikte bunları yakın bir gelecekte derinleştirme olanaklarından da vazgeçmediler.

Genel heyecan ortamı içerisinde İSİP'e verilen desteğin nedeni budur. İSİP'in İspanyol demokrasisini, yapısını pekiştirerek ilerleme ve dönüşümler yoluna yönlendirileceği düşünülüyordu. Milyonlarca seçmen «değişiklik için» belgisine böyle bir anlam veriyordu.

Bazı konularda itirazları olmakla birlikte İKP saygıları Gonzales'in hükümet başkanı olmasından yana oy kullandılar. Böylece onlar da önümüzde açılan tarihsel olanağı destekleme isteklerini dile getirmiş oldular.

Ama hükümet daha faaliyetinin başlangıcından, tamamen farklı bir yol tuttu. Kısa sürede dönüşümler programını unutarak, politik geçiş sürecini yönetmiş olan ortamın sağı hükümetlerin uzantısı bir politika uyguladı. Bu politika bütün alanlarda uygulandı:

Sosyal ve ekonomik alanda: Liberal bir çizgiyi uygulamaya koyan hükümet reformlardan vazgeçti ve tekellerin ve özel mali sermayenin iktidarını kısıtlamayı reddetti; sendikalardan habersiz ve kapitalist iktidarın büyük merkezlerinin isteğine tamamen uygun bir şekilde, emekçileri karşısına alan saldırgan bir politika izledi. Bunu anlamak için İSİP'le ona bağlı olan Genel Emekçiler Birliği arasındaki görüş ayrılıklarının nasıl gittikçe arttığını, buna karşılık hükümetin İspanyol Patron Örgütleri Konfederasyonu'na ve ülkenin büyük özel bankalarının başkanlarına sağladığı desteği kıyaslamak yeterlidir.

İç politikada: Hükümet Franko'culuktan devralınan devlet aygıtında dönüşümler ve reformlar yapacağına bu aygıt içerisinde kök salmış olan en gerici çevrelerin temsilcileriyle sürekli işbirliği yaparak kendisini ona uyarladı. Hükümet demokrasinin geliştirilip derinleştirilmesi faktöründen yararlanacağına demokratikleşme sürecinin derinleştirilmesini ve genişletilmesini engelledi: Yurttaşların politik yaşama katılımının önüne engeller koydu, devletin bazı otoriter yanlarını öne çıkardı ve bununla eşzamanlı olarak sivil toplumun örgütlenmesiyle ilgili sorunları ihmal etti.

Dış politikada: Bu alanda yapılan dönüşüm ortaya çıkarttığı, gerçekten üzüntü verici manzara dikkati çekicidir. İktidara gelirken referanduma başvurarak ülkeyi NATO'dan çıkartacağı sözünü veren parti prestijinin bütün ağırlığını kullandıktan ve hatta olası bir bunalım tablosu çizerek ajitasyon yaptıktan sonra halka sadece iktidar konusundaki görüşünü sorarak, son tahlilde, İspanya'nın bu askersel blok içerisinde bırakılmasını istedi. Böylece çoğunluğun isteğini ayaklar altına almış oldu.

Gonzales ve onun mutlak çoğunluğu «sayesinde», İspanya'da büyük bir onay gören tarafsızlıktan açık bir NATO'culuğa geçtik. Avrupalılık adına İspanya ABD'nin çıkarlarını Avrupa'nın çıkarlarından gittikçe daha fazla gözetken bir dış politika güder oldu. Washington'un dümen suyu

girilmesi belirgin bir hal aldı. Bu, İspanya'nın Akdeniz politikasında, Latin Amerika sorunları konusundaki tavrının bazı yönlerinde görülüyor.

Gerçekte İSIP yönetimi değişikliklerden vazgeçmiş ve partiyi ulusal politikanın tek sorumlusu olan, «etkili» ya da «gerçek» ulusal ve uluslararası iktidar merkezleriyle uyum içinde davranan bir devlet partisine dönüştürmeye karar vermişti. Sosyalist yönetim parlamentodaki mutlak çoğunluğuyla önündeki on yıllar boyunca bu planları gerçekleştirebileceğini, çünkü sağ unsurların şu ya da bu derece ciddi alternatifler öneremeyi gerekli görmediklerini ve solunda da hiçbir «tehlike» gözükmediğini düşünüyordu. Solla ilgili bu son görüş İspanya Komünist Partisi'nin bunalımına ve bu bunalımın üstesinden gelinemeyeceği inancına dayanıyordu. Gerçekte 1984 yılında İSIP, İKP'nin öldüğünü düşünüyordu.

Oysa durumda önemli değişiklikler olması için beş yıl yetti. Başlangıçta değişikliklerin olmamasına ihtiyatlılığın yol açtığını düşünen emekçiler, gençler, halk katmanları daha sonra bunun gerçek nedeninin değişikliğin reddedilmesi olduğunu anladılar. Bu da sabrın yerini protestoların almasına yol açtı. 1986–1987'de İspanya'da geniş halk katmanlarının etkileyici bir şekilde sosyal ve politik bakımdan hareketlenmesine tanık olundu. Milyonlarca kişi sokağa inerek başka bir politikanın uygulanmasını istedi. İşçiler, öğrenciler, köylüler, memurlar, doktorlar, öğretmenler ve kadınlar 1986 Martında yapılan NATO'ya ilgili referandumdan önce düzenlenen güçlü gösterilere katıldılar.

Politik alanda, 10 Temmuz 1987 günü düzenlenen yerel, bölgesel ve Avrupa seçimlerinde durumun bir değerlendirmesi ortaya çıktı. İSIP 1982'ye göre 3 milyon oy yitirdi. Ama bu oylar tutuculara gitmedi. Onlar da oylarının bir kısmını yitirdiler. Bu da ülkeyi iki partili bir sistemin içerisine hapsedme olanaklarını iyice zayıflattı. Tersine, ilerici eğilimli merkezci bir gruplaşma olan eski başbakan A. Suarez'in Demokratik ve Sosyal Merkez'ine ve başını İspanya Komünist Partisi'nin çektiği Birleşik Sol Koalisyonu (IU) oy veren seçmenlerin sayısı arttı.

İSIP'in mutlak hegemonyasına son verildi. Ülkenin politik haritası yeniden çoğulcu bir niteliğe kavuştu. Sol güçlerin olanakları hatırı sayılır derecede arttı. Şimdi pek çok belediyede İSIP'in IU'dan seçilenlerin oylarına ihtiyacı var. Bu da onu daha sol bir politika izlemeye zorlayacaktır. Çoğulculuk toplumsal örgüt ve hareketlerin politik yaşama katılmasını hızlandıracak ve politik yaşamda oynadıkları rolü arttıracaktır. Seçimlerden bu yana iktidar partisinin içinde de sol bir politikaya dönüşmesini isteyen sesler yükseliyor.

İKP'nin IU çerçevesinde öne sürdüğü alternatifler üç temel doğrultuda toplanıyor: Karma ekonomiye dayalı, kamu sektörünü güçlendirecek ve iş güvencesini en ön plan koyacak bir ekonomi politikası; devlette demokratik bir reform yapılmasını, özgürlüklerin derinleştirilmesini; ABD'den bağımsız ve barışçı bir dış politika öneriyoruz.

İspanya Komünist Partisi'nin programatik önerilerinden ayrıntılı bir şekilde bahsetmeye gerek yok. Burada sadece adını ettiğimiz alternatiflerin ülkenin milyonlarca yurttaşının politik beklentilerini yansıttığını, ISIP'in yerine getirmedeği umutların doğasını dile getirdiğini söyleyelim. Aynı şekilde Sosyalist Parti'nin içindeki eleştirel unsurlar da bu önerilere yöneliyor. Bu öneriler temelinde çeşitli güçler (sol sosyalistler, ilerici sendikacılar, barışçılar, çevreciler) IU koalisyonu içersinde komünistlerle işbirliği yapmayı kabul ettiler.

Kuşkusuz ki emekçilerin, sol güçlerin ve demokratik hareketlerin hükümetin politikası üzerindeki etki derecesi büyük ölçüde İspanya Komünist Partisi'nin toplum içindeki etkililiğine, savaşkanlığına bağlıdır. Siz IKP'nin başına partinin tarihindeki en güç dönemlerden birinde geçtiniz. Bunalımın üstesinden geldiği ve partinin bir «nekahat» ve atılım dönemine girdiği söylenebilir mi?

Gerçekten yakın bir geçmişte IKP çok ciddi bir bunalım yaşadı. Demin hükümetin – ve yalnız hükümetin değil – İspanya Komünist Partisi'nin öldüğünü düşündüğünü söyledim. Çok çeşitli nedenlerden pek çok kişi partinin ortadan kalkacağı umudunu besliyordu. Ama bunların hepsi yanlışlardı. Partimizin varlığı son bulmadı. Bunalımı bitti. Parti ciddi bir özelleştire eşliğinde, güçlerini yeniden toplama konusunda önemli bir süreç başlattı: ISIP'in davasından vazgeçmesine karşılık Parti İspanya'daki sol güçleri yeniden yapılandırmak için politik bir girişimde bulundu; ülkeyi sarsan işçi ve barış eylemlerinin hazırlanmasında politik yön gösterici vazifesi gördü.

Son seçimlerde bölücü eylemlerin boşa çıktığı ve seçmenlerin IU'ya verdikleri desteğin arttığı görüldü. Bu seçimlerde komünistlerin birliğinin İspanya Komünist Partisi çerçevesinde gerçekleşmesi gerektiği açıkça görüldü. Kaldı ki Parti diğer güçlerin toparlanmasına ve birliğin sağlanmasına da tamamen hazırdır.

İspanya Halkları Komünist Partisi'ndeki yoldaşların IU'ya katılmalarını selamlıyoruz. Bu, hem işbirliğimizi hem de eylem birliğini sağlamlaştırdı. Onlardan komünistlerin IKP bünyesinde birliğini sağlamak için daha fazla kararlılık bekliyoruz. Biz, daha fazla esneklik ve daha fazla sabır gösterecek böylesi bir birliğe katkıda bulunmaya hazırız.

İspanya Komünist Partisi'nin sosyal politik rolünü ve inisiyativini yeniden elde etmesi IKP'nin «sınava iyi dayandığı» ve birliğin ancak onun bünyesinde ivedilikle sağlanması gerektiği konusunda temel örgüt üyesi komünistlerin ve yüzbinlerce sempatizanın kafasında hiçbir kuşkuyla yer bırakmıyor. Üye ve sempatizanlar İspanya Komünist Partisi'nin, birleşmiş IKP'nin ulusal bir zorunluluk olduğuna inanıyorlar.

Haziran ayında yapılan parti şenliğinde belirtmiş olduğum gibi, yeniden ilerlemeye başlamayı başardık. Bununla birlikte bu ilerleme henüz yavaştır ve ilerlemeye katılabilecek olanların sadece çok küçük bir kısmı katılmaktadır.

Genel olarak solun ve onun yanısıra bizatihi İspanyol politikasının gidişini yeniden yönlendirebilecek olan tutarlı, dinamik ve modern sol güçler henüz çok sayıda kadın ve erkeğin desteğinden yoksundurlar. Sol, gençliğin arzularını gerçekten dile getirir duruma gelmeli ve gençliğin kendi yönetimine daha fazla katılmasını sağlamalıdır. Komünistler, sosyalistler, sol ilericiler, barışçılar, çevreciler ve feministler birleşmeli ve uyumlu çabalara girişmelidirler.

Her biri kendi kültürüne sahip olan bu geleneksel ve modern sol akımların herbirisi, eşitlik temelinde, ortak eylem projesinde kendi istemlerinin hepsinin yer alması hakkını savunabilir ve savunmalıdır. Güçlerin bölünmesini kabul etmemeliyiz.

Çevritili akımların IU saflarında belirli ölçüde bütünleşmelerine rağmen 10 Haziran seçimlerinde yine çok sayıda liste – sol milliyetçiler, Yeşiller, komünistler, vs. – birbirleriyle rekabete girdiler. Bu listeler nasıl sonuç elde etti? Sadece sol güçlerin daha zayıf bir şekilde temsil edilmesi gibi bir sonuç. Her bir akımın en yararlı gördüğü şekilde davranma hakkını yadsımsızın, çabalarımızı bir araya getirmek için daha da aktif bir şekilde çalışmanın zorunlu ve olanaklı olduğu kanısındayım.

Evet, *bütün komünistlerin tek bir partinin içinde, İspanya Komünist Partisi'nde birliğini sağlamak şimdiden olanaklıdır.* Bu olanaklıdır, çünkü komünistler arasında öze değgin farklılıklar yoktur. Görüş ayrılıkları ise her durumda, İKP'nin saflarında da pekala varlıklarını sürdürebilir.

İspanya Komünist Partisi'nin içinde artık tekparçacılık yoktur ve bunun bir gün yeniden ortaya çıkmasını da istemiyoruz. Tekparçacılık ancak uç durumlarda haklı olabilir, başka koşullarda ise demokrasiye karşı bir şeydir, fikirleri öldürür ve iradeyi felç eder. Günümüzde İKP'nin saflarında herşey tartışılabilmektedir: Gerek politika gerekse genel sekreterden başlamak üzere kişiler. Ve bunun için de biz şöyle diyoruz: Hepimiz aynı partinin bayrağı altında buluşalım!

Avrupa sol güçleri ve bu güçlerin aralarındaki işbirliği konusunda ne düşünüyorsunuz? Batı Avrupa'da sol kanat çevrelerdeki mevcut sürecin İspanya'daki politik güçler dengesi üzerinde bir etkisi oluyor mu?

Batı Avrupa'yı dünyanın önemli bir bölgesi ve politik mücadelemiz için uluslarüstü bir çerçeve olarak görüyoruz.

Daha da karşılıklı ilişki içinde olan ve karmaşıkleşan bir dünyada yaşıyoruz. Uluslararası etmenler, şu ya da bu ülkede alınan kararlar üzerinde giderek daha somut etkilerde bulunuyor ve başkalarından yalıtlanmış halde, kendi başına çözülebilecek sorunlar giderek azalıyor. (Özellikle küçük ya da orta boy bir ülke sözkonusuysa.) Devletlerin, coğrafi ya da tarihi yakınlıklarına göre «alan» ya da «bölge» olarak birleşmesi eğilimi giderek ağırlık kazanıyor. Batı Avrupa, hiç kuşkusuz, böylesi bir uluslarüstü birimdir. Bu, Avrupa Topluluğu biçimini almıştır. İspanya, yalnızca politik bakımdan değil, nesnel koşullar nedeniyle de Avrupa Topluluğunun mensubudur. (İspanya'nın dışalım ve dışatımının yüzde 60'ının AET ile olduğunu hatırlatmak yeterli olacaktır.)

Komünistlere göre, İspanya Avrupa Topluluğu'na öylesine yerleşmiştir ki, ülkemiz emekçi halkını etkileyen sınıf mücadelemizin önemli yönleri, aynı zamanda Avrupa düzeyinde de yansımaları bulmaktadır. Bu stratejimizi, yalnızca ulusal anlamda değil, ama aynı zamanda Avrupa alternatifleri anlamında da düşünmemizi zorunlu kılıyor. Bu nedenle ülkenin Avrupa Topluluğu'na girmesini kabul ettik.

Avrupa Topluluğu, şu anda tekeli kapitalist eğilimlerin öne çıktığı tutucu güçlerin egemenliğindedir. Avrupa Topluluğu'na Atlantikçilik ruhu sindirilmiştir ve bu olgu, AT'nun ABD'ne tabi olması ve Doğu Avrupa ülkelerine karşı saldırgan bir tutum alması şeklinde tezahür etmektedir.

Önemli olan, tüm Batı Avrupa'da güçler ve eğilimler dengesini değiştirmek için kıta çapında sol bir alternatifi oluşturmaktır. Bu azgelişmiş ülkelerle işbirliğine yönelik bir stratejiyi ve ABD'nin prangasından kurtulmayı öngören ekonomik bakımdan ilerici bir alternatif, barış, nükleer silahsızlanma ve sosyalist ülkelerle ortak güvenlik politikası üzerine temellenmiş bir strateji olmalıdır. Bu, tüm kıtamızın halklarının geleceği için kaygı duyan, silahlanma yarışının ya da keskin istikrarsızlıkların olmadığı, yeni bir uluslararası ekonomik düzende yer alan Batı Avrupa olmalıdır.

Biz, Avrupa sol kanat güçlerinden söz ettiğimizde, Avrupa'da değişimler ve dönüşümler için genel alternatifi, sola doğru evrimleşmeleri durumunda sosyal demokratlarla birliği kastediyoruz. Düşünce şudur: Solun değişik bileşenlerinin alternatif bir projenin formüle edilmesinde anlaşmaya varmaları. Bunun ideali, bileşenlerin kimilerinin ötekilerin geleksel konumlarına doğru evrim göstermesidir.

Varolan süreçlerin İspanya sol kanat güçlerinin durumu üzerindeki etkisine gelince; İspanya Sosyalist İşçi Partisi'nin politikasının Kuzey Avrupa'daki başlıca sosyal demokrat partilerin yeni yönelimlerine ve olumlu evrimlerine ters gittiği belirtilmelidir. Onlar sola kayarken, İSİP artan ölçüde sağa gitmiştir. İSİP'nin son seçimlerde gerilemesi ve içindeki tartışmalar, ümid ediyoruz, Almanya Sosyal Demokrat Partisi ile İngiltere İşçi Partisi'nde olduğu şekilde, anlayışlarında yeni bir yön belirlenmesine yol açar.

L'Unita'da yayınlanan röportajında Mihail Gorbaçov tarafından dile getirilen, SBKP'nin, Moskova'da Büyük Ekim Devrimi'nin 70. yıldönümü kutlamaları sırasında komünistlerin ve öteki politik sosyal güçlerin gayriresmi bir toplantısını gerçekleştirme niyeti hakkında ne düşünüyorsunuz?

Esas faaliyetimiz Batı Avrupa çerçevesi içinde geliştiğinden ve bir tür «dünya yönetici merkezi»nin canlandırılması önerisi sözkonusu olmadığından (bu Mihail Gorbaçov'un önerisinde açık ya da üstü kapalı biçimde dile getirilmemiştir), bu fırsatın ya da gelecekte ortaya çıkacak başka bir fırsatın, görüş alışverişi, uluslararası durumun değerlendirilmesi ve insanlığın önündeki dünya sorunlarının analizi için kullanılmasını kabul ediyoruz.

Komünist ve işçi partiyeri arasında, onlarla değişik demokratik yeni sol kanat güçleri (Yeşiller ve diğerleri) arasında bir diyalog gereklidir. Bağimsızlık ve karşılıklı saygı temelinde böyleli bir diyalog, tekrar ediyorum, karşılıklı bağımlılığı daha da artan bir dünyada temel bir rol oynayacaktır.

SSCB'nde gerçekleştirilmekte olan yenilenme hakkında ne düşünüyorsunuz? SSCB'ndeki süreç, size göre, uluslararası komünist hareket üzerinde nasıl bir etkide bulunmaktadır?

SSCB'ndeki değişimler, hem bu ülke için, hem de bir bütün olarak dünya için muazzam tarihsel öneme sahiptir. Ekonomik ve sosyal yenilenmeden başka, toplumu demokratikleşmeye, halkın katılımını ve açıklığı genişletmeye yönelik önlemler vardır. Bunun yanı sıra, uluslararası arena da cesaretli eylemler vardır. Sovyetler Birliği gerçek bir banş ve nükleer silahları yok etme politikası yürütmüştür ve salt askersel unsurlardan çok, politik işbirliğine dayalı bir Avrupa ve dünya güvenliğine ilişkin yeni kavramlar öne sürmüştür.

Bu hattın geri döndürülemez olduğuna inanıyorum ve bu süreç hangi hızda ilerlerse ilerlesin, cesaretin ve dinamizmin, durgunluk ve yavaşlamaya üstün geleceğini ümid ediyorum.

SSCB, açık tarihsel nedenlerle, dünya kamuoyunun gözünde reel sosyalizmin doğuşunu ve boyutlarını temsil eden bir sosyalist ülkedir. Reformlar, yenilenme ve demokratikleşme, bence, büyük ölçüde geçen birkaç onyılda sosyalizmin ve demokratik biçimlerinin gelişimindeki gecikme nedeniyle – ki bugün düzeltilmesi için çaba gösterilen olgu da budur – yitirmeye başladığı prestiji kazandırabilir ve kazandırılmalıdır.

Bu sürecin başarısı tüm dünyada ilerleme ve komünizm güçlerinin gelişimi üzerinde önceden kestirilemeyecek sonuçlar doğuracaktır – ve şim-

diden doğurmaktadır. SSCB'nin geçmişteki kimi gerçeklikleri ve eylemleri, sosyalizm idelerini inanılır kılmada olumsuz bir etmendi. Mihail Gorbaçov'un politikası bu inanırlılığı yeniden tesis etmeye katkıda bulunmaktadır.

Bu süreç kolay değildir. Şu anda düzeltmek amacıyla çabaların birleştirildiği durum onyılları bulan bir sürede ortaya çıkmıştır. İlk hataların 1930'lu yıllara uzandığını düşünüyoruz. Özel ve dramatik koşullar bu tür hataların daha erken düzeltilmesini zorlaştırdı. Böylesi denemelerde bulunulduğunda, durgunluk üstün geldi. Şu anki değişimler, bir bütün olarak insanlığın kritik önemdeki gerekleri ile bağlıdır. Bu olgu ve yanısıra SSCB'ndeki yeni bir kuşağın egemenliği, bu sürecin geri dönülmez olarak görülmesine izin veren etmenlerdir.

Kuşkusuz tüm dünya komünistleri bunu desteklemelidir. Ancak esas mesele bu değildir. Esas mesele, herkesin «kendi evini temizlemesi» ve kendi politik ve kültürel yenilenmesini gerçekleştirmesidir. Her bir ülkede ve her bir somut koşullar bütününde, günümüz dünyasının yeni koşullarına uygun politik ve örgütsel biçimler uygulama yeteneği gösterilmektedir.

Barışın korunması ile ilgili olarak, Batı Avrupa'da en önemlisi, SSCB'ni desteklemeye yönelik olabildiğince çok propaganda açıklamaları yapmak değil, Avrupa ülkelerinin hükümetleri üzerinde, silahsızlanma anlaşmalarına varılması için baskı yapmak ve nükleer silahsızlanma ideleri ve yeni uluslararası güvenlik anlayışı için yolu döşemek amacıyla Batı Avrupa kamuoyunu etkilemektir.

Askersel Sanayi Kompleksi gembenebilir mi?

Barış ve Sosyalizm Sorunları Dergisi Genel Teorik Sorunlar Komisyonu «ABD'nin yeni globalizm politikası, askersel sanayi kompleksi, günümüzde militarizm ve işçi sınıfı» konulu bir sempozyum düzenledi. Bu sempozyuma rapor sunanlar: *Ernie Clark* (Büyük Britanya Komünist Partisi), *George Taubi* (İsrail Komünist Partisi), ekonomi uzmanları *Georgi Tsagolov* (SSCB), *Arno Gottschalk* (FAC) ve *Ladislav Dvorak* (Çekoslovakya). Tartışmaya katkıda bulunanlar: *Jose Maria Lanao* (Arjantin Komünist Partisi), *Ganco Ganev* (Bulgar Komünist Partisi), *David Moraes* (Bolivya Komünist Partisi), *Antonio Riberio Granja* (Brezilya Komünist Partisi), *Duong Ngoc Ky* (Vietnam Komünist Partisi), *Donald Ramotar* (Guyana Halkının İlerici Partisi), *Zenon Zorzovilis* (Yunanistan Komünist Partisi), *Magdi Kamel Mohammed* (Mısır Komünist Partisi), *Satiadja Sudiman* (Endonezya Komünist Partisi), *Kadhim Habib* (Irak Komünist Partisi), *Christoforos Ioannides* (Kıbrıs Emekçi Halkının İlerici Partisi), *Alvaro Oviedo* (Kolombiya Komünist Partisi), *Francisco Gamboa* (Kosta Rika Halkının Öncü Partisi), *Sam Moeti* (Lesoto Komünist Partisi), *Rafik Samhoun* (Lübnan Komünist Partisi), *Hugo Campos* (Paraguay Komünist Partisi), *Semou Pathe Gueye* (Senegal Bağımsızlık ve Emek Partisi), *Halid Hammami* (Suriye Komünist Partisi), *John Pittman* (ABD Komünist Partisi), *Ali İleri* (Türkiye Komünist Partisi), *Georg Kwiatowski* (Alman Komünist Partisi), *Jose Lava* (PKP-Filipinler Komünist Partisi), *Elean Thomas* (Jamayka İşçi Partisi) ve BSS Dergisi redaksiyonundan *Stanislav Menşikov* ve *Yevgeni Panfilov*.

Sempozyumdaki tartışmada ele alınan konuların özeti aşağıdadır.

GÜNÜMÜZÜN GERÇEKLERİ VE TEORİ

Emperyalizmin en kötü sürgünü, uygarlığımızı felakete sürükleyecek olan militarizmi yıkmamanın olanakları nelerdir? Tartışmalar, bu soruya yanıt vermek için, kapitalist sistem ortadan kalkmadıkçe militarizmden kurtulmanın olanaksız olduğu yolunda teorik varsayımın yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini gösterdi.

Sempozyuma katılanlar bu görüşe karşı çıktılar ve militarizme karşı mücadelenin başarısının ve en başta bunun önde gelen bir hedefi olan nükleer silahsızlanmaya gidilmesinin kapitalist sistemin yıkılması koşuluyla bağlı olmadığını belirttiler. Bu mücadelenin ağırlık noktası, sosyalizmle kapitalizmin barış içinde birarada varlığının ve insanlığın yaşamını sürdürmesinin sağlanmasıdır.

Komünistler emperyalizme karşı mücadelede sosyalist bir perspektife sahiptirler ve uygarlığın barış içinde ilerlemesine, dünyanın şiddetten

arınmasına katkıda bulunacak herşeyi desteklerler. Kapitalist sistem içinde savaşız yaşamak isteyen toplumsal güçlere, kapitalizmin barış içinde ve nükleer silahlardan arınmış bir şekilde gelişmesi olanaklarını denemede yardım teklif ederler. Global çapta güçler dengesi açısından böyle bir gelişme yolu için çaba göstermek hayalcilik ya da olmayacak birşey değildir.

Ernie Clark bu konuda şunları belirtti: 2000 yılına kadar nükleer silahlardan arınmış bir dünya yaratmak istiyoruz. Kuşkusuz, bu hedefe kapitalizm yenilerek varılmayacak. İngiltere'de ana sorun kapitalist sistemin çerçevesi içinde askersel sanayi kompleksinin konumlarını aşındırarak bir durum yaratmaktır. Kapitalizm ve emperyalizm yenilgiye uğratılmadıkça bundan kurtulmanın olanaksız olduğunu düşünenler açıkça kendi kendilerini kandırmaktalar. Barış hareketinde bölünmeye neden olabilecek ya da çapını daraltabilecek olan görüşleri öne sürme eğilimi terk edilmelidir.

Militarizme karşı mücadele ile işçi sınıfı partisinin stratejik hedefleri arasındaki ilişkiyi tartışırken *Ali İleri* şöyle konuştu: Militarizm'siz bir Türkiye varolabilir ve bu olanaklıdır. Bu yerli burjuvazinin de çıkarıdır. İşçi sınıfı ve öteki emekçiler için böyle bir ulusal gelişme büyük bir başarı olacaktır, çünkü toplumsal gelişmenin önündeki ana engel militarizmin egemenliğidir. Militarist egemenliğin olmadığı bir Türkiye gerçekçi bir hedeftir ve dahası, işçi sınıfımızın stratejik hedefleri bağlamında bu devrimci bir hedeftir.

Konuşmacılar kapitalist sınıfın militarizme karşı tutumu üzerinde de geniş olarak durdular. Askersel stratejik dengenin militarizmi bunalıma sürüklediğini ve emperyalizmin global amaçlarını savaş yoluyla gerçekleştirme çabasını boşa çıkardığını belirttiler. Bu nedenle, emperyalist güçlerin kendi güvenliklerini bile tehlikeye atabilecek olan bu silahlardan kapitalist sınıfın da kurtulma isteği arttı.

George Taubi, tekelci burjuvazinin tek bir militarizm cephesi oluşturmadığını vurguladı. Konuşmacılar tekelci burjuvazinin belli bir bölümünün, sivil sanayideki sürekli düşüşü, ekonominin bütünündeki ve mali alandaki istikrarsızlığı tersine döndürmek için militarizasyonun sınırlandırılmasında ekonomik çıkarları olduğunu belirttiler. Sivil üretim alanındaki tekeller karların devlet bütçesi aracılığıyla yeniden dağıtılmasından ve silah sanayinin çıkarına uygun bir fiyat mekanizmasından hoşnut değiller. Militarizasyon emperyalizmin iç çelişkilerini de öne çıkarıyor. Bu ise onun gelişmesini frenleyebilir. Örneğin ABD askersel harcamalarının büyük bir bölümünü öteki ülkelere aktarmak için bütçe açıklarını kullanıyor, öteki ülkelerin rekabetçiliğini azaltmak istiyor ve onları askersel bütçelerini arttırmaya zorluyor.

Öte yandan emperyalist güçler silahlanma yarışını sadece iç kaynak-

lardan değil, bunun yanı sıra ve büyük ölçüde gelişmekte olan ülkelerin sırtından, onların dış borçlarını kullanarak finanse ediyorlar. Dış borçların iptal edilmesi ve uluslararası yeni ekonomik düzenin kurulması, militarizmin ekonomik temelini çöktürmek için iyi bir şanstır.

Refik Samhoun »militarizm emperyalizmin temel bir yanı, ayırıcı özelliği midir?» sorusunu sordu ve şunları söyledi: Bazı ekonomi uzmanları militarizasyonun yakın gelecekte olası tırmanışını, dünya kapitalizminin «nesnel bir gereksinimi» olarak yorumluyorlar. Ama soruna tek yanlı bakış, insanlığın militarizmin çamuruna saplanmış olan emperyalizmin isteğine boyun eğmek zorunda kalacağı ya da kazananın ve kaybedenin olmayacağı bir savaşın kaçınılmazlığı görüşüne sarılacağı gibi hatalı bir sonuca götürür. Ancak, sosyalist ülkeleri bir yana bırakalım, emperyalist ve gelişmekte olan ülkelerde askersel sanayi kompleksi ile uzlaşmaz bir çatışma içinde olan ve bundan zarar gören güçler, militarizmden yarar sağlayanlardan daha güçlüdürler.

Henüz geniş bir biçimde incelenmemiş bir konu olan askersel sanayi kompleksinin kendi iç çelişkileri de tartışmada ele alındı. *Arno Gottschalk* FAC örneğini vererek FAC'de bir çok şirkette ve bunların denetimini elinde bulunduran finans gruplarında silah üretiminin toplam faaliyetler içinde sadece yüzde birkaçını oluşturduğunu söyledi. Bilim adamının görüşüne göre, ekonomik çıkarlarını savaş işine bağlamayan tekeller giderek silahlanma yarışının ve militarist saldırganlık politikasının kendi ekonomik çıkarlarını ters yönde etkilediğini görüyorlar. Silahsızlanma onların ekonomik olarak varlıklarını sürdürme sorunu ile ilgili kaygılarını tam olarak karşılamayacaktır. Ancak tek başına savaş işine umut bağlama «zorunluluğunda» ise olasılık düşük düzeydedir. Kimi durumlarda silahlanmanın sınırlandırılması önlemleri bile bu kaygıları azaltabilir. Silah sanayinde son birleşme dalgası Batı Almanya'daki daha saldırgan güçlere destek vermek zorunda değildi.

Arno Gottschalk Batı Alman egemen sınıflarının uluslararası gerginliğin azaltılmasına dikkatle yönelmelerinin ilk işaretlerine dikkat çekti ve temeldeki bu değişikliği, onların büyümekte olan sert bir çatışma riskinin farkına varmaları, sosyalist ülkelerle ticaret ilişkilerin yararını anlamaları, ABD ile rekabetlerinin keskinleşmesi ve ABD egemenliğini silkip atma istekleriyle açıkladı. Aynı zamanda gelişmelere aşırı iyimser bir gözle bakılmasına karşı da uyarıda bulunarak şöyle dedi: FAC yöneticileri nükleer silahların sınırlandırılması konusunda Sovyetler Birliği ve ABD'nin anlaşmasına karşı çıkmasalar dahi silahsızlanmayı kabul etmeye hiç de istekli değiller. (Kısa menzilli INF füzelerinin FAC'de kalmasını istiyorlar) Bunun nedeni savaş ticaretinden gelecek olan kardan çok, ABD yönetiminin izlediği tehlikeli militarist yoldan kendilerini giderek uzaklaştıran Batı Avrupa'da üstünlük sağlama amaçlarını askersel güçle desteklemek istemeleridir.

Tartışmaya katılanların vardığı sonuç şu oldu: Kapitalist ülkelerde yönetici çevreler kendileri açısından militarizmden kopmayacaklar ve ekonomik ve politik durumlar, yığınsal protestolar ve sosyalist ülkelerin yapıcı politikaları zorlamadıkça militarizme hizmet etmeyi reddetmeyeceklerdir.

BAĞIMSIZ BİR GÜÇ MÜ YOKSA BİR ARAÇ MI?

Georgi Tsagolov şunları söyledi: Günümüz militarizminin, en başta da ABD militarizminin incelenmesiyle şu sonuç ortaya çıkıyor: Askersel sanayi kompleksi militarizmin ana itici gücü işlevini görmektedir ve onu çok büyük bir güce dönüştürmektedir. Bugün emperyalizmin savaş makinası sadece burjuva devletin kendi politikasını yürütmek için kullandığı bir araç değildir. Askersel sanayi kompleksi çok daha geniş ölçekli ve sürekli yeniden üretim, uzun vadede rahatlığı güvence altına alacak geniş silahlanma programları talep etmekte ve bu gereksinimler silahlanma yarışını kendi kendini ilerleten bir sürece dönüştürmektedir.

Eğer bu görüşü kabul edersek, militarizmi yenmenin yolu, en başta askersel sanayi kompleksinin göreceli olarak bağımsız gücünün fiili statüsüne son vermektir. Kısıtlanması gereken sadece onun savaş hazırlıklarıyla bağlı özel çıkarları ve militarizmin bir karakteristiği olan askersel-teknokratik gelişme eğilimleri değil, aynı zamanda kapitalist toplumu saldırgan bir dış politika yoluna sürmesi ve silahsızlanma yolundaki adımları engellemek için erk yapısının üst kademelerini etkileme girişimleridir.

Bu amacımıza nasıl ulaşabiliriz? Militarizmi, hükümete ve topluma hükmeden bu özerk gücü bağımlı ve denetlenebilen bir güce dönüştürebilmenin, böylece askersel sanayi kompleksini dağıtmak için bir temel hazırlamanın bir yolu var mıdır? Tsagolov, kompleksin belkemiğini oluşturan özel şirketlerin millileştirilmesinin bu yolda bir adım olacağına inanıyor ve şöyle diyor: Militarizm bir gecede yıkılmaz. İlk yapılacak olan ve yapılması gereken şey, nükleer silah yığınakları ile oluşan son derece tehlikeli durumdan kurtulmaktır. Silahlanma sanayinin millileştirilmesiyle toplum, bir engel oluşturan askersel sanayi kompleksinin etkisinden kısmen kurtulmuş olacaktır.

Tartışmada bu önlemin etkili olup olmayacağı sorunu da ele alındı. Konuşmacılar silah üreten kapitalist devlet işletmelerinin özel işletmelerden hiçbir şekilde daha iyi olmadığını belirttiler. Kimi ülkelerde militarizm büyüyor ve askersel harcamalar, silah üretimi millileştirilmiş sanayilerde de artmaya devam ediyor. Özel sermaye böylesi durumlarda bile savaş işini destekleyecek sayısız yol ve araç buluyor. Ancak konuşmacılar şunu da belirttiler: Burjuvazinin yapacağı bir millileştirme, militarizm tarafın-

dan yönetilmek istemeyen ve bunu tekelci sermayenin bütünsel olarak çıkarlarına bağlamak isteyen egemen sınıfın çıkarıdır. Bu yolla, yetersiz bile olsa, en azından bazı zorlamalar askersel sanayi kompleksinden göreceli bağımsız hale getirilebilir.

Tartışmada tekelci devlet kapitalizminin yapısında askersel sanayi kompleksinin yerine ilişkin başta teorik değerlendirmeler de ortaya kondu. Tartışmaya katılanların bazıları antimilitarist önlemleri bu değerlendirmelere dayandırdılar.

Arno Gottschalk, «FAC'de askersel sanayi kompleksi özerk bir güç değildir. Ülkedeki savaş sanayi bağımsız bir ekonomik sektör ya da kapalı bir grup değil, büyük sermayenin bir parçasıdır ve Batı Almanya'nın en büyük sermaye grubu olan Deutsche Bank'ın denetimi altındadır. Savaş sanayindeki şirketlerin mali sermaye ile ilişkileri bunların devlet politikası üzerindeki güçlü etkilerini göstermektedir» dedi ve şunu vurguladı: Mali sermayenin tutumu hiç de tek sesli değildir. Deutsche Bank sadece savaş sanayinin «Gri Kardinali» değil, sosyalist ülkelerle yapılan ticari ve ekonomik anlaşmalarda finansman sağlayanların başında gelmektedir.

Bu nedenle *Gottschalk* militarizmin ekonomik olarak kökünün kazınması için sadece savaş sanayi alanında millileştirme değil, en başta ekonominin geniş kesimlerinin demokratikleştirilmesinin gerekli olduğunu inanıyor. Amaç halkın ve sendikaların yönetime katılımı ve denetlemek için geniş olanaklara sahip olmalarıyla, kilit ekonomik sektörlerdeki karların devlete aktarılmasının sağlanmasıdır.

Tartışmada şu soru öne çıktı: Savaş sanayindeki işçilerin ve sendikaların yönetime katılmaları hangi koşullarda bir antimilitarist önlem oluşturabilir? Bu konuda *George Taubi* şu noktaya dikkat çekti: İsrail'de Histadrut (Ulusal Emek Federasyonu) askersel sanayi kompleksinin temel ögesi olan devletle birlikte bir dizi silah fabrikasının sahibidir. Partimiz için, bu somut olgu karşısında açık, net bir tutum saptamak pek kolay olmadı. Siyonist kuruluşun etkisi altındaki işçi yönetimine karşı çıkıyoruz. Ancak askersel sanayi kompleksinin sendikanın sahibi olduğu işletmelerinin kapatılması istemini yükseltmekten de kaçınıyoruz. Bu işletmelere Histadrut sahip olduğu için, işletmeler işçi sınıfı açısından hiç de küçümsemeyecek önemde bir potansiyele sahiptir. Çünkü Histadrut'un yönetiminde ve dolayısıyla işletmelerin yönetimindeki bir değişiklikle bunlar işçi sınıfının eline geçebilir.

Sempozyumda komünistlerin sendikalarda, sendika üyeleri arasında antimilitarist fikirler oluşturmak ve geliştirmek için çalışmalarının önemli bir görev olduğu belirtildi. *Arno Gottschalk* ve *Ernie Clark* bu konuda şunları söylediler: Sendikalar açısından askersel üretime bir alternatif olarak ve işçilerin işlerini kaybetmelerini önlemek için somut üretim geliştirme planlarının yapılması anlamlı bir başarı eylemi olabilir. Birçok Batı

Alman silah fabrikasında işçi insiyatifleri üretimin belli bir sivil alana dönüştürülmesi için kapsamlı öneriler getirdiler. İngiltere'de de sendikalar yıllardır bu doğrultuda çalışıyorlar. Son dönemde askersel üretimin sivil üretime dönüştürülmesi için konferanslar düzenlediler. Detaylı programlar, silah sanayinde çalışan işçilerin silahsızlanma nedeniyle işlerini kaybetme korkularının giderilmesine yardımcı olmaktadır.

Askersel üretimdeki devasa kaynakların sivil üretime dönüştürülmesi, devlet politikasının uluslararası anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözüme kavuşturulması doğrultusunda yeniden çizilmesinde bir temel taşıdır. Bu bağlamda *Alvaro Oviedo* şunu belirtti: Militarizme karşı koymak için pratik olanakların incelenmesinde bunun ekonomik yanı haklı olarak çok öne çıkıyor. Ancak birçok ülkede askersel sanayi kompleksinin devlet aygıtını denetim altında tutabilmesi için organlar oluşturuldu ve sadece ekonomik alanda ancak az sayıda antimilitarist hedef gerçekleştirilebilir. Bunun için devlet politikasında, ülke içinde güçlerin yeralımında özlü değişiklikler ve toplumun demokratikleşme yolunda ilerleme gereklidir.

Arno Gottschalk devam etti: Militarist politikaya karşı ne gibi planlarımız var? Burada en başta hükümete baskı yapabilecek, çok geniş bir yığınsal politik hareketin oluşması hala gereklidir. Militarist stratejinin önemli bir bileşeni olan orta menzilli füzelerin yok edilmesi konusunda FAC'nin yapıcı bir rol oynaması için çaba harcamak da Reagan'ın Stratejik Savunma Girişimine karşı çıkmayla birlikte öne çıkıyor. Bir başka önemli hedef ise en başta askersel bütçenin dondurulması ile konvansiyonel alanda silahlanma planlarının uygulanmasını önlemektir. Biz barış eylemlerini sosyal harcamaların kısılmasını protesto ile birleştiriyoruz. Çünkü yönetici çevreler sosyal harcamaları keserek askersel üretimin genişletilmesini finanse ediyorlar.

Konuşmacılar ilerici güçlerin ciddi bir çalışma yapılarak askersel sanayi kompleksine karşı somut alternatifler oluşturulmasının zorunluluğunu hissettiklerini söylediler. Geniş bir savaş karşıtı cephe sadece tek tek istemler, ya da barış hareketinin ortaya koyduğu çeşitli önerilerin desteklenmesinde anlaşmaya varma temeline dayanamaz. Bu üzerinde iyi düşünülmüş, militarizmi gemleme ve askersel sanayi kompleksini parçalama konsepti ile tamamlanmalıdır. Böyle bir konsept gerçekçi ulusal girişimlerin formüle edilmesini olanaklı kılacak, koalisyondaki dostların ve hasımlarının olası karşı çıkışlarına da kapsamlı yanıtlar verecektir.

Bu bağlamda *Ernie Clark* İngiltere'de barış kampanyasına katılanların ulusal savunma konseptini tartışmakta olduklarını söyledi. Burada önemli olan ulusal güvenliğin gerektirdiğinden daha fazla silaha sahip olmamaktır. Savunma ihtiyaçlarının belirlediği en düşük düzeyde silahlanma fikri, askersel sanayi kompleksine ve silah satışına son vermek için ve nükleer silahsızlanma yönünde ilerlemek için bir başlangıç noktası olabilir. Burada kamulaştırma tek başına yeterli değildir. Gerekli olan sa-

dece devlet denetimi değil, aynı zamanda silah üretiminde belli bir kısıtlama ve silah sanayinde demokratik bir denetimdir. Büyük Britanya komünistleri İşçi Partisi'nin ülkeyi nükleer silahlanma yarışının dışında tutma politikasını destekliyorlar. Aynı zamanda Britanya'nın dünyada emperyalist bir güç olma rolünden vazgeçmesi gerektiğine de inanıyorlar.

Konuşmacılar ulusal savunma konseptinin öteki halklara karşı saldırıya olanak vermeyecek koşullar yaratmayı amaçlayan geniş önlemleri kapsadığını belirttiler. Bunlar arasında askersel harcamaların, silah üretiminin ve ordunun sayısal gücünün sınırlandırılması, silahlı kuvvetlerin demokratikleştirilmesi, politikanın, ekonominin yanısıra propagandanın, kültür ve bilimin de militarist etkilerden arındırılması yer alıyor. Günümüzde ulusal savunma gerçeklerinin en başta nükleer tehdidin kalkmasına ve emperyalizmin dünya çapındaki saldırganlık eylemlerine karşı konulmasına bağlı olduğu vurgulandı. Bu nedenle böyle bir konsept sadece büyük küçük tüm devletlerin katılımını öngören kapsamlı bir uluslararası güvenlik sisteminin kurulması bağlamında geçerli olabilir. Marksist bir ulusal savunma konseptinin oluşturulmasının bazı ülkelerde daha sonraya bırakıldığı belirtildi.

ULUSAL GÜVENLİĞİN YANISIRA

Konuşmacılar Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinde böyle konseptler oluşturulduğunda, silahlı kuvvetlerin tartışmalı rolü nedeniyle karmaşık sorunların ortaya çıkacağını belirttiler. Toplumsal tercihini henüz yapmamış ülkeler biryana, kapitalist ülkelerde bile silahlı kuvvetlerin kullanım yollarının tümü militarizmin göstergesi olanak nitelenemez. Gelişmekte olan kimi ülkelerde silahlı kuvvetler bağımsızlığın ve ilerici değişikliğin savunulmasına yardım ediyor. Üçüncü dünyada militarizmin toplumsal özü, ulusal kurtuluş için çalışan «ilerici silahlı kuvvetler»e karşı oluşturulan basmakalıp dogmalarda çizilen tablodan daha karmaşıktır.

Yerli militarizme, ulusal burjuvazi ve yeni sömürgecilik arasındaki ilişkileri yansıtan antiemperyalist eğilimler de egemen olabilir. Bazan bu militarizm emperyalizmin yeni globalist politikası ile silahlı çatışma noktasına varıncaya kadar sert bir çatışmaya girebilir. Böyle bir çatışmada yerli militarizmin yenilme olasılığı ve ülkede demokratik bir değişiklik için, daha kararlı bir antiemperyalist tutum alınması için yolun açılması olasılığı ile durum daha da karışacaktır.

Ribeiro Granja şunları söyledi: Gelişmekte olan ülkelerde militarizmin değerlendirilmesi zor ve tartışmalı bir sorundur. Benim görüşüme göre saldırgan olmaktan çok savunma özelliği taşımaktadır. Burjuvazi ulusal egemenliği koruma ihtiyacıyla – ki bu ihtiyaç emperyalist saldırganlık tehlikesi karşısında gerçek bir ihtiyaçtır – militarizasyonu rasyonel hale getirir. Silah olmadan ona nasıl karşı konulabilir? *Kadhim Habib* de bu

konuda şunları ekledi: Ancak er ya da geç askersel yığınak daha zayıf komşulara karşı bir tehdit oluşturmaya başlar. Birçok gelişmekte olan ülke silah ithalini durdurmadı, meşru ve doğal savunma gereksinimlerinin sınırları içinde silahlanıyorlar ama bu sınırı da aşmış değiller.

Tartışmada silahlı kuvvetlerin iç ve dış işlevleri arasındaki bir başka çelişki de ortaya kondu. *Halid Hammami* bu konuda şunu söyledi: Emperyalist saldırganlığa karşı koymak için yurtsever rejimler silahlanma için çok harcama yapmak zorundalar. Biz komünistler bunu kabul ediyoruz. Ancak böyle bir politikanın ulusal ekonomik ilerleme ve sınıf savaşımı üzerine olumsuz etkileri olmaktadır. Yönetimdeki yurtsever burjuvazi bu savaşımın ateşlerini silahlanma ile söndürmeye çalışmaktadır.

Sempozyuma katılanlar, ülkenin askersel politikası eğer savunma gereksinimine göre belirleniyorsa, her somut durumu belirlemek için belli ölçütlerin geliştirilmesi gerektiği sonucuna vardılar. Bugünün gerçeklerinin gelişmekte olan ülkelerin savunma konseptleri, emperyalizmin saldırganlığına karşı etkili bir araç olan evrensel silahsızlanmaya bağlamalarının gerektiğini vurguladılar. Çünkü bu ülkelerin kendileri silahlanarak emperyalizmi silahsızlanmaya zorlama çabaları savaş tehlikesini önlemez.

Emperyalizm kendi çatışma ve çelişkilerini yerli militarist güçleri kendi kontrolü altına alarak çözmek istiyor. *Alvaro Oviedo* Latin Amerika'da militarizmin gelişmesini tartışırken şunu belirtti: Latin Amerika'da militarizmin niteliği 2. Dünya Savaşı'ndan sonra değişti. Bunun birinci nedeni anarakada emperyalist güçlerin askersel sanayi kompleksinin ve onun politikasının varlığıdır. Latin Amerika ordularını ABD'ye bağımlı kılmak için politik ve ekonomik yapılar geliştirildi. Gelişmekte olan ülkelerin silahlı kuvvetlerini savunma araçları olacak yerde saldırgan emperyalist bağlaşıklığın araçları haline getiren bu bağımlılık öteki bölgeler için de söz konusudur. *Ali İleri*, *Zenon Zorzovilis* ve *Magdi Kamel* Türkiye, Yunanistan ve Mısır'da da böyle bir gelişme olduğunu söylediler. *Kadhim Habib*, eğer yerli militarizm kontrolden çıkarsa, İran ve Irak arasında olduğu gibi, emperyalizmin iki komşu ülke arasında anlamsız yere kan dökülmesini destekleyeceğini belirtti.

Sempozyuma katılan konuşmacılar militarizmin günümüzdeki gelişmesinde en önemli eğilimin, yeni sömürgeci sömürü sistemini ayakta tutmak ve güçlendirmek için bir araç olduğunun giderek daha iyi ortaya çıktığını söylediler. Gelişmekte olan ülkeler askersel araç ve gereç için büyük bir pazar oluşturmaktadır. Bu pazar, özel bir araştırma, geliştirme ve bunun için de kaynak gerektirmeyen, sadece üretimin genişletilmesini gerektiren silahları yutmaktadır. Emperyalist güçler kendi silah sanayilerinde kar oranlarını bu yolla yükseltiyorlar. Bu da Üçüncü Dünyada silah üreticilerinin militarizasyonun tırmanmasına neden umut bağladıklarını açıklıyor. Bunlar kendi ülkelerinde militarizmi besliyor, büyümesini destekliyor ve kendi çıkarlarına hizmet etmeye zorluyor.

Ladislav Dvorak da şunları söyledi: Emperyalizmin «çeperlerinde» militarizmin biçimlenmesinde dış kaynaklar belirleyici rol oynamaktadırlar. Emperyalist güçlerin militarizm «ihracı» yeni sömürgeci yayılmacılığın gözle görünür bir bileşenidir. Bu değişik biçimler almaktadır. Silah satışlarına, silah tedarikine, askersel üslere ve öteki olanaklara ek olarak ulusal ordular için danışmanlar ve eğitim olanakları sağlanıyor, emperyalist birlikler yabancı ülkelerin topraklarında konumlandırılıyor ve ilan edilmemiş savaşlarda kiralık askerler kullanılıyor, gerici güçler destekleniyor ve silahlı çatışmalar kışkırtılıyor.

Bazı konuşmacılar yeni sömürgeciliğin askersel yanları ve gelişmekte olan ülkelere dış güçlerin yaptığı dayatmaları ele aldılar, bu konudaki geniş bilgileri incelediler. Bu eğilimlere karşı direnmek komünistler ve öteki barış güçleri için canalıcı bir görevdir.

ABD yeni sömürgeciliğinin askersel özü üzerine konuşan *Alvaro Oviedo* şunları söyledi: Emperyalizmin yeni globalist doktrini düşük yoğunluklu çatışmalar konseptini de içermektedir. Bunun anlamı şudur: Önce anti-gerilla operasyonları. El Salvador'da olduğu gibi Pentagon'un ayaklanma hareketlerine karşı cezalandırıcı operasyonlarının planlanması ve bunların desteklenmesi. İkincisi, «terörizmin merkezlerine» silahlı saldırılar, ABD'nin Libya'ya karşı haince saldırması buna örnektir. Ve üçüncüsü, Angola ve Nikaragua'da olduğu gibi, karşı devrimci çetelerin desteklenmesidir. Emperyalizmin kışkırttığı ve tırmandırdığı düşük yoğunluklu çatışmalar global bir çatışmaya dönüşebilir ve bu aslında barış için ölümcül bir tehlike oluşturan müdahaleciliğin çeşitli görünüşleridir.

Militarizmin sosyal ve politik müdahalelerine son vermek için harekete geçmek ve gerici militaristlerin erki ele geçirme çabalarına Latin Amerika'da tipik olan, askersel hegemonya kurma çabalarını engellemek, gelişmekte olan ülkelerde barış mücadelesinin önemli bir yanını oluşturmaktadır. *Jose Lanao* bu bağlamda şunları belirtti: Böyle bir hegemonya sadece hükümetlerin öz ve biçim olarak askersel kurumların birer kopyası olduğu ülkelerde değil, biçimsel olarak sivil hükümetlerin olduğu ülkelerde de vardır. Hatta bugün Latin Amerika'nın güney ucunda demokratik bir süreç başladığında, ordu yeni kurulan sivil hükümetin yetkilerini kısıtlamakta ve hükümeti zayıflatmaktadır.

Jose Lanao devamla «askersel müdahaleye ya da darbeye karar veren generaller ve amiraller değildir» diyerek askersel hegemonyanın toplumsal kökenlerini sergiledi. Bunların en başında gerici çevreler, toprak sahipleri ve mali oligarşi, emperyalizmle işbirliği yapan büyük sermaye sahipleri yer alıyor. Latin Amerika'nın geniş bölgelerinde sık sık halka uygulanan terörün sorumlusu işte bu egemen gruplardır. Askersel hegemonyaya karşı toplumsal yaşamda güçlü ve etkili bir güç yaratmak için bu olgunun temelindeki nedenleri ve dış etmenlerle sıkı bağını, örneğin askersel sanayi kompleksinin rolünü açıkça göstermek gerekir. Yerli mili-

tarizmin ardında ne olduğunu, sadece hangi yollarla demokratik ve ulusal kurtuluş süreçlerini engellediğini değil, uluslararası ilişkilerin istikrarsızlaşmasına nasıl katkıda bulunduğunu ve nesnel olarak insanlığın yaşamını sürdürmesi için halkların mücadelesine nasıl karşı çıktığını da bilmek önemlidir.

Sempozyuma katılanlar askersel hegemonyayı engelleyecek ve sivil yönetimi öne çıkaracak demokratik güvenceler sisteminin oluşturulmasının militarizme karşı savaşım pratiğinin Marksist bilimadamlarına dayattığı ivedi teorik görev olduğunu belirttiler.

BUGÜNKÜ DÜNYA POLİTİKASI: DEĞİŞİKLİKLER ZOR OLUYOR

ABD'nin yeni globalizm politikası militarizmin tırmanışının ve askersel sanayi kompleksinin kapitalist toplumda yaşam üzerinde artan etkisinin yoğunlaşmış bir görüntüsüdür. Bu politika nükleer füzelerde denge sağlandığı sırada daha gerici emperyalist güçlerin toplumsal saldırı hırslarını temsil etmektedir ve dünyadaki gerginliğin ana kaynağıdır.

Sempozyumda konuşmacılar yeni globalizm politikasının stratejik amacının sosyalizme karşı askersel üstünlük sağlama ve silahlanma yarışı ile sosyalist topluluğu ekonomik olarak tüketmek olduğunu belirttiler. Yeni globalist politika Üçüncü Dünya ülkelerinin yeni sömürgeci bağımlılıklarını sürekli kılmayı ve artırmayı, sanayileşmiş kapitalist devletlerin de egemenliklerini kısıtlamayı hedeflemektedir. Sempozyuma katılanlar bu yolda uzun süre devam edilemeyeceği ve kaçınılmaz olup olmadığı, dış koşullardan etkilenip etkilenmeyeceğini tartıştılar.

Yeni globalizm politikasının ekonomik temellerini inceleyen *Stanislav Menşikov*, ABD'de askersel sanayi kompleksinin 1970'lerde ve 1980'lerde belirgin şekilde büyümesi ve niteliksel bir dönüşüme uğraması sonucunda bu politikanın üste çıktığını söyledi. Bu süreçlerin bir sonucu olarak, silah şirketleri, özellikle nükleer silahların atış araçlarının üretildiği uzay sanayindeki şirketler Amerikan tekelci kulübüne katıldılar. Dahası, kar oranının silah üretimi alanındaki kadar yüksek olduğu mikroelektronik ve optik dahil yüksek teknolojide şimdi askersel ve sivil tekeller bulunuyor. Niteliksel dönüşümün bir başka etmeni de askersel sanayi kompleksinin enternasyonalizasyonudur.

Silah üreten şirketlerin uluslararası çapta içiçe geçmesi ve hatta birleşmesi, emperyalist güçlerin silahlanma yarışında işbirliği yapmaları bilinen şeyler. Ancak değişik ülkelerdeki askersel sanayi kompleksleri için de sermayenin enternasyonalizasyonunun söz konusu olduğu teorik sonucu için yeterli kanıt var mıdır? Silah üreticileri arasındaki merkez kaç ve eğilimleri ve rekabet konusunda, emperyalizmin iç çelişkilerinin artması konusunda ne söylenebilir?

Georgi Tsagolov'un görüşüne göre, sadece çeşitli ülkelerdeki kompleksler arasındaki sıkı bağlar nedeniyle değil, ana transnasyonel tekel-lerin de askersel sanayi kompleksinin faaliyetlerine katılmasıyla da askersel sanayi kompleksi uluslararası bir varlık olmaktadır.

Satiadjaya Sudiman böylesi tekellerin askersel üretimde egemen güç olmadığını ama çoğunca bunun dışında faaliyet gösterdiklerini söyledi.

Arno Gottschalk da şunu belirtti: Bunların tüm karşılıklı bağımlılıkları sağlam değildir. Batı Avrupa ile Amerikan şirketleri arasında askersel sanayide kar için rekabet artmaktadır. Bunun en açık örneği Stratejik Savunma Girişimidir. Batı Almanya'da önde gelen korporasyonlar SSG pastasından çok az kırıntı alacaklarını anlayınca derhal SSG'ne karşı bir tavır aldılar. Askersel sanayi kompleksinin enternasyonalizasyonu sonucuna atlamadan önce bu çelişkileri daha açık olarak ortaya koymak daha iyi olmaz mı?

Tartışmaya katılanlar yeni globalizm politikasının ekonomik temellerinin tekeli kapitalizmin erk yapısında askersel sanayi kompleksinin konumlarını güçlendirmekle sınırlı olmadığını vurguladılar. *Rafik Samhoun*, kompleksin böylesi egemen konumlar elde etmesinin 1970'lerden buyana kapitalizmi pençesine alan sosyal-ekonomik bunalımın bir sonucu olduğuna inandığını söyledi ve şöyle devam etti: Bugün piyasada milyarlarca dolar vardır ama bunlar sivil ekonomiye yatırılmamaktadır. Sermaye yüksek karı garantiye almak için militarizasyona dayanmaktadır.

Sempozyuma katılanlar askersel sanayi kompleksinin son gelişme eğilimleri ve militarizmin kapitalizmin alt ve üst yapısına gitgide daha derinden nüfuz etmesinin haklı olarak kaygı uyandırmakta ve tehlike işareti vermekte olduğunu belirttiler. Olağanüstü geniş ölçekte silahlanma turu ve bunun uzaya yayılması için hazırlıklar bütün hızıyla sürüyor. Emperyalist güçlerin tartıştığı silahlanma programları mali, bilimsel ve teknolojik bakımdan eski programların çok ilerisindedir. Yeni globalizm politikasının yıllarca sürmesi için bu bir çeşit tek yönlü hareket mekanizmasının içine yerleştiriliyor. Silahsızlanmaya ulaşmak bu eğilimleri tersine döndürerek olanaklı olabilir. Çünkü bunlar emperyalist erk yapısının üst kademelerinde alınan politik kararların bir ürünüdür. Ancak bu büyük bir çaba gerektiren bir mücadeledir. Tartışma götürür ve karşılıklı bağımlı dünyamızda insanlığın sağ kalmasına ilişkin çok çeşitli sorunların Marksist analizi bu mücadelede büyük rol oynamaktadır. Sonuç olarak *Elean Thomas* şunu vurguladı: Bu incelemelerin en önemli hedefi, militarizmi ve askersel sanayi kompleksini geriletmek için somut ve etkili yollar bulunmalı, bu yolların çeşitlilikleri de gözönüne alınmalı ve iyice düşünülmelidir. Militarizme karşı mücadelenin teorik ve pratik yanları üzerine tartışmaların devam etmesi gerkeveklidir ve bu kardeş partilerce de talep edilmektedir.

Kapital ve Çağdaş Kapitalizm

Marx'ın Kapital adlı yapıtının 1. cildinin 120. yılı

KARL-HEINZ SCHWANK

*Ekonomi Doktoru, DAC'deki ASBP MK'ne bağı Toplumsal Bilimler
Akademisi profesörü*

1867'de *Kapital*'in Birinci cildi çıkmıştı. Kapital Marks'ın Marksist ekonomi teorisinin bilimsel temellerini sergilediğı dört ciltlik bir yapıttır.

120 yıl sonra bugün Marks'ın bu baş yapıtı güncelliğinden hiçbir şey yitirmemiştir. Çok sayıda burjuva teorisyen ve politikacısının Marksizmi, öncelikle de Marksizmin ekonomik öğretisini yalanlamaya ya da sessizlikle geçiştirmeye çalışmalarına rağmen – faşistler ve diğer gerici unsurlar işi Marks'ın yapıtını bütünüyle yoketmeye kadar varđırıyorlar – Marksizm yıkılmaz kaldı ve yıkılmazlığını koruyor. Günümüzde Marksizmin karşıtları da, kapitalist dünyada, «Marksizmin 1970'lerden bu yana bir yenisinden doğuş içinde olduğunu» ve «Marks'ın ölümünden 100 yıl sonra Marksizmin çekiciliğinden hiçbir şey yitmediğini» ⁽¹⁾ kabul etmek zorunda kalıyorlar.

Eğer bilimsel bir yapıt, uğradığı bütün saldırılara rağmen bu kadar öne çıkıyorsa ve eğer çağımızın ana toplumsal süreçlerinin anlaşılmasındaki önemi böylesine büyük kalmaya devam ediyorsa bunun çok güçlü nedenleri olması gerekir.

Kapital'in canlılığının kaynağı nedir? Bunun en önemli nedeni *bilimsel niteliğidir*. Marks yapıtını yazarken yola *nesnel gerçeğin incelenmesinden*, özellikle zamanının en gelişmiş kapitalist ülkesi olan İngiltere'deki durumun incelenmesinden çıktı. Bunun yanı sıra burjuva ekonomi politığının klasiklerinden bilimsel yöntemlerle çıkarttığı sonuçlara dayandı ve bu sonuçları eleştirel bir şekilde yorumladı. Nitekim Marks'ın ana yapıtının alt başlığı *Ekonomi Politığın Eleştirisi*'dir.

Marks'ın ısrarla yinelediğı *bilimsel vargıların ancak toplumsal gerçeğin ve pratiğin irdelenmesi yoluyla elde edilebileceğı* fikri bugün de bizi etkilemeye devam ediyor. Engels'e yazdığı bir mektupta şöyle diyordu: «Ancak conflicting dogmas (dogmaların çatışması)'nın yerine conflicting facts (olguların çatışması)'nı ve kendini göstermeyen, arka planı oluşturan gerçek uzlaşmazlıkları koyarak ekonomi politik pozitif bir bilim halinē getirilebilir». ⁽²⁾

⁽¹⁾ Walter Wittman, Kreuzzug gegen die Realitaet. Die ersten hundert Jahre nach Karl Marx. Bonn 1983, s. 9, 141.

⁽²⁾ Karl Marx, Friedrich Engels, Werke, Cilt 32, s. 181.

Bu satırları okuyan Lenin kenarına şöyle not alıyordu: «*Ekonomi politikiğin temeli dogmalar değil, olgulardır*». (3)

Marks için devrimci ve bilimsel yapıtında toplumsal pratik nesneyi, hedefi ve nesnel kriteri oluşturuyordu. Engels de bilimin Marks için «tarihi harekete geçiren bir güç, devrimci bir güç» (4) olduğunu söylüyordu. «Marks'ın ekonomi teorisinin köşe taşı»nı (5) oluşturan *Kapital*'in Birinci cildinde geliştirilen Marksist ekonomi öğretisi ve özellikle de artı-değer teorisi işçi sınıfının tarihsel misyonunun tartışma götürmez bilimsel temelini oluşturuyor, tarihin evriminin doğrultusunu, kapitalizmin kaçınılmazlıkla yıkılacağını ve sosyalizmin zafere ulaşacağını gösteriyor.

Bilimin başta gelen hedefi incelenen fenomenlerin gelişme yasalarını ortaya çıkarmaktır. Marks'ı Marks yapan şey, bilimsel temellerden yola çıkarak toplumsal süreçleri son tahlilde nesnel yasallıkların belirlediğini ilk kanıtlayan kişi olmasıdır. Marks uzun yıllar süren çalışmalarının sonunda bu sonuca vardı ve böylece iki önemli buluş getirdi: Materyalist tarih anlayışı ve kapitalist artı-değer üretimiyle ilgili sırda ışık tutması. (6)

Marks *Kapital*'in Birinci cildinde kendi temel bilimsel sistemi konusundaki görüşünü iyice geliştirerek önüne koyduğu görevi ustalıklı yerine getirir. *Kapital*'in Almanca Birinci baskısının önsözünde Marks, kendi kanısınca «toplumun ekonomik formasyonunun gelişmesinin doğanın ve doğanın tarihinin ilerleyişinin içinde görülebileceğini» ve «bu yapıtın sonul amacının çağdaş toplumun hareketinin ekonomik yasasını ortaya çıkarmak olduğunu» (7) yazıyordu. «*Kapital*'in ana fikri» (8) budur.

Bu meşhur önsözde Marks başka bir önemli sonuca daha varıyor: «Günümüz toplumu iyice kristalleşmiş olmaktan uzaktır, değişikliklere açık ve sürekli dönüşüm yolunda olan bir organizmadır». (9)

Marks, bir materyalist olarak, toplumsal gelişimin nesnel diyalektiğinin altını çiziyor ve dolayısıyla her türlü bilimsel teori için nesnesini hareket halinde incelemek zorunluluğunu gösteriyor. Bundan çıkan, ilk sonucun gelişmenin bilinen yasalarının her zaman somut tarihsel koşullarda işlediği ve her yasanın işleyişinin tikel koşullar tarafından değişikliğe uğratıldığı olduğunu söylüyor. (10)

(3) V. İ. Lenin, Abstract of «Correspondence of Karl Marx and Friedrich Engels 1844–1883», Gospolitizdat, Moskova, 1959, s. 78 (Rusça).

(4) Karl Marx ve Friedrich Engels, Selected Works (üç ciltlik), cilt 3, s. 162–163.

(5) V. İ. Lenin, Collected Works, cilt 19, s. 26.

(6) Bak. Karl Marx and Friedrich Engels, Selected Works (üç ciltlik), cilt 3, s. 133.

(7) Karl Marx, Kapital, cilt 1, s. 10.

(8) V. İ. Lenin, Collected Works, cilt 1, s. 136.

(9) Karl Marx, Kapital, cilt 1, s. 10.

(10) Agy, s. 644.

Marks ekonomi teorisini *yaratıcı* bir bilim olarak görüyordu. Öğretiminin kurucusunun bize bıraktığı bilimsel mirasın güncel olması her şeyden önce Marksistlerin onu ne şekilde koruyup kullandıklarına bağlıdır. Marksistler, Marks'ın hazırlayıp geliştirdiği kapitalizmin gelişme yasalarını bu yasaları yadsıma ya da çarpıtma çabalarına karşı savunmak gerektiğini anlamışlardır. Ama aynı zamanda Marksistler Marks'ın yapıtını, Lenin'in de belirttiği gibi, Marks'tan alıntılara dayanarak değil, «Marksizmin tözünün, yaşayan ruhunun somut durumun somut tahlili olduğu» ⁽¹¹⁾ anlayışından yola çıkarak sürdürüyorlar.

Nitekim toplumsal gelişimin sürekli yenilenen süreçlerini irdelerken Marksist-Leninistler kapitalizmin nesnel ekonomik yasalarının yeni tarihsel koşullarda ne şekilde ortaya çıktıklarını anlamaya çalışıyorlar.

Lenin'in emperyalizm teorisi Marks'ın görüşlerine böylesi bir yaklaşımın klasik örneğini oluşturur. Lenin 20. yüzyıl kapitalizmini irdelerken Marks ve Engels'in bilimsel yapıtlarından ve onların keşfettiği nesnel yasalardan yola çıkıyordu. Onların önemli ve yeni eğilimler konusundaki çıkarsamalarını, özellikle 19. yüzyılın son çeyreğinde üretimin yoğunlaşmasının ve sermayenin merkezileşmesinin artmasını temel alıyordu. «Ne Marks ne Engels, diye yazıyordu Lenin, dünya kapitalizminin başladığı 1898–1900'lerden daha geriye gitmeyen emperyalist aşamasına kadar yaşamadılar.» ⁽¹²⁾

Lenin toplumun gelişiminde o zamana kadar görülmeyen süreçleri derinlemesine inceleyerek kapitalizmin 20. yüzyılda yeni bir aşamaya, emperyalist aşamaya girdiği sonucuna vardı. Artık tekellilik öncesi dönemdeki serbest rekabet yerini tekellere bırakmıştı.

Burjuva ve revizyonist teorisyenler yeni koşullarda Marks'ın vargılarının geçerliliğini yitirdiğini iddia ettiler. Lenin, emperyalizm koşullarında önemli sosyal-ekonomik değişiklikler meydana gelmesine rağmen bu değişikliklerin yeni bir toplumun doğmasına yol açmadığını kanıtlayarak Marksizmi savundu. Söz konusu değişiklikler kapitalizm çerçevesinde meydana gelmişti. Kartel'ler, sendikalar, konsern'ler, tröstler şeklindeki tekellerin egemenliği kapitalist üretim ilişkilerinin yeni bir biçimi oldu. Marks'ın bulduğu sömürücü üretim tarzının hareketi ve gelişmesinin yasaları, bu arada kapitalizmin temel ekonomik yasası olan artı-değer yasası, varlıklarını sürdürüyordu.

Tekellerin ekonomik ve politik alanda erklerinin genişlemesi kapitalizmin nesnel ekonomik yasalarının somut işleyiş biçimlerinde gözle görülmür değişikliklere yol açtı. Tekellilik öncesi dönemde işletmeler *ortalama bir kâr oranı* gerçekleştiriyorlardı. Oysa egemen konumlarından aldıkları güçle emperyalist tekeller *tekell kârı* elde ederler. Tekell kârı da tıpkı orta-

⁽¹¹⁾ V. İ. Lenin, Collected Works, cilt 31, s. 166.

⁽¹²⁾ V. İ. Lenin, Collected Works, cilt 23, s. 111.

lama kâr oranı gibi son tahlilde bir artı-değerdir. Ama farklı bir biçimde ortaya çıkan bir artı-değer.

Tekel işletmelerdeki emekçileri sömürerek kâr elde eder. Ama bu kârlara tekel fiyatları yoluyla başka işletmelerde çalışan emekçilerin ve öteki sınıf ve katmanların, sömürgelerde ve bağımlı ülkelerde yaşayanların sırtından elde edilen değer payı da eklenir. Görüldüğü gibi Lenin, emperyalizmin ekonomik gelişiminin, son tahlilde, Marks'ın bulduğu kapitalizmin yasalarının işleyişi tarafından belirlendiğini kanıtlıyordu.

Leninci vargılar tekелci devlet kapitalizmi konusunda da tamamen geçerlidir. Zaman ilerledikçe *emperyalizm yeni değişikliklere sahne olmuştur*. Sanayileşmiş kapitalist ülkelerde devlet iktidarıyla tekellerin iktidarı içiçe geçmiştir. Emperyalist devlet sömürüyü ve tekelleşmeyi yoğunlaştırarak tekellerin çıkarlarına cevap veren ekonomik bir güç durumuna gelmiştir. Kapitalist üretim ilişkileri tekелci devlet kapitalizmi ilişkileri şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Yaşam Marks'ın kapitalizmin aralıksız dönüşüm halinde bulunan bir organizma olduğu konusundaki görüşünü doğrulamıştır. Günümüzde bunun en açık örneğini başta gelen kapitalist işletmeler veriyor. Bunlar ne Marks zamanındaki görece küçük firmalarla hattâ ne de Lenin'in irdelenmiş olduğu tekellerle kıyaslanabilir. Günümüzde üstülük dev tekелci gruplardadır, uluslarötesi şirketlerdedir. Lenin, zamanının, daha o zamandan en güçlülerinden biri olan Amerikan General Electric konsernini incelemişti. Bu tekел 1910 yılında 32 bin işçiye sömürüyor ve 298 milyon marklık yıllık ciro gerçekleştiriyordu. Günümüzde ise General Electric elliye aşkın ülkede şube ve uzantıları olan dev bir çokulusludur. 340 bin işçiye sömürmekte ve 28 milyar dolarlık ciro gerçekleştirmektedir.

Görüldüğü gibi kapitalizm yeni biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Ama bu dönüşümlere rağmen, Marks'ın 120 yıl önce söylediği şu sözler geçerliliğini korumaktadır: «Kapitalist üretimin özel hedefi, gerçek amacı artı-değer üretimi ya da artı-emek elde edilmesidir». ⁽¹³⁾

Günümüz tekелci devlet kapitalizmi koşullarında artı-değer yasası *temel ekonomik yasa* olarak kalmaktadır. Bu son yıllarda ABD'de, Japonya'da, FAC'de ve başka emperyalist ülkelerde çok sayıda şirketin birleşmesine, konsern'lerin yeniden yapılandırılmasına ve sermayenin gittikçe artan bir hızla merkezileşmesine son tahlilde yol açan şey, artı-değer elde etme konusundaki nesnel hırs ve buna bağlı olarak tekellerin egemen konumlarını daha da genişletme arzusudur.

FAC'de bunun tipik bir örneğini Daimler-Benz konsorsiyumu vermiştir. Bu tekел 1984'den önce FAC'deki sanayi tekellerinin devletlerinin arasında beşinci sırayı alıyordu. Bugün ise Motoren-Turbinen-Union (MTU), Dornier

(13) Karl Marx, Kapital, cilt 1, s. 298.

havacılık şirketi, AEG konserni ve diğerlerinin hisse senedi paketlerini satın alıp bunları kontrolü altına sokarak birinci yere yükselmiştir. Daimler-Benz güçlü bir bilimsel-teknik potansiyele sahiptir ve ileri teknolojik konumlarda bulunmaktadır. Öncü teknolojilere sahip bir konsern durumuna gelmekten amaç, daha büyük kârlar elde etme konusunda yeni perspektifler açmaktır.

Daimler-Benz'de en büyük hisse senedi payına (% 28,5) sahip olan ve FAC'nin en önemli bankası olan Deutsche Bank bu birleşmelerde baş koruyucu rolünü oynamıştır. Lenin, tekellerin sanayi ve ticarete olduğu gibi bankacılık alanında da ortaya çıktığını saptamıştır. Daimler-Benz örneği sanayi sermayesiyle banka sermayesinin birleşip finans kapital durumuna gelmesinin birincil bir önem taşıdığını gösteriyor. Kaldı ki, bu son yıllarda gerek finans oligarşisinin kârları ve erki gerekse tekелci bankaların etkisi hissedilir bir şekilde artmıştır.

Burada önemli olan, birleşmeler sırasında Daimler-Benz'in büyük ölçüde silah üretimi sanayisinde yer alan şirketleri öncelikle ele geçirmiş olmasıdır. Nitekim, MTU tank, gemi ve uçak motorları üretmektedir. Dornier hava kuvvetlerine uçak, güdümlü füze ve başka savaş gereçleri sağlamaktadır. Bu şirket, FAC'de Amerikalıların uzayı silahlandırma programına (SDI) ilk katılan şirkettir. Daha birkaç yıl önce derin bir bunalım içinde bulunan AEG konserni, personel sayısının azaltılması (1974'de 170 bin iken, 1985'de 74 bine indirilmesi), tüketim araçları imalatının azaltılması, savaş gereçleri üretiminin genişletilmesi gibi tipik tekелci sağlıklılaştırma önlemleri uyguladıktan sonra Daimler-Benz'le birleşmiştir.

60'lı yıllarda uluslararası şirketlerin büyümesinde yeni bir aşama ortaya çıkmıştır. *Uluslararası ölçekte* sömürünün başını çeken ve onlarca devlette uzantıları bulunan koskoca imparatorluklar doğmuştur. «Belli başlı kapitalist ülkelerdeki en güçlü tekeller, kırsakları arasına ülkeleri ve hatta kıtaları sıkıştıran uluslararası erk merkezleri durumuna gelmişlerdir. Bunlar bugün kapitalist ekonomideki sanayi üretiminin % 40'ını, dış ticaretin % 60'ını ve teknolojik potansiyelin % 75'ini kendilerinde toplamışlardır.» ⁽¹⁴⁾

Emperyalist devletlerle uyum içinde davranan uluslararası tekeller, öncelikle de dev tekелci bankalar, gelişmekte olan ülkelerin özsuynunu emiyorlar. Bu ülkeler üzerindeki tekелci boyunduruk yıkıcı sonuçlara yol açıyor. Bu ülkelerde sanayi üretiminin önemli bir kısmı (Latin Amerika'da yaklaşık % 40'ı) uluslararası şirketlerin uzantılarının elinde bulunuyor. Burdan elde edilen artı-değer ABD, İngiltere, FAC, Japonya ve diğer emperyalist devletlerdeki tekellere gidiyor. Asya, Afrika ve Latin Amerika

(14) Bericht des ZK der SED an den XI. Parteitag. Berichterstatte: Genosse Erich Honecker, Berlin 1986, s. 12.

lkelerinin sömürülmesini ağırlaştıran bir diğerk şey de gittikçe artan dış borçlardır.

Görüldüğü gibi tekellerin faaliyetleri, yayılmaları, kâr ve erk hırsı kapitalist ülkeler halklarının dirimsel çıkarlarına zarar veriyor ve aynı zamanda milyonlarca insanın aklıktan öldüğü ya da aç gezdikeli gelişmekte olan ve bağımlı devletlerin varlığını gittikçe daha fazla tehdit ediyor. Bu ülkelerdeki sefalet koşullarının sorumlusu emperyalizmdir. «Emperyalist sistemin yaşamını, büyük ölçüde, gelişmekte olan ülkeleri yağmalaması ve en insafsız bir biçimde sömürmesi sayesinde sürdürdüğünü söylersek abartma yapmış olmayız. Biçim ve yöntemler değışse de öz aynı kalmaktadır.» (15)

Bugün, izlediğik nesnel eğilimlerin bir sonucu olarak kapitalizmin tarihsel açıdan yok olmaya mahkum olduğı gerçeğik o kadar açıktır ki, dünyanın her tarafında emperyalizme karşı eleştirilerin arttığına tanık oluyor.

Marks kapitalizmin gidişinin nesnel diyalektiğini şöyle formüle etmişti: «Kapitalist üretimin tekniğik geliştirmesi ve çeşitli süreçleri toplumsal bir bütün içersinde bir araya getirmesi ancak bütün zenginliklerin kaynağı olan iki şeyi, toprağı ve emekçiyi mahvetmesiyle mümkündür.» (16)

Modern tekeller üretimin örgütlenmesini daha rasyonel kılmak ve üretim masraflarını azaltmak amacıyla bilimsel-teknik ilerlemeyi hızlandırıyorlar, *Ek aşırık tekel kârı* elde etmek için bilimsel-teknik bilgilere geniş ölçüde başvuruyorlar. Tekellerin elinde mikroelektronik, robotik, biyolojik bilimleri, işçiler, teknisyenler ve mühendisler için bir azap durumuna geliyor. Bilimsel-teknik ilerlemenin kapitalist ülkelerde kâr yarışının hizmetine koşulması bizi Marks'ın göstermiş olduğı sonuçlara tanık ediyor: «Alet kullanımının makinanın işi olmasıyla birlikte, işçinin işcnn kullanımı değeriyle birlikte, değışim değeri de ortalıktan kaybolur. İşçi, tıpkı dolaşımdan çekilmiş bir kâğıt para gibi, geçersiz duruma gelir» (17)

Günümüzde bir canlanmanın belirdiğik OECD lkelerinde bile 30 milyon aşkık işsiz bulunmaktadır.

Ama işsizler ordusu sorunun sadece bir yanıdır. *Nitekim işsizlik, emekçiler üzerindeki baskının arttırılmasında kullanılmakta ve kapitalist rasyonelleştirmeler sömürü sürecini yoğunlaştırmak amacıyla yapılmaktadır.* Batı Alman sendikalarının temsilcileri, haklı olarak, patronların «olimpiyat oyunlarına katılabilecek nitelikte işletme takımları» oluşturmayı amaçladıklarını açıklıyorlar. «cretli sınıfın bir kısmının zorunlu boşta kalmaya

(15) Mihail Gorbacov, SBKP 27. Kongresi'ne sunulan SBKP Merkez Komitesi Politik Raporu TKP Yayınları 1986.

(16) Karl Marx, Kapital, cilt 1, s. 506–507.

(17) Agy, s. 431.

mahkum edilmesi sınıfın diğer kısmına tek tek kapitalistleri zenginleştiren bir fazla çalışmayı dayatır.» ⁽¹⁸⁾ Marks'ın bu saptaması güncelliğinden hiçbir şey yitirmemiştir.

Kapitalizmin temel ekonomik yasasının işlemesi ve bunun bir sonucu olarak tekellerin kârında gözle görülür bir artış olması ve güçlerinin artmasının ekonomik alanda başka sonuçları da vardır. Gerçek ücretlerin bazen parasal gelirlerin azaltılması, bazen de fiyatların enflasyon yoluyla yükseltilmesiyle, düzenli bir şekilde düşürülmesi, milyonlarca kişinin işsiz kalması ve yarı-işsizlik, işletmelerde sürekli sosyal yıkım ve bütün ekonomi çapında antisosyal bir politika halkın satın alma gücünün azalmasına yol açıyor. Emperyalist ülkelerde milyonlarca kişinin «modern yoksulluk» içinde sürünmesi de bu olayın bir ifadesidir. Sadece ABD'de 34 milyon «yeni yoksul», yani resmi yoksulluk sınırının altında yaşayan kişi vardır. Öte yandan, aşırı boyutlara varan dış borçların altında kalan çok sayıda gelişmekte olan ülke ithalatlarında hızlı kısıtlamalar yapmak zorunda kalıyorlar.

Benzer başka süreçlerin yanısıra bu süreçler, *kapitalizmin çelişkilerini*, özellikle ürünlerin yapımı ile satımı arasındaki çelişkiyi, *keskinleştirmiştir*. Devresel bunalımlar (1974–75 ve 1980–82 de olduğu gibi) gittikçe daha derin olmaktadır. Günümüzde kapitalist dünyanın ekonomik gelişme eğrisi düşüş göstermektedir. Bu son yıllarda pek çok bunalım süreci kendini göstermiştir. Bunlar arasında yapı, bütçe, borçlanma, enflasyon, para bunalımları sayılabilir. Kapitalizmin ekonomik istikrarsızlığı ciddi bir şekilde artmıştır.

Emperyalist silahlanma yarışının sonuçları bütün dünya için yıkıcı oluyor. Bu, özellikle, tırmanmayı 80'li yıllarda başlatan ABD'de açıkça görülüyor. Silah üretimi, gerici politikacıların ve teorisyenlerin iddialarının tersine, ekonominin gelişmesine katkıda bulunmaktan uzaktır. Marks'ın söylediği gibi, «ekonomik açıdan bu, bir ulusun sermayesinin bir kısmını denize atmasıyla aynı şeydir». ⁽¹⁹⁾ Silah üretimi gerçekten de ulusal ekonomiyi şiddetli bir şekilde zayıflatmaktadır. Çünkü ekonominin sivil kollarına ve diğer belli başlı sektörlerine daha az olanak ayrılmasına sebep olmaktadır.

Silahlanma yarışı *nüfusun çoğunluğunun* çıkarlarına karşı uygulanmaktadır. Bu çoğunluk silahlanma yarışının ana yükünü vergilerin sürekli yükselmesi, sosyal yıkım, gerçek ücretlerin düşmesi gibi biçimlerde taşımaktadır. Hastaneler, okullar yapmak, hatta varolanları korumak için yeterli para kalmamaktadır. Bu, diğer alanlarda da böyledir. İş sağlayan kamu

⁽¹⁸⁾ Agy, s. 636.

⁽¹⁹⁾ Karl Marx, *Grundrisse. Foundations of the Critique of Political Economy*, Penguin Books, s. 128.

programlarını gerçekleştirmek için para kalmadığını söylemekle herşey dile gelmiş olmuyor. Silah üretimi en ileri teknikleri gerektiriyor. Silah fabrikaları için gerekli olan olağanüstü boyutlardaki yatırımlar, iş konusunda, sivil alanlara yapılan yatırımlardan çok daha az olanak sağlıyor. Dolayısıyla, silahlanma yarışı yığinsal işsizliğin yükselmesinin sebebidir.

Sonuç olarak, silah üretiminin tırmandırılması *bunalım sürecini derinleştiriyor* ve gerek sanayileşmiş kapitalist ülkelerdeki gerekse gelişme yolundaki ülkelerdeki milyonlarca kişinin sosyal durumunu kötüleştiriyor. Ama en korkunç olanı savaş gereçlerinin bugün ulaşmış oldukları akıl ermez düzeydir. Bu durum uygarlığımızın ve yeryüzündeki her türlü yaşamın yok olması tehlikesini de beraberinde getiriyor. Dolayısıyla, günümüzde birincil olan, barışı korumak için mücadele etmek, emperyalizmin silahlanmayı arttırmasına ve saldırı politikasına karşı koymaktır.

On yıllar boyunca emperyalist ekonomiyi yönetenler *bunalım süreçlerinin üstünü tekelci devlet ayarlama yöntemlerinin çeşitli versiyonlarıyla örtmek için çok didindiler*. Aralarından pek çoğu 70'li yıllara kadar bunun Keynesci ekonomi politikasıyla, özellikle devletin kamu talebini teşvik etmesi yoluyla mümkün olacağı kanısını beslediler. 1969 Ocağında o zamanki Amerika cumhurbaşkanı L. Johnson şöyle diyordu: «Pek çok kuşağın yaşamı boyunca bizi büyüme ve ilerleme yolundan alıkoymuş olan devresel gerilemelerin üstesinden geldik. Devresel bunalımlara karşı koymak, refahı sağlamak ve gerilemeleri ve yüksek enflasyon oranlarını daha ortaya çıkmadan önlemek için 60'lı yıllarda yeni bir strateji uyguladık.» ⁽²⁰⁾ Oysa 1974–75 bunalımı bu umutları tuzla buz ediyordu.

Daha sonra aynı amaçla monetarist reçetelere ya da arz ekonomisi diye adlandırılan şeye başvurma girişimleri oldu. ⁽²¹⁾ Önerilen yedi derde deva ilaca göre, tekelci sermayenin eylem özgürlüğü genişletiliyor kendisine kâr etmesi için çokyanlı bir devlet desteği, özellikle bol keseden verilmiş vergi kolaylıkları sağlanıyordu. Bugün *devresel bunalımları önleme amacının gerçekçi olmadığı* açıkça ortaya çıkıyor. Gerçek, tekelci devlet politikasının başvurduğu yöntemlerin kapitalizmin ekonomik yasalardan yolundan çeviremeyeceğini kanıtlıyor. Emperyalist yöneticilerin ve iktisatçıların güttükleri, kapitalizmin bunalımlarının ve uzlaşmazlıklarının kökünü kurutma amacının olanaksızlığı ortaya çıkıyor. Olgular, tekelci devlet kapitalizmi koşullarında ekonominin gelişiminin, son tahlilde, Marks'ın bulmuş olduğu nesnel yasalara uygun bir şekilde gittiğini itiraz kabul etmez bir şekilde kanıtlıyor.

Tarih Engels'in 17 Mart 1883 günü Highgate'de Marks'ın mezarı başın-

⁽²⁰⁾ Economic Report of the President, Washington, 1969, s. 4.

⁽²¹⁾ Durumu iyi sınıfların kâr ve gelirlerinden alınan vergileri azaltmaya yönelik, üretimi teşvik etmeyi amaçlayan önlemlerin tümü. (Not Red.)

da söylemiş olduğu řu sözlerin doğruluğunu kanıtlıyor: «Adı ve yapıtları çağlar boyu yaşayacaktır.» ⁽²²⁾

Komünistler için *Kapital* modern dünyanın gerçekleri, yapısı, gelişme yasaları hakkında nesnel bilgiler edinmenin teorik temelini oluşturmaya devam ediyor. Marksist teori ve onun bir bileşeni olan ekonomik politika, komünistlerin çağımızda barış ve tarihsel ilerleme için giriştikleri kavgada pusula görevi görüyor. Lenin'in dediği gibi, «Marks'ın öğretisi herşeyi yapacak güçtedir, çünkü doğrudur.» ⁽²³⁾

⁽²²⁾ Karl Marx and Friedrich Engels, *Selected Works* (üç ciltlik), cilt 3, s. 163.

⁽²³⁾ V. İ. Lenin, *Collected Works*, cilt 19, s. 23.

Zamanın ruhuna inanç duymak

MIHAIL ULYANOV

*SBKP Merkez Teftiş Komisyonu üyesi, SSCB Halk Artisti,
Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti Tiyatro
Çalışanları Birliği Yönetim Kurulu Başkanı*

1985 yılının ilkbaharına geriye doğru bakınca, ülkemizin tarihinin, devrimci gelişmesinin nasıl karmaşık ve canalıcı bir evresinden geçtiğini, geçmekte olduğunu anlıyorsunuz. Partinin son Merkez Komitesi toplantıları bir kez daha şunu doğruladı: Perestroyka (yeniden oluşturma ve düzenleme), glasnost (saydamlık), eleştiri ve özeleştiri, kitlelerin denetimi, ekonomik, sosyal ve manevi yaşamın bütün yönlerinin demokratikleştirilmesi, sosyalist kuruculuğun başarısını güvence altına almanın, halkın bilincindeki durgunluğun üstesinden gelmenin, toplumsal faaliyetlerdeki gerilemeyi ve bundan önceki dönemin içaçıcı olmayan birçok olgusunu aşmanın tek yoludur.

En sonunda kendimize içtenlikle, ikircimsiz şunu söyledik: Hiçbir şey, sosyalizm için, parti ve devlet faaliyetinin doktriner biçim ve yöntemlerini dogmatikçe kabul etmekten daha kötü, daha tehlikeli değildir. Durgunluk ve buna ilişkin yanlış hesap ve hatalar, sosyalist idealle çelişen bir dizi çirkin olguya yol açtı. Bu olgular, toplumda bunalım öncesi eğilimlerin artışından sosyal konularda vurdumduymazlığa, manevi alanda çocukluğa, ahlaki alçalmaya, sahte önceliklerin göklere çıkarılmasına kadar uzanıyor.

1985 Nisan Plenumu'nda üstü açılan, 27'inci Kongre'de derinlemesine analiz edilen bu olumsuz olgular, daha sonraki plenumlarda ortaya çıkarıldı ve çokçası tek tek sayıldı. Ama bu, eksiklik ve hataları ortadan kaldırmaya, düzeltmeye giden yolun kolay, acısız, ağrısız olduğu anlamına mı geliyor? Bunu söylemek, geçmişin yapay iyimserliğine kaymakla eş olurdu. Temizlik süreçlerinin, başlangıçta düşünüldüğünden çok daha karmaşık ve yaygın olduğu görüldü. Şimdiki değerlendirmelerimizin daha da kesinleşip, belirginleşip derinleşeceğine inanıyorum. Ama bu, cesaret kırıcı bir şey sayılmamalıdır.

Yeniden düzenlemenin gerekliliği ve geri döndürülemezliği, gerek partili, gerek partisiz Sovyet halkının bütün geniş kesimlerince şimdi daha iyi değerlendiriliyor. Hepimiz yeniden düzenlemenin ülkemizde ve ülkemizin ötesinde, sosyalizmin gelişmesinin yazgısını belirleyeceğini kavırıyoruz. Ama görmemiz gereken şey nedir? Bu düzenleme, mücadeleyi gerektiriyor. Mücadele, görüşlerin çatışmasını gerektirecek. Şimdiden görülebilir bir şey. Yarın bu mücadele daha da keskinleşebilir. Niye? Sos-

yalızmin geleceğine hangi birimiz kayıtsız kalabiliriz? İçinde bulunduğumuz durumun değişiklikleri dayattığı konusunda hepimiz anlaşıyor muyor? Başka türlü düşünmek, herhalde koskoca bir yanılgı olurdu. Toplumumuzun değerlerine olan «güvenimizi yitirmedik». Tam tersine, biz, «sosyalizm, sosyalizm olmalıdır» diyoruz. İşte tam da burada, gelişmeler konusunda, iki ayrı görüş çatışıyor. Sert bir çatışmadır bu. Bazılarımız, perestroyka sürecinin, demokratikleşme ve saydamlığın güç toplaması gerektiğine inanıyor. Bazısı ise, değişiklik ve iyileştirmelerin arzulanır olduğuna sözde katılmakla birlikte, gerçekte bunu benimsemeyi ya inatla reddediyor ya da geçmişe uzanmadan, derhterimizi herkesin görüp tartışabileceği biçimde sergilemeden, bu sürecin «sessiz ve sakince» yol almasını istiyor.

Kesinkes inanıyorum: Bugün sorunun özü, canalcı noktası burasıdır. Ya bu yolda devam edeceğiz ya da yarı yolda durup kenara savrulacağız, perestroyka'yı «düzleştirip» içinden bir daha çıkılması çok çetin olacak durgunluğa geri döneceğiz. İçinde bulunduğumuz durum gösteriyor ki, gökyüzü bulutsuz olacağına benzemiyor.

İçtenlikle konuşursak, geçmiş yılların sakinliği ve cennet sessizliği kendineninni gibi gelen pekçok insan, günüşiğine çıkan sorunların muazzam ölçüde yığılımıslığı ve karmaşıklığı karşısında «şok» geçirdi, olayların açılıp gelişmesini derin bir şaşkınlıkla seyretti. Bu şaşkınlıkta, yeni, şimdi olanlara bir ölçüde güvensizlik, daha doğrusu ihtiyatlı yaklaşım da vardı. Yaşamın Leninci sosyal adalet ilkelerine göre yeniden düzenleneceği konusunda eskiden de insanlara sık sık vaadlerde bulunulmuştu. SBKP'nin 20'inci Kongresi, toplumun ekonomik ve manevi yaşamında demokratik ilkelerin gelişmesine gözle görülür bir itki sağladı. Ama bunun olumlu etkisi aşındırıldı. Daha önce de, sessizlik ve sakinliği yeğleyen, «hiçbir şeyi değiştirmeden işleri yürütmeye» çabalayan insanlar vardı. Ama şimdi bunun ardından nelerin geldiğini biliyoruz: Sosyalizmi kurma yol ve yöntemlerinin akıllıca, önyargısız her türlü formülasyonunun hiçe indirilmesi. Ve yine kayıtsızlık, kendinden hoşnutluk, tepeden bakıcı tavırlar, gevşeklik...

Büyük soru: Ne yapmalı? Günüşiği gibi açık: Yaygın gelişme alışkanlığını edinmiş şu bizim bin tonluk, hantal üretim makinemizin çalışmasını hızlandıracak yeni ekonomik ve hukuki kaldıraçları aramak ve bulmak zorundayız. Demokratikleşmenin, özyönetim ve saydamlığın soluduğumuz hava gibi yeni biçimlerini bulmamız gerekli. Bu da, besbelli. Kimse bunu yadsımıyor. Ama yeniden düzene sokulması gereken sadece ekonomik yapılar, sadece teknoloji değil. Düşünce, görüşler de şöyle bir harmanlanmalı, alt-üst edilmeli. Düşünce; atgözlüklerinden, kalıplardan, gerçeklerin şemalara göre ayarlanması ve bu şemaların güneşin altında ne varsa hepsinin değişmez teorik temeli diye ilanından kurtarılmalıdır.

İşte bu görev, çok daha karmaşık. Asıl çatışma, işte burada oluyor.

Duygular, tutkular burada ayağa kalkıyor. Eğer çözülür ya da kesilirse, toplumu normalleştirme yoluna daha cesurca, etkinlikle koyulabileceğimiz ana düğümleri burada buluyoruz.

Bunalım öncesi olguları sistemimiz yaratmadı. Çünkü yetmiş yıllık gelişmesi sırasında sistemimiz muazzam yaratıcı olanaklarını ortaya koydu. Bunalım öncesi olguları somut insanların, onların tututumlarının, pratik eylemlerinin yarattığını akılda tutarsak, şimdi «insan etmeni»ne niye böylesine muazzam bir önem verildiğini anlayabiliriz. «Genel deyim ve sözler»in zamanı geçti. Şimdi her insan için faaliyet zamanı olmalıdır, oluyor da. Her birey, bu açıdan değerlendirilecek, ahlaki ve mesleki nitelikleriyle ölçülecektir. Derim ki: Bu çok güçlü bir «sahne ışığı»dır ve sanmam ki, herkes sosyal ve ahlaki tavrını bu ışığın altına tutmaya henüz hazır olabilsin. Bununla birlikte, başka bir seçenek de yok. Merkez Komitesi'nin Ocak 1987'deki toplantısında şöyle deniyordu: «Biz insiyatifli, düşünen, cesurca ileri atılmayı isteyen ve bunu yapan, başarıya ulaşma yeteneğindeki insanları destekleme hattını kararlı biçimde başlattık.»⁽¹⁾

Özellikle belirtmek istediğim bir başka önemli nokta, ülkemizdeki temizlik süreçlerinin uluslararası yankılarının değişik biçimlerde değerlendirilmesidir. Bizde, yalnız bizde değil, başka yerlerde de, açıklık ve özelleştirinin dünya kamuoyunun gözünde sosyalizme olan inancı zayıflatıldığını söyleyenler var. Bu konuda da, bunların hepsinin içten olduklarını sanmıyorum. Son zamanlarda birçok ülkeye gittim. Komünistlerle, komünist olmayanlarla, iyiliğimizi isteyenlerle, istemeyenlerle, sıradan insanlarla konuştum. Bu konuşmalar şunu açıkça gösterdi: Şimdi ülkemizde olup biten her şey, gelip geçici değil, sansasyonel değil, ciddi, yapıcı bir ilgi uyandırıyor. Sovyetler Birliği'nin faşizme karşı kahramanca mücadelesinden kırk yıl sonra sanki insanlar ülkemizi yeniden keşfetmiş gibiler ve burjuva propagandasının kendilerine dayattığı kalıpları yavaş yavaş söküp atıyorlar.

Bazısı, bu süreci devrimci düşüncelerin yenilenmesi, sosyalizm pratiğinin zenginleşmesi olarak görüyor. Bazısı, bunu toplumumuzun önüne çıkan güçlükleri aşabileceğini gösteren sağlıklı bir yaklaşım sayıyor. Ama Amerika Birleşik Devletleri yurttaşları da içinde, bu yakınlarda gezdiğim ülkelerin insanları, en çok Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkelerin geniş kapsamlı barış girişimlerinden etkileniyorlar. Özellikle 2000 yılına kadar dünyanın nükleer silahlardan arındırılmasına ilişkin somut öneri, savaş karşıtı hareketin önünde yeni olanaklar açıyor. Nükleer çağda zorunlu olan yeni politik düşünce, gününü doldurmuş doktrinlere saplanıp kalan bazı politik liderlere kıyasla, milyonlarca insanın hızla ve hissedilir biçimde zihinlerini kazanıyor. Belki kendi kişisel izlenimlerim bir ölçüde abartmalı gözükabilir. Ancak birkaç yıl önce, henüz dünya Rusça «glas-

(1) Mihail Gorbaçov, Yenilenme ve Kadro Politikası, SBKP MK Ocak 1987 Plenumuna Sunulan Politik Büro Raporu, TKP Yayınları, s. 57.

noost» sözcüğüyle tanışmamışken, ülkemiz hakkındaki düşünce yelpazesi pek de içaçıcı sayılmazdı.

Mesleğim beni elbette kültür konularına, hepimizi ilgilendiren manevi sorunlara yakınlaştırıyor. Burada da, dağ gibi duran bürokratik atalet, tiyatroya hüznü bir manzara veriyor. Tiyatro, gitgide seyircisinden uzaklaşıyor. Çünkü seyircinin gerçek kaygı ve ilgilerine hitap etmekten uzak kalıyor. Tiyatro, kamuoyunun bir yurttaşlık kürsüsü olacağına, yaratıcı bir kurum olacağına, toplumda manevi ortamı temiz tutacağına, tiryakilerinin çoğuna hakaret edercesine, bir dalkavuk, bir hınk deyici derekesine düştü ya da yine saygınlık ve işlevine hiçbir katkıda bulunmayan sıradan, sıkıcı, gerçeklerden uzak, gerçekleri iğdiş eden, sahte sorunlu öykülerin yapımcısı durumuna geldi.

Tiyatro salonları boşalmaya başladı. Seyirci, asıl konulara ve zülfü yâre dokunmayan, ciddiyetten uzak oyunlar karşısında kaldı. Gerçek yaşamda gördüğü başkaydı, sahnede gördüğü başka. İki sanatsal değer ölçütü ortaya çıktı: Biri gerçek, öbürü hayali, birilerinin rahatını ve zihni sükûnetini bozmamak için uydurulmuş iki ölçüt. Merkezdeki ve cumhuriyetlerdeki kültür bakanlıkları, kimsenin sahneye koymadığı bir dizi piyesle mukavele yaptılar, bu piyesleri tavsiye ettiler. Buna karşılık, tiyatroların istediği birçok piyes, söz konusu yönetim organlarının onayından geçemedi. Artık çifte ölçüde hoşgörü göstermenin ahlaki bakımdan olanaksız bulunduğu bir noktaya geldi.

Bu durumda yalnız kültür kurumlarının temsilcilerini kusurlu bulmak, bütün tiyatro çalışanlarını, aktör, yapımcı, oyun yazarı ve rejisörleri zarar gören taraf saymak gerçeğe uymaz. Bu sorunun diyalektiği çok daha karmaşıktır. Evet, doğru. Bu çetin koşullarda bile, zihinleri kavrayan, ilginç piyesler sahneye koyabilen, Sovyet tiyatrosunun ününü sürdürebilmesini sağlayanlarımız oldu. Burada pekçok sanatçı ve yapıtın adını sayabilirim. Ama genel manzarayı belirleyen onlar değildi. Öteki durumlarda, beklenebileceği gibi, «tavsiye edilir» denilen her şeyi uysalca sahneye koymaya hazır bir entellektüel dalkavuklar türü, tiyatrolarda ağır basmaya, yaratıcı paleti onlar belirlemeye başladı.

Bu durumda tiyatro, entellektüel, yaratıcı gücünü, en ciddi, en yetenekli sanatçıları yitirmeye yüz tuttu. Aktör için sahne, yalnız bir çalışma yeri, bir meslek alanı değil, bütün yaşamının geçtiği yer olmuştur ve inanın bana, hiç de kolay bir yaşam değildir bu: Sinir gerginliğini, duygusal ve fiziki yükün ağırlığını hiçbir şey gideremez. Göz korkutan şey, zorluklar değil. İşini ciddiye alan insan, bunlardan yılmaz. Dehşet verici olan şey, başarma yeteneğinde olup da, başarmak için çaba gösterip de, bunu gerçekleştirememektir.

Somunda, sanatsal ve ideolojik bakımdan kusursuz oyunları sahneye koyması için, tiyatroları devletin maddi bakımdan desteklediği, ancak

bunun sonucu salonlardaki boş koltukların da aynı cepten ödendiği bir durum ortaya çıktı. Ne yazık ki, ne maddi, ne de manevi kayıplar, devletin görevlerini bürokratik birer rutin olarak gören, kendi bürokratik tutkularını ise çok önemli birer devlet işi sayanların kollarını bile kıpırdatmadı.

İşte bundan ötürü, 27'inci parti kongresinin kültür alanında, tiyatro, sinema, edebiyat ve bütün sanat dallarında köklü değişiklikler çağırısı, böylesine sıcak bir ilgi, coşkulu bir karşılık gördü. Tiyatro adamlarının, onların en iyilerinin zihinlerinden geçeni konuşma olanağı için beklediklerini, bu arada manevi potansiyellerini geliştirdiklerini biliyorum. Bu noktada, tiyatro alanında ideolojik ve ahlaki ortamın geliştirilmesi ve temizlenmesi için parti doğrultusunun gerçekleşmesine giden yolu başardığımızı belirtmek isterim.

Ama önce Rusya Tiyatro Çalışanları Birliği'ni nasıl kurduğumuz konusunda birkaç söz söyleyeyim: Bunun doğuşu kolay olmadı. Kongremizde, başlangıçta her şey, düzgün, sakin bir yolda gelişti. Eski Tüm-Rusya Tiyatro Derneği'nin bazı ufak-tefek süslerden öte bir değişiklik geçirmedeği sanıldı. Önceden hazırlanmış, hemen hemen hiç değişikliğe uğramamış eski tüzük, sanat çalışmasını alışlagelmiş idari yöntemlerle yönetmeye olanak sağlıyordu. Ayrıca üst yönetim görevlerine gösterilecek adaylar üzerinde de anlaşmaya varılmıştı. Dahası, yeni görevler «zamanın ruhu»na uygun biçimde belirlenmiş, buna uygun bir terminoloji kullanılmıştı.

Ancak önceden «programlanmış» bu senaryo, Kongre'nin gidişi içinde işlemez oldu. Tiyatro çalışanları, kültür organlarının yanı sıra ve bu organlarla birlikte, ülke çapında tiyatro işlerinin gelişmesinde tam sorumluluk alacak bir sanat birliğinin kurulmasını istediler. Tüzük tasarı, daha hazırlık evresinde reddedildi. Bu, değişikliğin karikatüründen başka bir şey istemeyenlere ilk darbe oldu.

Uzlaşmasız, içten bir tartışma ortamının egemen olduğu kongreden sonra, bu tüzük taslağı toptan kaldırılıp atıldı. Yeniden örgütlenmiş sanatçılar birliğinin üzerine aldığı görevlere denk düşen yeni bir belge gereği hissedildi. Ancak bu reddedilen taslak, geniş tiyatro çevrelerine tartışmak için basılıp dağıtılmıştı. Bürokratlar çapraşık yollardan amaçlarına ulaşma çabası içindeydiler. Bunun üzerine, aralarında benim de bulunduğum bir grup tiyatro emeçkisi, «Sovetskaya Kultura» gazetesine, «Bir Sanatçı Birliği Nasıl Olmalı?» başlıklı açık bir mektup yazdık. Mektupta şöyle diyorduk:

«Kültür kurumlarının bütün amacı, sanatta canlı yaratıcı çalışma koşullarının oluşmasını sağlamaktır. Ancak bu kurumların en az ilgilendikleri sorun da budur. Bazı yönetici çevreler, sanki bütün kültürel değerlerin yaratıcıları yalnızca kendileriymiş gibi bir gayretkeşlik içindeler. İnsan, kültür kurumları sanat için değil, sanki sanat bu kurumlar için varmış gibi bir izlenim ediniyor. Bir sanatçı derneğinin bellibaşlı amaçları ve ödevleri, parti çizgisini sanatta yaşama geçirmek, artistik gerçeği yük-

sekte tutmak, ilkesizlik ve ölküsözlük göstergelerini ayıklamak, estetik sıradanlığa kapıları kapatmak, yeteneği ulusal bir hazine gibi korumaktır. Bir sanatçı derneği, başka şeylerin yanı sıra, bütün ,yasama' ve ,yürütme gücü'nü kendi ellerinde toplayıp, sanata da el atan bürokrasinin yeteneksizliğinden sanatın yaratıcılarını korumalıdır da.»

Yaratıcı, ilkel görüş, bürokratça tutuma üstün geldi. Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti Tiyatro Çalışanları Birliği kuruldu. Yeni tüzüğünü kabul etti. Bunu SSCB Tiyatro Çalışanları Birliğinin kuruluşu izledi. Ama bu sadece bir başlangıçtı. Sanatta durgunluğa yol açan koşul ve nedenlerin derinine indikçe, işin kolay olmadığını gördük. Çok şeye «yeni baştan» başlamak gerekiyordu: Tiyatrolarda yönetici organların seçime gelmesi, repertuar seçiminde bağımsızlık, rejisörün rol ve yerinin açıkça belirlenmesi, vb. Bütün bunlar özel bir dikkat, sorumluluk, medeni cesaret gerektiriyordu. Söz konusu olan tiyatro levhasının değıştirilmesi değil, tiyatronun büyüleyici gücüyle toplumun ahlaki, manevi ortamını etkilemektir. Yine de, asıl şey başarıldı: Doğal yaratıcılık sürecini özendiren ve bürokratik uygulamanın zincirlerinden kurtaran mekanizma işlemeye başladı.

Yine kalıplarla düşünmeyi kırma konusuna döneyim: Bu sorun yalnız tiyatroya özgü değil. Bir insanın bugün böyle, ertesi sabah başka türlü düşüneneğini, bir gecede düşünce modelini değıştireceğini pek sanmam. Alelacele «ihtida» edenlere, bir gecede değışenlere inanmam. Kalıpların kırılması çabuk bir süreç, hızlı bir süreç değildir. «Geçmiş yaşam»dan dramatik biçimde kopmayı içtenlikle isteyen, ama bunu yapamayan insanlar var. Yeni sloganları hızla özümseyip büyük bir hünerle taklit eden, kendini bunlara uyarlayan, ama hiç değışmeyen başkaları da var. Böyleleri özellikle tehlikelidir. Perestroyka'nın açık karşıtlarından çok daha tehlikelidir böyleleri. El çabukluğu marifet, bencilce bir hazırlıkla her şeyi sözler içinde boğmaya hazır olanlar tehlikelidir. Merkez Komitesi'nin Ocak 1987'deki Plenumu'nda onlara ayaklarını denk almaları gereği belirtiliyor, «... Şimdiye kadar çok konuşuldu ... Şimdi artık çalışmak, iş yapmak gerekiyor» (2) deniyordu.

Elbette, faaliyetlerimizde dayandığımız yer Sovyet yaşamının yarolan genel ortamıdır. Soluk almak daha kolaylaştı. Denebilir ki, biz gerçek aracılığıyla bir temizlik geçiriyoruz. Koskoca gemimiz yelkenlerini açtı. Burada net ve emredencesine şu soru soruluyor: «Nerede o enfes oyunlar? Halktaki cevhere, her yanda tanık olduğumuz yeniden düzenlemenin psikolojik derinliklerine ışık tutan, bunlara yorumlar getiren piyeslere niha-yet kavuşacak mıyız?» Dobra dobra söyleyeyim: Bunları henüz hiçbir yerde görmüyoruz. Geçen fırtınalı, heyecanlı mevsimde bazı oyunlar, sanat değeri olan bazı piyesler sunuldu tiyatroya. Ama tiyatro ancak şimdi,

(2) Agy, s. 85.

zamanın ruhuna denk düşen, seyircilerin istem ve ölçütlerine uygun yapıtlar «topluyor».

Kültür de içinde, bütün ülkenin içinden geçtiği yeniden canlanma sürecinde, eskiden olduğu gibi yapımcı, aktör ve oyun yazarlarını önemli gelişmeleri bir kez daha yüzeysel, üstünkörü anlatmakla sınırlamak, onlara bula zorlamak, yalnız ramp ışıklarına dayalı eksik bir aydınlatmayla yetinmek olurdu. Büyük bir hata olurdu. Bugün tanık olduğumuz süreçler, sanat aracılığıyla yaşamın incelenmesidir, verilerin toplanması değil. Halk, sanatçılardan pekâlâ kestirilebilecek yorumlar, aceleyle çırpıştırılmış ve önceden hazırlanmış cevaplar beklemiyor. Tersine, geçmişimizle ilgili, gelecek adına bugün yaratılmakta olan değerlerle ilgili gerçeği, tam ve korkusuzca doğruyu anlatmalarını istiyor. Bunun karmaşık bir görev olduğunda anlaşıyoruz. Ama bir şeye kesin inanıyorum: Ülkesel amaçların böyle konulması, bir sanatçıyı kayıtsız bırakamaz. Tanınmış Sovyet tarihçisi Yuri Afanasyev, edebiyattan, tiyatro ve sinemadan neyi istediğimizi gayet güzel söyledi: Beklenmeyi. Elbette burada sözün sıradan değil, zihni temizleyen ve soylulaştıran yüce anlamı kastediliyor. Bu, Lenin'in anlamlı sözlerinde ifadesini bulan, Sovyet sanatının en güzel geleneklerini geliştirebileceğimiz tek yoldur: «İşçi ve köylülerimiz seyirlikten daha büyük bir şeye layıktırlar. Gerçek, büyük sanata hak kazanmışlardır.»⁽³⁾

Bizim tiyatro birliğimizin, öbür sanatçı derneklerinin bugün gerilimli bir çalışma yürüttüklerini biliyorum. Geniş anlamda, demokratikleşme süreci, her somut sorunun çözümüne sıradan olmayan bir yaklaşım gerektirmekle kalmıyor, aynı zamanda, bugün söylediğimiz gibi, demokrasiyi öğrenmeyi, demokrasinin ilkelerini uygulamayı öğrenmeyi zorunlu kılıyor.

Bu arada ihtiraslar, bazan müthiş bir hızla tutuşageliyor. Bunların hepsini aklın sınırları içinde tutmak mümkün olmuyor. Bundan korkuya kapılmamalı. Yeniden düzenlemenin tiyatro alanına uygulanması da içinde, hiç kimse demokrasi ülküsünü gözden düşüremez. Konuşmak isteyen herkes kürsüye çıksın. Açıklık hiçbir zaman felakete yol açmadı, uçuruma götürmedi. Tersine, onun yokluğu, gerçek demokrasinin eksikliği uçuruma götürüyor. Bu acı deneyimimiz, büyük bir deneyimdir, unutulmaz bir deneyimdir. 27'inci Kongre kararlarıyla donanan partimiz, gerçeği çekip çıkarma, halkın en yüksek çıkarına hareket etme yetenek ve deneyimine sahiptir.

Toplumsal iyimserliğimiz, bizi daha sıkı, dürüst çalışmaya sevk ediyor. Temiz rüzgarlardan korkmadan, seçtiğimiz yol boyunca yürüyeceğiz. Bu rüzgarlar, üstünkörü olanı, ağırlığı olmayanı, incir çekirdeğini doldurmayanı savurup götürecek. Bu yüzyılın başlarında en büyük Rus şairle-

(3) Lenin'le İlgili Anılar, cilt 5, Moskova, 1984, s. 15 (Rusça).

rinden Alexander Blok, «Demokrasi, fırtınalarla çevrilmiş olarak çıkagelir» diyordu. Gerçekten öyle. Blok, şunu da diyordu: Yaşam, sanatçının bütün günahlarını bağışlayabilir, bir günahı dışında: Zamanın ruhuna ihanet etmek. Bu sözler, söylendikleri zamandaki anlamlarını yitirmedi. Sorumsuzca yaşamak, attığı her adımda sorumluluk duymaktan çok daha kolaydır.

Ve ileri gitmek için, hiç şaşmadan, hiç çekinmeden bu adımlar atılmalı.

Kan dökülmesine son

IRAK

Ulusal Trajedi Devam Ediyor

AZİZ MUHAMMED

Irak Komünist Partisi Merkez Komitesi Genel Sekreteri

Yirminci yüzyılın en uzun silahlı çatışmalarından biri olan Irak-Iran Savaşı, tarafların birbirini tüketmeyi amaçladığı yıkıcı bir savaş niteliği kazanmıştır. Basra Körfezi, gezegenimizin en tehlikeli ateş ocaklarından biri haline gelmiştir ve bölge ülkelerinin bağımsızlığını ve uluslararası barışı tehdit etmektedir.

Kimileri, bu kanlı çatışmayı yalnızca günümüzün gelişmelerinin prizmasından bakıyor, bu sonu gelmeyen askersel çatışmaya yol açan etmenleri ve nedenleri göz önüne almıyorlar. Bu miyopça bir yaklaşımdır ve 22 Eylül 1987'de sekizinci yılına giren savaşın kabul edilebilir koşullarla sona erdirilmesi yolundaki arayışlara yardımcı olmamaktadır.

Irak Komünist Partisi'nin görüşüne göre, bu silahlı çatışmanın başlaması, Irak'daki gerici diktatörlük rejiminin izlediği iç politikanın ve bunun dış politikadaki yansımalarının sonucu ve devamıdır. 70'li yılların ikinci yarısında Irak, daha önceki politik ve sosyal-ekonomik hattını terk etti. Hükümetin sınıfsal niteliği, temelli değişiklikler gösterdi. Büyük, başlıca olarak da bürokratik ve asalak burjuvazinin çıkarlarını savunmaya başladı. Bunun somut kanıtı, demokratik ve ilerici güçlere, en başta IKP'ne ve kürt ulusal hareketi ile yönetimdeki Baas partisinin üyeleri de içinde olmak üzere tüm muhaliflerine karşı tırmandığı terördür.

Dış politikada da bir dönüş oldu. Gerici, tutucu, ABD yanlısı rejimlerle, özellikle de Suudi Arabistan ve Şah'ın İranı ile ilişkiler geliştirilmeye başlandı. Mısır'daki Camp David rejimi ile ilişkileri normalleştirmeye yönelik hareketler yapıldı. Aynı sırada, antiemperyalist politika izleyen Arap rejimleri ve genelde Arap ulusal kurtuluş hareketine karşı düşmanca tutum takınıldı.

Bu hat, bölgedeki değişikliklerin, özellikle Afganistan'daki Nisan devrimi ile İran'daki, ABD politikasının bölgedeki temel ayaklarından biri olan Şah'ı yıkan halk ayaklanmasının etkileri altında gelişti. Irak hükü-

1924 yılında doğan Aziz Muhammed, 1945 yılından buyana Irak Komünist Partisi üyesidir; 1958'de IKP MK üyeliğine, 1959'da MK Politik Bürosu'na seçildi. 1966 yılından buyana Irak KP MK Genel Sekreteridir.

meti, İran halkının ayaklanmasına karşı düşmanca bir tutum aldı ve Şah hükümetinin ve gizli polisi SAVAK'ın önde gelenlerine sığınma hakkı tanıdı.

Irak'taki politik yöneticiler ile İran ve Afganistan'daki çalkantılı değişimlerden zarar görenler ABD, İsrail ve Suudi Arabistan ile bölgedeki öteki gerici rejimler *ortak çıkarlarının* olduğunu gördüler. Buna uygun olarak, Baas önderliği, ABD ve gericiliğin planlarına giderek olumlu yaklaşılmaya başladı. Bunun sonucu olarak çok sayıda yurtsever idam edildi, Iraklı komünistler kovuşturuldu ve antikomünist, antisosyalist içerikli provokatif açıklamalar başladı.

Washington neoglobalist politikasını uygulamak amacıyla, Irak'ı savaş itmek için çok şey yaptı. İran'a karşı askersel kampanyasını desteklemek amacıyla, Bağdat'a istihbarat sağladı ve bu ölümcül kumara çekmek amacıyla Suudi Arabistan ve Basra Körfezinin öteki gerici hükümetleri üzerinde baskıda bulundu. ABD, Irak rejimi hakkındaki, onun yayılmacı ve şoven arzuları hakkındaki bilgisini ustaca kullandı.

ABD aynı zamanda, Irak'taki yeni önderliğin ve Tahran'daki devlet aparatında kalabilmiş olan Amerikan yanlısı unsurların antisovyetik ve katı dinsel görüşlerini, İran-Irak ilişkilerini kötüleştirmek ve iki ülkenin halklarını, güçlerini tüketecek, toplumsal ilerleme ve barış için mücadelelerini dinamitleyecek şekilde bir çatışmanın içine sürüklemek amacıyla yararlandı.

Patlayan savaş, korkunç sayıda insanın ölümüne yol açtı ve hesaplanması zor ekonomik bir yıkım getirdi. ABD'nin artan karışması ve çatışmayı alevlendirmeye yönelik girişimleri sonucu, çarpışmaların boyutları genişledi. Eğer savaşan tarafların — Irak ve İran'ın — yöneticileri halklarının çıkarlarını yüreklerinde duysalardı, savaş sona erdirilebilirdi.

Iraktaki mevcut durumu analiz edersek, hükümetin kan dökülmesini sona erdirmemek için kendine ait nedenleri olduğunu görürüz. Rejim, her ne pahasına olursa olsun iktidarda kalmaya çalışmaktadır. Halkın ülkenin bütünlüğünü ciddi şekilde tehlikeye atan yıkıcı kumarının hesabını sormasından korkmaktadır. Bu nedenle, kamuoyu önünde barış istediğini ilan etmekle birlikte, uluslararası hukuk tarafından yasaklanmış olan kimyasal silahlara ilk başvuran, Basra körfezinde uluslararası gemilerin seyrini ilk engelleyen (!) ve kentleri bombalamak için çok sayıda savaş uçağını ilk kullanan yine kendisi olmuştur. Irak egemen çevreleri çatışmaların düzenli olarak tırmandırılmasına yönelik bir hat tutturmuşlar ve bir NATO üyesi olan Türkiye'yi, Irak'ın iç işlerine karışmaya davet etmiş-

(!) Lloyd'un verilerine göre, Mayıs 1981'den 1987 yılı ortalarına kadar Basra Körfezinde 330 gemi saldırıya uğradı. Bu saldırılar sonucunda, toplam tonajı İkinci Dünya Savaşında batan gemilerin üçte birini bulan 41 büyük tanker ile 113 küçük gemi battı ya da ciddi zarar gördü.

lerdir. Çatışmayı, Arap ülkelerini de çekerek yaygınlaştırmayı ve ardından ABD müdahalesi aracılığıyla uluslararasılaştırmayı sürekli olarak amaçlamaktadırlar.

Washington yönetimi, süren savaşı kendi ana amacına ulaşmak, yani bölgemizde ABD hegemonyasını tesis etmek ve dünyanın öteki bölgelerindeki planları için bir sıçrama tahtasına çevirmek amacıyla kullanmak niyetindedir. «Yaşamsal çıkar» alanı ilan ettiği Basra Körfezine doğrudan müdahale için bahane olarak kullanmak amacıyla yeni gerilim ocakları yaratmak istemektedir. ABD varlığının artışı, Washington yönetiminin sosyalist devletlere şantaj yapma ve Arap ulusal kurtuluş hareketini dinamitleme planlarına hizmet etmektedir. Aynı zamanda, ABD rakiplerini de – Batı Avrupa ülkeleri ve Japonya – kendi politikalarına çekmeyi arzulamaktadır. Japonya'nın tükettiği petrolün yüzde 60–70'inin, Batı Avrupa'nınkinin ise kabaca yüzde 25'inin Ortadoğu'dan geldiği akıld tutulmalıdır. ABD'ne gelince, petrolünün yalnızca yüzde 10'unu bölgeden sağlamaktadır.

ABD bölgemizde, Şah rejiminin devrilmesiyle yitirdiği etkiyi yeniden kazanmak, Irak'ı ABD emperyalizmine ve gericiliğe daha bağımlı kılmak ve Irak'ın İsrail'e karşı direnişe katılmadaki potansiyellerini felç etmek istemektedir. Irak ile İran arasındaki çatışmaların en yüksek olduğu bir noktada, İsrail'in Filistin ulusal direnişine darbe indirmek, Filistin Kurtuluş örgütünü ezmek, Suriye ve öteki Arap devletleri üzerindeki tehdidi artırmak amacıyla, Lübnan'ı işgal etmesinde şaşılacak bir yan yoktur.

Dünya kamuoyunun savaşın sona erdirilmesi için yaptığı baskının ABD emperyalizminin taktikleri ve bu kanlı çatışmaya yönelik planları üzerinde mutlaka etkide bulunduğu da belirtilmelidir. İran'a Amerikan silahları satışı (İsrail, Suudi Arabistan ve Mısır'ın katılımıyla) ve Irak'a istihbarat bilgilerinin aktarılması ⁽²⁾ skandalının ardından ve aynı zamanda Washington yönetimi üzerinde Amerika'nın kendi içinden ve müttefikleri tarafından yapılan baskı sonucu, Amerikalılar, yöntemlerini biraz değiştirmek zorunda kaldılar. Ama amaçları hala, bölgedeki varlıklarını artırmak hesabıyla, savaşın uzamasıdır.

Yanıtlanması zor bir soruya neden olan Stark adlı Amerikan zırhlısının Irak savaş uçakları tarafından saldırıya uğrayarak yara alması olayı ⁽³⁾, Amerikan askeri varlığının artması ve gemi seferlerinin güvenliği gereke- çesi ile Körfez ülkeleri üzerinde Amerikan savaş gemilerine daha fazla ayrıcalık tanımaları yönünde baskı yapılması ortamını hazırladı. Bunun yanı sıra, silahlı çatışmalara doğrudan müdahale tehditleri daha da arttı.

Savaş ülkemizde hesaplanması olanaksız acılara mal oldu ve ülkeyi yüzyıllardır görmediği bir *ulusal felakete* sürükledi. 300 binden fazla in-

(2) Bak. Mahmud Azad, «İranganate: İki yüzlükler Sergilendi», BSS, sayı 3, 1987.

(3) Olay 17 Mayıs 1987'de meydana geldi.

san öldü, yüzbinlercesi yaralandı, sakat kaldı, tutsak düştü. Savaşta, değeri yüz milyarlarca doları bulan petrol tesisleri ve başka ekonomik kuruluşlar imha oldu. Rejimin dış borcu şu anda 100 milyar doları aşmaktadır. Yalnızca faiz ödemeleri için her yıl 3,5 milyar dolar gereklidir. Irak'ın bu kadar parası yoktur ve sonuçta dış borç yükü gittikçe daha da ağırlaşmaktadır.

Hükümet, savaşa karşı olan güçlere yönelik terörünü tırmandırmaktadır. Son olarak, Irak Kürdistanı'nda halka ve demokratik güçlere karşı kimyasal silahlar kullanıldı. Birçok insan yaşamını yitirdi, yüzlercesi yaralandı.

Savaş ve dış müdahale, ülkemizin egemenliği ve toprak bütünlüğüne yönelik ciddi bir tehdidi ortaya çıkarmıştır. Yığınlar, çatışmaya derhal son verilmesini istemektedir. Askersel kumara ve neden olduğu acılara son verilmesini isteyen sesler Irak ve İran'da duyulmaktadır.

Savaşın üçüncü gününde yayınladığı açıklamada Irak Komünist Partisi «kahraman ordumuzun evlatlarını, diktatörlük kliğinin kolunu tutmaya, barbarca cinayetlerini sürdürmesini engellemeye, yıkıcı savaşı durdurmaya ve tüm anlaşmazlıkları görüşmeler yoluyla çözmeye çağırıyor»du. ⁽⁴⁾ Savaş, hiçbir zaman uluslar arasındaki anlaşmazlıkları halletmenin mantıklı yolu olmamıştır, olamaz.

Cephedeki gelişmeler, Irak'ın 1982 yılında İran topraklarındaki gerilemesi ve İran'ın savaşı sürdürmede ve Irak topraklarını ele geçirmedeki ısrarı karşısında, IKP Dördüncü Ulusal Kongresi, *Irak-İran çatışmasının hızla sona erdirilmesini amaçlayan bir eylem programını* kabul etti. Bu program şunları içeriyordu: 1. Savaşın her iki tarafça yabancı toprakları ilhakın reddi; 2. İki ülke arasında çatışmanın başlangıcı aşamasındaki uluslararası alanda tanınmış sınırlara saygı; 3. Her iki halkın ulusal egemenliğine saygı; 4. Her halkın kendi sosyal politik sistemini kendi özgür iradesi ile belirlemesi hakkının tanınması.

IKP Dördüncü Ulusal Kongresi şunu da belirtti: «Tüm dünyada barış ve ilerleme güçlerinin desteğini alan yığınların ve ilerici, yurtsever güçlerin baskısı altında savaşın sona erdirilmesi, askere alınmış yüzbinlerce genç insanın cepheden sivil yaşama dönmesini sağlayacak ve onlara kendi hak ve özgürlükleri için başarıyla mücadele etme, ülkeye ve halka karşı işlediği suçlardan, yıkıcı savaşı başlatmaktan ötürü Hüseyin diktatörlüğünden hesap sorma olanağını taniyacaktır.» ⁽⁵⁾ Mevcut koşullarda bu program daha da genişletilebilir. Barışçı kentlere ve ticari gemilere yönelik hava saldırılarının kesilmesi, kimyasal silah kullanımının reddedilmesi, çatışmaların tırmandırılmasının durdurulması ve savaş tutsaklarının de-

⁽⁴⁾ Al-Thaqfah al-jadidah, sayı 124, Eylül 1980 (Arapça).

⁽⁵⁾ Irak Komünist Partisi'nin Dördüncü Ulusal Kongresi (10-15 Kasım 1985), Belgeleri, s. 81 (Arapça).

gişimi, savaşa ve malolduğu acılara son vermenin yolundaki engelleri temizleyebilir. İki ülke arasında barışın sağlanmasına yönelik bir başka adım da, ABD'den körfez bölgesinden çıkmasını, savaş gemilerini geri çekmesini ve durumu daha da vahimleştirecek herhangi bir müdahaleden uzak durmasını isteyerek, dünya kamuoyu tarafından atılabilir.

Irak Komünist Partisi, yığınları ve ilerici muhalefeti, parti Dördüncü Ulusal Kongresi'nin öne attığı «*Savaşın Derhal Sona Erdirilmesi, Faşist Diktatörlüğün Devrilmesi ve Demokratik Bir Alternatifin Yaşama Geçirilmesi İçin*» belgisi etrafında toplamak için elinden gelen herşeyi yapmaktadır. Bu önemli amaca ulaşmak için, tüm ilgili güçlerin olanaklı en geniş cephesini oluşturmaya çalışmaktadır.

Halkımızın, ulusal demokratik güçlerinin ve Komünist Partisinin savaşa, diktatörlüğe ve teröre karşı mücadelesi ile gösterilen *uluslararası dayanışma* günümüzdeki zor durumda özellikle büyük bir önem kazanmaktadır. Bu dayanışma, emperyalizmi ve gericiliği halkın iradesine boyun eğmeye zorlayabilecek güçlü bir araç olmuştur ve böyle de kalmaktadır. İran ve Irak'taki demokratik, savaş karşıtı çevrelerle birlikte davranan partimiz, savaşın sona erdirilmesi ve her iki ülkede terörün durdurulması yönündeki çabalar için aktif destek sağlamaya çalışmaktadır. Ortak eylemler gerçekleştirerek amacıyla kimi iki taraflı komiteler kurulmaktadır.

Sovyetler Birliği'nin bu korkunç çatışmaya bir son verebilmek amacıyla harcadığı diplomatik çabalara özel bir değer biçmek gerekmektedir. Sovyet liderleri birçok açıklamalarında, savaşın sona erdirilmesinin iki komşunun (İran ve Irak) ve bölgenin öteki halkları için taşıdığı yaşamsal öneme dikkat çektiler. Bu kapsamda, Sovyetler Birliği hükümetinin 8 Ocak ve 3 Temmuz 1987 tarihli açıklamaları özellikle anılmalıdır.

Kardeş komünist ve işçi partileri ile ulusal kurtuluş hareketlerinin tüm birlikleri, Irak ve İran halklarının, savaşı sona erdirmeye, anlaşmazlıkları barışçı yoldan halletme ve iki ülkedeki demokratlara yönelik terörü durdurma mücadelesi ile dayanışmalarını açıklamaktadırlar.

Barış ve ilerleme güçlerinin eylemleri sayesinde, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, bağlantısızlar hareketi ve birçok uluslararası örgüt, Irak ve İran halklarının savaş karşıtı eylemlerine yardımcı olacak ciddi kararlar almışlardır.

Uluslararası dayanışmanın olağanüstü önemini gözönüne alarak, uluslararası kamuoyunun her yerde şu amaçlarla faaliyet göstermesinin özellikle büyük önemi olduğunu düşünüyoruz:

- Barışın sağlanması yönünde çabaları artırmak, bu yöndeki çağrılarını çoğaltmak;

- ABD'nin silahlı çatışmanın alevlendirilmesi ve uzatılmasındaki rolünü sergilemek. İnsanların, Amerikan emperyalizminin bu çatışmayı Basra Körfezi'nde ve bütün Ortadoğu'da askersel varlığını yaymak amacıyla

kullandığını görmelerini sağlamak. Washington'un savaşan tarafların askersel makinalarına sağladığı silahlar aracılığıyla çatışmaların sürmesine yardımcı olduğunu ortaya koymak;

Her iki ülkedeki ulusal demokratik güçleri, teröre karşı tutumlarında, demokratik reformlar uğrunda mücadelelerinde ve Irak-İran çatışmasını sona erdirmeye yönündeki önerilerinde desteklemek, savaşa ve diktatörlüğe karşı eyleme geçecek ve barış ile demokrasi için baskı uygulayacak dayanışma komiteleri kurmak.

İnanıyoruz ki, Irak ve İran halkları ile uluslararası dayanışmanın yaygınlaştırılması, her iki halka da barıştan yana ortak eylemlerinde yardımcı olacak ve diktatörlüğe, emperyalizmin, siyonizmin ve gericiliğin planlarına karşı mücadelenin yoğunlaştırılması için daha geniş açınımlar sağlayacaktır.

İRAN

Halk savaştan Usandı

ALİ HAVARI

İran Halk Partisi (TUDEH) Merkez Komitesi Birinci Sekreteri

Mart 1975'te imzalananan Cezayir antlaşmasının İran ile Irak'a «böl ve yönet» ilkesi temelinde hareket eden Britanya sömürgeciliği tarafından miras bırakılan toprak tartışmalarını ortadan kaldırdığı sanılırdı. Ancak öyle olmadı. İran'daki merkezi olarak zayıflatılan 1978-79 olaylarından sonra, iki ülke arasındaki ilişkiler eşi görülmedik ölçüde bozuldu. Ayetullah Humeyni'nin İran'daki devrimin öngünlerinde sürgün olarak yaşamakta olduğu Irak'tan atılması, her iki tarafın birbirlerinin içişlerine karışmaları, politik ve dinsel anlaşmazlıklar ve sıklaşan sınır olayları ile daha da ciddi boyutlar aldı. Emperyalizmin ve siyonizmin çevirdiği entrikalar da buna katkıda bulundu. 1980 yılı Eylül'ünde, Irak 1975 antlaşmasını geçersiz ilan etti, ordusu İran içlerine daldı ve savaş patladı.

Çatışmak için hiçbir nedene sahip olmayan iki komşu ülke üzerinde yedi yıldır ölüm bulutu dolaşüyor. Yaklaşık bir milyon ölü daha da fazla yaralı ve sakat, onbinlerce savaş tutsağı, milyonlarca evsiz barksız insan, yurdunu teketmek zorunda kalanlar, yerle bir olmuş binlerce köy ve kent, yüzmilyonlarca dolara ulaşan maddi zarar, emperyalizme artan bağım-

1923 yılında doğan Ali Havari, Tudeh partisine 1942'de üye oldu. 1983 yılında İran Halk Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreterliği'ne seçildi.

lılık; bunlar her iki tarafın da üzerine çöken felaketin yalnızca bir bölümüdür. Yalnızca maddi kayıplarını giderebilmek için, İran önümüzdeki yirmiden fazla yılda, petrol giderlerinin tümünü bu işe ayırmak durumundadır.

Çatışma, uzatmalı bir kan banyosuna dönmüştür. Bunun başlıca nedeni, İran İslam Cumhuriyeti hükümetinin ülkenin kaderini savaşa bağlamış olmasıdır. Halkın dinsel duygularından yararlanarak şu belgilere sarılmıştır: «Dünyadaki dinsizlik üzerinde tam zafere kadar savaş», «Saddam Hüseyin'in ve allahsız Baas Partisi'nin kesin yenilgisine kadar savaş».

Dinsel bağnazlığı ile, İran rejimi askersel zafer için inat ediyor. İslam devriminin ihracını ve Müslüman bütünlüğünü vaaz ediyor, Irak'a İran'ın dakinin benzeri bir devlet sistemi dayatmak istiyor. Bu, İran'ın dünyanın ana İslam merkezi haline dönüştürme tasarımıyla önemli bir adımı olarak görülüyor. Lübnan'da İran'dan geniş destek gören ve ülkenin ilerici-yurtsever güçleri arasındaki birliği ciddi derecede engelleyen Hizbullah'ın (Allah'ın Partisi) eylemleri, komşu Afganistan'ın içişlerine açık ve gizli müdahale, bunlar, İran'ın dinci-şovenist egemen çevrelerinin yayılmacı politikasının çarpıcı örnekleridir.

Halkın Şah karşıtı devriminin tepe noktasında iktidara gelen bu çevreler, sınıfsal sınırlılıkları ve toplumun birleşik çıkarlarını kavramadaki darlıkları nedeniyle, kendi meşru özelemleri ile hükümetin bu özelemlere karşı eylemleri arasında derinleşen uçurumu gören yığınlarla, artan ölçüde bağlarını kaybediyorlar. *İslam Cumhuriyeti rejimi, ülkenin keskin politik ve sosyal-ekonomik sorunlarına çözüm getirememektedir.* Halkın artan huzursuzluğunu baskı altına almaya çalışmakta ve savaşı, durumu denetim altında tutmanın, halkın politik ve sınıfsal özelemlerini bastırmanın bir aracı olarak görmektedir.

Halkımıza ve ülkemize pahalıya mal olan savaşın sürdürülmesinde önemli bir rol onayan bir başka etmen de, İran'ın manevi ve politik lideri olan Humeyni'nin kişisel prestijidir. Humeyni, savaşın sona ermesini, Saddam Hüseyin'in devrilmesi ve Irak'taki Baas rejiminin ortadan kaldırılması koşuluna bağlamıştır.

Sonuç olarak şu söylenebilir: İran egemen çevreleri, halk için olağan sosyal-ekonomik ve yaşam koşulları yaratamazlar ve ülkeyi, Orta Çağ'ın despotik uygulamalarını hatırlatan barbarca baskılar olmadan dışarıda politik kumarlara ve savaşlara başvurmaktan yönetme yeteneğine sahip değildir.

Basra Körfezi, gezegenimizin en önemli stratejik bölgelerinden biridir. Sosyalist olmayan dünyanın petrol ve gaz rezervlerinin üçte ikisi bu bölgededir. SSCB'ne sınırdaş ve Basra Körfezi'nin en büyük ülkesi olan İran, birçok değişik nedenden – politik, ekonomik, askersel – ötürü, emperya-

listlerin, özellikle de uzun zamandan beri bölgede egemen güç olmayı arzulayan ABD'nin ilgisini çekmektedir. Burada iki çizgi bulunmaktadır: *Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkeler tarafından izlenen barış ve dostluk çizgisi ile, Amerikan emperyalizminin, savaşları tutuşturma ve başka ülkelerin içişlerine karışma çizgisi.*

Washington'un neoglobalist tutkuları ve stratejik bağlaşığı İsrail'in eylemleri, İran-Irak çatışmasının hazırlanmasında ve bugüne kadar sürmesinde büyük bir rol oynadı; çünkü bu onların işine geliyordu. ABD eski dışişleri bakanı Henry Kissinger, bir keresinde, üzüldüğü tek şeyin savaşta yalnızca tek bir tarafın yenilgiyle uğrayabilmesi olduğunu söylemişti. Yanılıyordu; şu ana kadar iki taraf da, ABD'nin lehine kaybetmekte.

ABD'ndeki yönetici azınlık, hasretle geriye, İran'ın ABD'nin gerçekte denizaşırı bir devleti olduğu günlere bakıyor. O dönemde, İran'da 500 Amerikan şirketinin şubesi vardı, yatırdıkları her bir dolar karşılığında üç dolar geri alıyorlardı; İran'a yalnızca birkaç yıl içinde, Washington'un bölgedeki stratejik çıkarlarına hizmet etmesi amacıyla 13 milyar dolarlık askeri malzeme satılmıştı.

ABD ve bağlaşığı İsrail'de somutlaşan emperyalizmin en saldırgan çevreleri, İran-Irak çatışmasını gerginlikleri tırmandırmak amacıyla kullanıyorlar. Böylece İsrail'in Arap ülkelerine yönelik askersel saldırı eylemlerini ve emperyalistlerin Afganistan'a yönelik planlarını dünya kamuoyunun dikkatinden kaçınıyorlar. ABD değişik gerekçelerin ardına gizlenerek çatışan taraflara ve bölgenin öteki devletlerine silah satıyor, bölgedeki askersel üsler ağını genişletiyor. Petrol ulaşım yollarını korumak ya da ABD'nin «yaşamsal çıkarları»nı kollamak bahanesi ile Basra Körfezi'ndeki ve Hint Okyanusu'nun batısındaki askersel varlığını artırıyor ve CENTO türünden bloklar canlandırmaya, Washington-Tahran-Islamabad mihverini oluşturmaya çalışıyor.

Neoglobalistlerin son maceracı eylemlerini, gemi seferlerinin güvenliği ve bölgedeki durumun istikrara kavuşturulması için duydukları kaygının dayattığı zorunlu eylemler olarak sunuyorlar. Bu «kaygı»nın ardında yatan gerçek güdü, örneğin ABD dışişleri bakan yardımcısı Richard Murphy'nin basında çıkan sözleri hatırlandığında ortaya çıkmaktadır. Murphy, Körfez bölgesinde Sovyet etkisi ve varlığının artmasını «nöleme»deki kararlılığın, ABD'nin onyıllardan bu yana değişmez politikası olduğunu söylüyordu.

Ekonomik bunalım, uzayan silahlı çatışmadaki çıkışsız durum ve ülkenin kaderini askersel zafere bağlamış olan hükümetin düşüncesiz politikası, İslam rejimini tuzağa, ABD ve İsrail tarafından sabırla, ince ince görülmüş ağa çekti.

İran'a gizli silah satışını bir koz olarak kullanmaya niyetlenen Beyaz Saray, dünyada «İrangate» olarak bilinen çirkin oyuna girdi. İrangate'i

yaratan politika, daha önce, uzun erimli neoglobalist hedefleriyle Centcom'u oluşturmıştu. (1) Irangate işi, ABD ve İsrail'in, İran ile Irak arasında süren kanlı savaşta rolünü gün ışığına çıkardı. Başkar. Reagan'ın dünya basını tarafından açıklanan direktifleri, İran'a silah satış amacının, iktidara dâba ılımlı, ABD yanlısı bir hükümeti getirmek olduğunu açıkça ifade ediyordu. Dahası, Reagan, anlamlı bir şekilde, İran'ın Sovyetler Birliği ile Hint Okyanusu arasında kilit önemde bir coğrafi konuma sahip olduğunu belirtiyordu. (2) Bu türden sözler, açık ki, Washington'un «Sovyet yayılmacılığı» efsanesine dayanarak kendi saldırgan planlarını kamufle etmesi için gerekiyordu.

Ancak bu ucuz oyunlar, ABD emperyalizminin bencil tasarımlarının ikna edici şekilde sergilenmesini önleyemedi. *Irangate ABD'nin*, ulusal çıkarları Beyaz Saray'dakiler gözünde birer piyondan farklı olmayan bölge ülkelerine ve halklarına karşı ihanetinin yeni bir canlı kanıtı oldu. Arap devletleri bir kez daha, ABD yönetici çevrelerinin, kendi çıkarlarına uygun düştüğünde bağlaşıklarına ihanet etmekten kaçınmayacağını kendi gözleri ile gördüler. Uzun bir süre ABD Körfez ülkelerini desteklediğini vurguyla açıkladı, ancak İran'a gizli silah satışı skandalı, onun ikiyüzlü politikasına ağır bir darbe indirdi. Araplar şimdi, deniz aşırı patrona dayanmayı değil, kendi öz çıkarlarını daha kararlılıkla savunmayı düşünmek durumundadırlar.

Bu çabalarıyla ABD bölgede halihazırda tehlikeli olan durumu daha da ciddileştirmiştir. ABD savaş gemileri Hürmüz boğazının iki yakasında devriye gezmektedir. Irak Kürdistanı'ndaki Musul ve Kerkük petrol yataklarını denetimi altına alma rüyası gören, ABD'nin NATO bağlaşığı Türkiye, aynı şekilde savaştan birşeyler elde etmeyi istemektedir. Durum, aynı zamanda, çatışmaların başka ülkelerin topraklarına, özellikle de Kuveyt'e sıçraması olasılığı ile vahimleşmiştir.

İran-Irak çatışması, Arap devletleri arasındaki bölünmeyi derinleştirmiş ve İsrail'in saldırgan entrikalarına karşı birleşik eylemlerini dinamitlemiştir.

Savaş tarafların hiçbirince kazanılamaz. Çatışmaya yalnızca masabaşı görüşmelerde bir çözüm yolu bulunabilir, aksi takdirde önceden kestirilemez sonuçlara yol açacaktır. Çatışmaların sürmesi, özellikle mevcut durumda, bölge ve tüm dünya barışı için ciddi bir tehdit yaratmaktadır.

İran'da savaş karşıtı duygular güçleniyor. Bu duyguların artması, içerdeki zorlukların büyümesi, ülkenin uluslararası alanda tümüyle yalıtılması ve savaşı kazanmanın olanaksızlığı, karşısında, rejim şu ya da bu şekilde, çatışmanın politik çözümünü kabul edecektir.

(1) Bak. Hamid Mecid Musa, «Centrom'u Tehlikeli Kılan Nedir?» BSS, sayı 7, 1983.

(2) Bak. Newsweek, 24 Kasım 1986, s. 31.

İran'da yığınların dışında, yol açtığı tehlikelerin farkında olup savaşın sona ermesini isteyen başka güçler de vardır. Ancak bunlar kendi aralarındaki anlaşmazlıklara ve iktidar için mücadeleye dalmışlardır, bu nedenle de cesaretle davranamaktadırlar. Humeyni'nin savaş hakkındaki kararı kesindir ve yaşadığı müddetçe kararı onunla birlikte varolacaktır.

Ancak bu arada savaş sürüyor. Devasa insan kaybına ve maddi zarara ek olarak, halkımıza milyonlarca işsize, ekonominin gerilemesine, genel bir bunalıma, artan enflasyon ve yaşam pahalılığına, açlık ve yoksulluğa mal olmaktadır. Ülkenin batı bölgelerindeki Kürt nüfus özellikle ciddi zorluklar altındadır. Barışsever Kürt halkı, devrim sonrasındaki hemen hemen bütün bir dönem boyunca, sürekli olarak merkezi otoritenin silahlı saldırılarına ve baskı eylemlerine uğradı, korkunç bir duruma itildi.

İran'ın büyük işadamları ve uluslararası emperyalistlere gelince; bunlar harika karlar elde etmeye devam ediyorlar. Bu durumda, ABD savaşın sürmesine ve yayılmasına, ardından bölgeye doğrudan silahlı müdahalede bulunmaya yönelik komplolar kurmaya son vermiyor.

Komünistler ve öteki ilerici güçler de içinde olmak üzere İran'ın tüm barış güçleri, savaşın neden olduğu kayıpların ağırlığını ve barış için yarattığı tehditi geniş biçimde açıklamayı kendi görevleri olarak görüyorlar. Partimiz, bu yöndeki çalışmasına 1982 yılında İran toprakları istilacılardan kurtarılır kurtarılmaz başladı, halka savaşın ve sonuçlarının korkunçluğunu göstermeye girişti.

Barış çağrısı, İran halkı arasında hem açık hem gizli destek buluyor. Savaşın sürdürülmesine karşı muhalefet artmaktadır. Cepheden firarlar, yurtdışına göçler, gençlerin seferberlik çağrılarına yanıt vermeyi reddetmeleri, kentlerde gösteriler ve sokaklarda ve işyerlerinde dağıtılan bildiriler, sözkonusu savaş karşıtı hareketten yalnızca bir bölümünü oluşturuyor.

Ancak, hareketin, aynı şekilde sonuçları da vardır. İlerici güçlerin parçalanmış olmaları, halkın örgütlü gösterilerine, hükümetin baskıları kadar zarar vermektedir. Ayrıca, hükümetin, hala nüfusun kaydadeğer bir bölümünün dinsel duyguları ile oynayabildiği, yüzbinlerce genç İranlıyı, kurbanlık koyun gibi savaş ateşlerine gönderebildiği de belirtilmelidir. 1986 yılında, yalnızca altı ay içinde, 111.000'den fazla okul öğrencisi, ancak çok azının geri döndüğü cephe hattına gönderildi. Bunların pek çoğu, acı bir şekilde «kullanılmaya hazır olarak adlandırılan 12 ila 13 yaşındaki çocuklardı. Çoğu durumda okul bahçesi ile muharebe alanı arasındaki farkın bilincinde bile değillerdi.

İran Halk Partisi ve Fedayin Örgütü (Çoğunluk) ateş kese gidilmesi, çatışmalara son verilmesi, tarafların birbirlerinin egemenliğine ve bağımsızlığına saygı temelinde görüşmelere başlanması, birliklerin uluslararası alanda tanınan sınırların gerisine çekilmesi ve tüm çatışmalı sorunların

politik araçlarla çözülmesi yönündeki çağrılarını sürdürüyorlar. Bizim ve öteki sol-demokratik ve ilerici güçler tarafından sürdürülen teşhir edici propaganda, İslam Cumhuriyeti yöneticilerinin halk düşmanı niyetlerini, çağrılarının ve belgilerinin demogojik niteliğini sergilemektedir. Savaşın korkunç etkilerini göstermekte ve dünya kamuoyuna İrandaki ve muharebe saharlarındaki gerçeği duyurmaktadır.

Dünyamızın halkları İran'ın barış savaşçıları ile sıcak dayanışmalarını güçlendiriyorlar. Bağlantısız ülkelerin barışçı çabaları düzenli olarak hız kazanıyor. Zimbabwe'deki konferanslarında (1986) Irak ile İran arasındaki savaşa son verilmesini isteyen bir karar kabul ettiler. BM Güvenlik Konseyi, savaşın sona erdirilmesini tekrar tekrar talep etti. Temmuz 1987'de beş daimi üyesinin girişimi ile, İran ve Irak'ın derhal ateş kesmelerini, karada, denizde ve havadaki çatışmaları durdurmalarını ve silahlı kuvvetlerini hemen uluslararası alanda tanınmış sınırların gerisine çekmelerini isteyen bir karar kabul etti. İki taraf da, varolan sorunların, BM Bildirgesinin ilkeleri ve uluslararası hukukun evrensel kabul gören normları temelinde, kapsamlı, adil ve taraflarca kabul edilebilir bir çözüme kavuşturulması yönündeki arabuluculuk çabalarında BM Genel sekreteri ile işbirliğine girmeye davet edildi.

Bu fırsat karşısında da, İran liderliği, fanatik bir inatla askersel zaferde ısrar ederek, uluslararası topluluğun sesine kulak vermeyi reddetti.

ABD, ikili bir tutum takındı. Sözde, sözkonusu kararı destekledi ve BM üyesi ülkelerin bunun yaşama geçirilmesi için baskı yapmalarını istedi, gerçekte ise, ABD yönetiminin sözcüsü, Washington'un Körfezdeki askersel varlığını artırmaya yönelik çizgisini terketmeye niyeti olmadığını açıkça dile getirdi. 1987 Temmuzunun sonunda Amerikan hükümeti, Amerikan bandırası çekilmiş Kuveyt tankerlerine eşlik etmek için savaş ve uçak gemileri gönderme kararı aldı. 15 savaş gemisinin bulunduğu bir filo, Basra Körfezi'ne toplandı. ABD'nin bu açık provokatif eylemi, BM kararının yaşama geçirilmesinin önüne ek sorunlar çıkardı. ABD, sol eliyle, sağ eliyle verdiği oyun tam tersini yapmaktadır.

Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkeler, çatışmanın görüşmeler yoluyla barışçı bir çözüme ulaştırılmasında ısrar etmeye devam etmektedirler. İran dışişleri bakanı Ali Ekber Velayeti ile görüşmesinde SSCB Yüksek Sovyet Başkanı Andrei Gromiko şöyle dedi: «Bir günlük savaş, beş yıllık görüşmeden daha kötüdür. «Sovyet hükümetinin 8 Ocak ve 3 Temmuz 1987 günlü açıklamaları, iki komşu ülke arasındaki yıkıcı savaşın son bulmasına yardımcı olmadaki samimi isteğini dile getirmektedir. Arap ülkelerinkiler de içinde olmak üzere, komünist ve işçi partileri bu anlamsız kanbanyosunun durdurulmasını tekrar tekrar talep etmişlerdir.

İran Halk Partisi ve İran'ın öteki barış güçleri kardeş partilerin, ülke-

lerin ve uluslararası örgütlerin gösterdiği dayanışmaya büyük değer biçiyorlar ve bu dayanışmaya, gelecekteki gelişmeleri belirleyecek bir araç olarak, büyük önem veriyorlar. Ancak bugün, bu dayanışma, çoğunlukla, çatışmalarda yeni bir tırmanma olduğunda ya da kentler bombalandığında ifade ediliyor. Oysa, bu acımasız ve anlamsız savaşa karşı, tüm barış güçlerinin gevşemeyen dikkati ve kararlı protestoları gereklidir.

TÜSTAV

ABD Anayasası bir yerine getirilmemiş vaatler belgesidir

JOHN PITTMAN

Amerika Birleşik Devletleri Komünist Partisi Politik Büro Üyesi

Bu yılın 17 Eylül günü ABD'nin politik ve sosyal takviminde bir kutlama günüdür, ABD Anayasasının 200. yıldönümüdür. Kutlamalarla ilgili hazırlıklar çok önceden başladı ve 200. yıldönümü yaklaştıkça kapsam bakımından daha da arttı. Dört yıl önce Reagan Anayasayı demokrasinin ve adaletin bir modeli olarak lanse etmek amaçlı gürültülü kamuoyu kampanyalarını koordine etmek üzere bir başkanlık komisyonu kurdu. Bu kampanyanın amacına göre, Amerikan halkı, Anayasanın 200. yıldönümünü, tarihsel kilerlerinde çürük tek bir malın bulunmadığı, geçmişin şahane olduğu, bugünün ve geleceğin daha da şahane olacağı biçiminde anmalıdır. Fakat söz konusu olan gerçekten de bu mudur?

ABD Anayasasının 200. yıldönümü, tarih boyunca ulusun politik yaşamının belirgin özelliği olan çatışmayı azaltmak bir yana, daha da keskinleştirmiştir. Halkın gerici ve eskilere dönmekten yana olan güçlerin kendisini demokratik haklarından yoksun etmesini önlemek için durmak bilmeyen savaşımını kastediyorum. Anayasanın metni ve yapısı, bu çatışmanın silinmez damgasını taşıyor.

Birçoğu (plantasyon sahibi, köle sahibi, banker, ticaret prensi, büyük toprak sahibi ve sanayici) zengin olan ilk taslağın hazırlayıcıları, Anayasayı, Amerikalıların çoğunluğunun çıkarları karşısında ilkönce ayrıcalıklı katmanların çıkarlarını ayakta tutacak şekilde formüle etmişlerdi. Özellikle 17 Eylül 1787'de Philadelphia'daki Kurucu Meclis tarafından onaylanan belge, köleliğe, Kızılderili katliamlarına, kadınları seçme hakkından yoksun bırakmaya, vb., izin veriyordu. Demokratik çevrelerin Anayasayı okudukları zamanki düş kırıklıklarının nedeni budur. Bu çevreler, halkın hak ve özgürlüklerini yasamada kurumlaştıran ekler yapılmasında ısrar ettiler.

Çiftçilerin, zanaatkarların, işçilerin savaşımaları sonucunda Haklar Bildirgesi olarak bilinen Anayasa ilk on ek 1791 yılında kabul edildi. Bu ekler, Bağımsızlık Deklarasyonu'nda yer alan «tüm insanlar eşittir», «tüm insanlar inkâr edilmez kimi haklara sahiptir» gibi hakları, ki bu haklar arasında «yaşama, özgürlük ve mutlu olmak», herhangi bir biçimdeki bir

hükümeti dağıtmak ve yerine yenisini kurmak, başka sözlerle devrim yapmak hakkı da vardır, genişletiyor ve tamamlıyordu. Bunlar, Karl Marks'ın ABD Anayasasını «insan haklarının ilk deklarasyonu», Amerikan anakarasında büyük bir cumhuriyetin kurulmasına yolu açan deklarasyon olarak nitelendirmesine olanak veren vaadlerin ana gövdesini oluşturmaktadır. Fakat ulus, bu uzun ve yokuşlu yolda gericilerin inatçı direnişleriyle karşı karşıya kalmıştır.

Anayasaya geniş ve vahşi bir saldırı, 1860'larda güneydeki köle sahibi oligarşiden geldi. Anayasadaki, devletin haklarının geliştirilmesi ve genişletilmesi maddesini kullanarak, bu oligarşi, Birliği yok etmek ve tüm ülkeyi bir kölecî devlete dönüştürmek için bir savaş başlattı. Anayasadaki hak ve özgürlüklere ilişkin vaadlere yönelik saldırıları geri püskürtenler ve hak ve özgürlük vaadlerini savunanlar, bir kez daha demokratik güçler, Kuzeydeki ve Orta Batıdaki eyaletlerin işçileri ve çiftçileri oldu.

Amerikan tarihindeki en yıkıcı ve kanlı savaş olan iç savaşı kazandıktan sonra burjuvazi, yalnızca eskiden yaptığı vaadleri yinelemekle kalmadı, aynı zamanda Anayasaya yeni demokratik boyutlar getiren ekler de yaptı. Örneğin, 1868'deki 14. Ek ve 1870'deki 15. Ek, tüm Amerikan nüfusuna, ırkına rengine ve önceki köle statüsüne bakılmaksızın, seçme hakkını da içeren, eşit yurttaşlık hakları sağlamıştır. Kapitalist toplumun köle sahiplerinin karşı-devrimini ezmeye ve ulusu tek bir devlette birarada tutmaya halkın yaptığı yardıma ödediği bedel, buydu. Ne ki, bugüne kadar ilan edilen hakların gerçekte uygulanması ve genişletilmesi için durmak bilmeyen bir savaşım verilmiştir. En demokratik ülke olduğu iddia edilen bir ülkede, kadınların 1920'ye kadar seçme hakkından yoksun bırakılmış oldukları dikkate değerdir.

Geriye ve geriye dönmekten yana güçlerin günümüzde yeniden canlandırılması, ABD'de, Anayasada ilan edilen Amerikan demokrasisine ciddi bir tehlike gölgesi düşürüyor. Reagan yönetiminin yarattığı tehlikeye işaret eden ABD Komünist Partisi'nin 24. Kongresinin Ana Politik Belgesi'nde şöyle deniyor: «Anayasaya ve Haklar Bildirgesi'ne karşı tırmandırılan bir kampanya söz konusudur. Adalet Bakanı Edwin Meese'nin Yüksek Mahkeme'nin kararlarına karşı saldırıları ve Anayasanın anlamsızlaştırılması, halkın anayasal haklarını çiğnenmesini kabul etmesini amaçlıyor. Kapitalist sınıf, burjuva demokrasisinin kurallarıyla, ancak bu kurallar ve yasalar onun azami kâr içgüdüsüne zarar vermediği sürece, birlikte yaşar. Bu yasa ve yapılar egemen sınıf için bir engel oluşturduğu zaman ise, yöneticiler, yasa tanımazlara, kendi öz yasalarının çiğnecilerine dönüşür.» Bugün ABD'de olup bitenler, inandırıcı bir biçimde, bu görüşleri doğruluyor.

SÖZ BAŞKA, İŞ BAŞKA (*)

«Biz, Birleşik Devletler halkı, daha mükemmel bir Birlik oluşturmak için adaleti yerleştiriyoruz, iç huzuru getiriyoruz, ortak savunmayı sağlıyoruz, genel refahı teşvik ediyoruz, kendimiz ve gelecek kuşaklar için özgürlük erdemlerini güvence altına alıyoruz. Amerika Birleşik Devletleri için bu Anayasayı düzenliyor ve getiriyoruz.»

Bu, ABD Anayasasının girişidir. Onun lafzı, eşitlik, özgürlük ve sosyal adalet ülküleriyle belirlenmiştir. Ne ki, söz başkadır, gerçek ise daha başka. Anayasayı hazırlayanlar ne gerçekten, ne de biçimsel olarak bir otoriteye sahip olmamalarına karşın, onu tüm ulus adına ilan ettiler. Son ana kadar bu belge sıkı bir biçimde gizli tutuldu. Onun onaylanmasına ise, nüfusun yüzde üçünden az bir bölümü, yalnızca 100 bin kişi katıldı.

Bugüne kadar halkın anayasal hakların gerçekleştirilmesine katılımı olağanüstü sınırlı kalmıştır. Nüfusun seçmen yaşını doldurmuş bölümünün yarısı son yıllarda sandık başına gitmedi. Bu bir sürpriz değildir, çünkü genel olarak zenginlerin çıkarlarını savunan kişiler yasama organlarına seçilmeyi her durumda sağlayabiliyor.

«Daha mükemmel bir Birlik oluşturmak», adaleti yerleştirmek, iç huzur getirmek vaadleri gerçekte yürütmenin, zaman zaman Anayasada ilan edilmiş ilkeleri çiğneyen başkanın ve yönetiminin haklarının artmasına dönüştü. Beyaz Saray'a Reagan yerleştikten sonra onunla doğrudan ilişkili 100'ün üzerinde yetkili yasaları çiğnedi, rüşvet ve yozlaşmanın içine girdi ya da politik ve mali suçlar işledi. Ne ki, Washington'da bütün bunlara göz kapatılıyor, adalet kılıcı yalnızca barışseverlere, düzeni eleştirenlere, etnik azınlık mensuplarına, Afrika kökenli Amerikalılara yöneltiliyor. Birleşik Devletler'de iç huzur da sağlanmamıştır. Bu, sürekli sınıf çatışmalarıyla, grevlerle, umutsuzluğa sürüklenmiş Afrika kökenli Amerikalıların başkaldırılarıyla ve yığınsal politik protestolarla sarsılıyor. Dahası, ulus, gaspların ve hırsızlıkların kurban sayısının yılda 1.200.000'i bulduğu bir suç denizinde boğulmaktadır.

«Ortak savunma» ilkesi de bunun gibi tepetaklak edilmiştir. ABD'deki militarist güçler, onu saldırgan politikalarının, silahlı müdahalelerinin ve ilan edilmemiş savaşlarının bir aracına, Amerikan halkını komünist tehdit masalıyla sindirme etmenine dönüştürmüşlerdir.

«Genel refah» ülküsü ve Anayasanın «özgürlük erdemleri»nin garantisi olması ise bugün yalnızca on milyonlarca Amerikalının gerçek duru-

(*) Bundan sonraki bölüm, ABD Komünist Partisi'nin dergideki temsilcisinin verdiği enformasyon ve belgeler temelinde hazırlanmıştır.

(*) Bundan sonrası, ABD Komünist Partisi'nin dergideki temsilcisinin.

munun bir karikatürü olarak görülebilir. Nüfusun yüzde ikisi ulusal zenginliğin yaklaşık yarısını kontrol ederken, ülkede her beş kişiden biri az beslenmektedir, her yedi kişiden biri resmi yoksulluk sınırının altındadır, her yirmi kişiden biri başını sokacak bir damdan yoksundur. Özgürlüğe gelince, onun da erdemleri ABD'de kabaca aynı oranlarda dağıtılmıştır. Zenginlere her şey mübahtır, mülksüzler ise adli haksızlıklarla, polis bas-kılarıyla ve ırkçı terörle karşı karşıyadır.

«HALKIN HİZMETKÂRLARI» KİMDİR BUNLAR?

«Buradaki yasama yetkisi Senato ve Temsilciler Meclisi'nden oluşan Birleşik Devletler Kongresi tarafından yerine getirilecektir.»

ABD Anayasası, Madde 1, Bölüm 1

Resmi istatistiklere göre ABD Kongresinin 50'den fazla üyesi milyonerdir. Fakat bu istatistikler, ne milyonerlerin gerçek sayısını, ne de bunların kontrolündeki zenginliklerin gerçek miktarını yansıtmıyor, çünkü gerçek rakam, açıktır ki, düşük gösteriliyor. Amerikan yasamacılarının bileşimini gösteren veriler şunlardır: Senatonun 100 üyesinin üçte ikisinin Pentagon ve silah tekelleriyle ilişkisi vardır; Temsilciler Meclisinin 435 üyesinin yalnızca yaklaşık yüzde 10'u kadın, Afrika kökenli Amerikalı ve İspanyol kökenlidir.

Amerikan işçi sınıfı yaşamada yüzde bir oranından daha az temsil edilmektedir. Kongrede bir sandalye çok pahalıdır. 1986 ara seçimlerinde Senato ve Temsilciler Meclisi adayları toplam 1,2 milyar dolar, yani seçilen her kişi için 3 milyon ile 5 milyon dolar arası bir para harcadılar. Açıktır ki, bu kadar çok parayı ancak büyük servet sahipleri ödeyebilir. Bunun yanı sıra, bunlar bile kampanya harcamalarını ülkedeki iki büyük partinin, Cumhuriyetçilerin ve Demokratların adaylarının desteklenmesinde önemli rol oynayan «politik eylem komiteleri»nin desteği olmaksızın karşılayamamaktadır.

«Üçüncü» partilerin temsilcileri ya da bağımsız adaylar bu yardıma güvenemezler, Dahası, onlar, dağ gibi ek aşağılayıcı kısıtlamalarla mücadele etmek zorundadırlar. ABD Komünist Partisi'nin seçim kampanyasında karşı karşıya olduğu zorluklar olağanüstü serttir. Birçok eyalette Komünist Partisi üyeleri için seçilme hakkı yasaktır. Başkanlık seçimleri için adaylarını ilan etmeden önce komünistler her bir eyaletin yetkililerine oldukça yüklü sayıda seçmenin imza attığı bir dilekçe vermek zorundadır. Buna ek olarak bu imzaların, verilen belgelerin doğruluğunu kuşkulu kılmak için her gerekçeyi kullanan yerel yönetimlere onaylatılması gerekmektedir.

«NAMUSUM ÜZERİNE YEMİN EDERİM KI»

«Görevini yerine getirmeye başlamadan önce o şu yemini etmeli ya da sözü vermelidir: Namusum üzerine yemin ederim ki (ya da söz veririm ki) Birleşik Devletler Başkanı görevini itina ile yerine getireceğim ve Birleşik Devletler Anayasasına uymak, onu korumak ve savunmak için elimden geleni yapacağım'».

ABD Anayasası, Madde 2, Bölüm 1

ABD'nin birçok başkanı Yürütmenin Başındakinin yasaların ve Anayasanın çiğnendiği durumlarda, eğer bu «ulusal çıkarlar» tarafından dayatılıyorsa, hiçbir şey yapamayacaklarına inanmıştır. Hemen bütün ABD başkanlarının buluştıkları Anayasaya aykırı eylemlerin en açık örnekleri, savaş ilan etme hakkının çiğnenmesidir. Bu hak, yalnızca Kongreye tanınmıştır. ABD silahlı kuvvetlerinin yabancı topraklarda 200 kez kullanıldığı belirlenmiştir. Bunların yalnızca beşinde savaş Kongre tarafından ilan edildi. Öteki silahlı müdahaleler başkanlar tarafından başlatıldı. Bunlar arasında Vietnam'a, Laos'a ve Kamboçya'ya karşı savaş, Grenada'nın işgal edilmesi ve sürmekte olan kontraların Nikaragua'ya karşı savaşı da bulunuyor.

İran'a silah satışı ve bunun gelirlerinin Nikaragua kontralarına yardımda kullanılması dolaplarının ortaya çıkarılması, Reagan'ın ve yönetiminin Anayasa hükümlerini nasıl çiğnediğini açıkça gösterdi. Bu, bu yılın 28 Mayıs'ında «People's Daily World» gazetesinde yayınlanan ABD Komünist Partisi Genel Sekreteri Gus Hall'un yazısında belirtilmiştir. Hall, İran-Kontralar skandallarının bir bunalımlar akımını başlattığını, bunun şimdi bir politik bunalıma, başkanlığın bunalımına ve bir anayasal bunalıma dönüştüğünü yazmıştır. Gus Hall, başkanın bilerek ve gizlice davrandığını itiraf etmesinin ciddi bir biçimde başkanların ve yardımcılarının yasalara uygun davranıp davranmadıkları ya da kendilerini bunların üzerinde mi gördükleri sorusunu ortaya çıkardığını vurgulamıştır.

DÜZELTMELERE GEREKSİNİM DUYAN DEMOKRASİ

«Kongre, dinin kurumlaşmasına izin veren ya da onun gereklerinin özgürce yerine getirilmesini yasaklayan; ya da söz ya da basın özgürlüğü; ya da halkın barışçı toplanma ve hükümete şikayetlerinin giderilmesi için dilekçe verme hakkını sınırlayan hiçbir yasa yapamaz.»

ABD Anayasası, Haklar Bildirgesi, Ek 1

Bu ek, Kongreyi, Haklar Bildirgesi'ndeki halkın hak ve özgürlüklerini sınırlayabilecek yasalar yapmaktan alıkoymaktadır, fakat bu hak ve

özgürlükler için garantiler getirmemektedir. Biçimsel olarak bu ek, din özgürlüğünü sağlamakta ve din ile devleti birbirinden ayırmaktadır, fakat gerçekte dinsel aşağılamalar yetkililerin ve işverenlerin günlük faaliyeti olarak kalmaktadır.

Protestan mezhebi mensupları, yurttaşları karşısında inkâr edilmez ayrıcalıklara sahiptir. Anglo-Sakson protestanların izleyicileri Amerikan iş hayatında ve politik dünyasında bugüne kadar kilit mevkileri ellerinde tutmuşlardır. Bunlar, ABD'deki politik seçkinlerin çekirdeğini oluşturmakta ve ekonomik, politik ve sosyal yaşamın en önemli alanlarını kontrol etmektedir.

ABD Anayasasında ilan edilen söz ya da basın özgürlüğünü ya da halkın barışçı toplanma ve hükümete dilekçe verme hakkını kısıtlayıcı hiçbir yasa yapılamayacağı ilkesi, demokrasinin zedelenmesini dışlayıcı koşulları yaratamamıştır. Reagan Beyaz Saray'a girdikten sonra FBI'ya insanların evlerine ve «kuşkulu» örgütlerin binalarına dinleme cihazı koyma yetkisi verilmesi, iki katına çıkarılmıştır. Anayasal hak olan «halkın barışçı toplanma ve hükümete dilekçe verme» hakkı sürekli çiğnenmektedir. Hemen her gün savaş karşıtlarının, gençlik ve Afrika kökenli Amerikalılar hareketlerinin düzenledikleri gösterilerin dağıtıldığı haber veriliyor. Yüzlerce kişi huzursuzluk yaratmak ya da dağılma emirlerine uymamak gerekçesiyle tutuklanıyor. Şu andaki yönetime verilen birçok dilekçe yanıtsız kalıyor. Washington'da silahlanma yarışını neredeyse Beyaz Saray'ın önünde bir açlık greviyle protesto eden bilim adamı Charles Hyder'in sesine kulak tıkandı. Yönetim, mülksüz Amerikalıların kötü durumunu hafifletmek çağrılarını da dikkat vermiyor.

Haklar Bildirgesi'ni oluşturan eklerde birçok başka özgürlük, eşitlik ve adalet ilkesinin yalnızca ilanı yer almaktadır. Ve şimdiye kadar tüm Amerikan gerçeği gibi, ABD Anayasası da söz ile işin uyumunu getirecek daha çok köklü düzeltmelere gereksinim duymaktadır. Elbette emperyalist burjuvazi ABD Anayasasının ülkelerini tanımamaya çok önceden başlamıştır. Bugün bu ülkeler, bir avuç para baronlarına ve ezenlere değil, yalnızca kendilerini gerçek demokrasiye ve tüm ulusun özgürlüğüne adanmış olanlara aittir.

ABD Komünist Partisi Program belgeleri, yalnızca ülkedeki komünistlerin ve öteki ilerici güçlerin kurmaya kararlı oldukları geleceğin adaletli ve gerçekten demokratik toplumunda yurttaşlara Haklar Bildirgesi'nde belirtilen özgürlüklerin sağlanacağını ve Amerikan halkının demokratik gelenekleri ve kurumları temelinde bunların azami genişletilmesi için gerekli koşulların yaratılacağını belirtmektedir. ABD Anayasasının, onda

ilan edilen özgürlük ve demokrasi ilkelerinin gerçekten cisimleşmesi zamanını bekliyor. Anayasalarının 200. yıldönümünde Amerikan halkı, meşru hak ve çıkarlarını zedeleyenlerden, ülke çapında terörü ve şiddeti yaygınlaştıranlardan, sürekli olarak insanları politik inançları nedeniyle rahatsız edenlerden ve kendilerini aşağıılamanın ve baskının çeşitli biçimleriyle karşı karşıya bırakanlardan davacıdır.

TÜSTAV

«YENİ ÇAĞ» I

OKU

VE

OKUT!